

# PERHETYÖ TARVELÄHTÖISEKSI

Tuki arkeen

Helena Vettenranta

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

## TIIVISTELMÄ

Vettenranta, Helena. Perhetyö tarvelähtöiseksi. Diak Etelä, Järvenpää, kevät 2013, 93 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa perheiden perhetyöhön kohdistuvia toiveita, palveluiden tarpeita ja kehittämisideoita Orivedellä. Opinnäytetyön näkökulma on perhelähtöinen.

Laadullisen tutkimuksen aineiston keräsin haastattelemalla perheitä ja perhetyön toimijoita Orivedellä. Perheiden haastattelut tein ryhmähaastatteluina kolmessa eri perhekerhossa. Perhetyön toimijoita oli mukana haastatteluissa yksitoista. Toimijahaastatteluista kaksi oli ryhmähaastatteluja ja viisi yksilöhaastatteluja.

Haastattelut olivat teemahaastatteluja ja teemat rakentuivat tutkimuskysymyksieni ympärille. Teemojen avulla pyrin saamaan vastauksia kysymyksiin, millaista perhetyötä Oriveden seurakunnalta odotetaan ja miten seurakunta voi vastata ja vastaa perheiden tarpeisiin ja on perhelähtöinen. Analyysitapa oli aineistolähtöinen ja eteni teemoittelun kautta. Haastatteluissa perheet kohdistivat toiveet ja palvelujen tarpeet sekä kehittämisideat koko perhetyön kentälle. Toimijahaastatteluissa pohdittiin perhetyötä laajasti ja perheiden tarpeisiin vastaamisessa tärkeänä nähtiin yhteistyö.

Johtopäätöksissä korostuu perheiden toive saada vertaistukea ja tukea arkeen perhekohtaisen tuen ja ryhmätoiminnan kautta. Seurakunnalta tarpeisiin vastaaminen edellyttää matalan kynnyksen ennaltaehkäisevän toiminnan ylläpitämistä ja vahvistamista. Perhekohtainen tuki ja ryhmätoiminta asettavat perhetyön kehittämisen ja uusien toimintamallien pohtimisen ajankohtaiseksi. Suuri merkitys tarpeisiin vastaamisella on koko perhetyönkentän yhteistyö ja voimien yhdistäminen perheiden parhaaksi.

Asiasanat: perhetyö, kirkon perhetyö, diakonia, perhediakonia, diakoninen perhetyö, kvalitatiivinen tutkimus

## ABSTRACT

Vettenranta, Helena. Creating the family work as needs based – Supporting the daily life. 93 p., 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this study was to survey the needs of the local families in Orivesi in context of family work implemented by the local parish and other family work actors. In addition, the purpose was to find out the different service needs and the ideas about how to develop whole family work of Orivesi in future. The perspective of the study is family-centred and it fulfills the requirements of the activity research.

The material of this qualitative study is based on interviews carried out among the families and the local family work actors in Orivesi. The interviews were carried out as a group interviews which were divided in three separate family club sessions. For the study, 11 local family workers were also interviewed. Five of these interviews were carried out as separate individual interviews and two of the interviews were group interviews.

The nature of the interviews was selected to reflect the thematic approach. All the questions were based on the main research questions such as: What kind of family work is needed and expected the parish to practice? How is the present family work of the parish responding to the needs of the families? What is the capacity of the parish in responding of these needs? How the family grounded approach is implemented in the family work practiced by local parish? The material of the interviews was analyzed by using the methods of the grounded theory. The process of the study was proceeded in dividing the topic on different themes. In the interviews carried out among the families, their needs were asked, wishes and future development ideas in the field of family work. The local actors in the field of family work evaluated widely the present nature of the family work. All the participants of the interviews emphasized the significance of the cooperation between different family work actors.

The conclusion of the study is that families wish to receive more peer support for the daily life through different group activities. The parish should also maintain and strengthen the role of a low threshold preventative work. The priorities in developing new modes of action in future are targeted in adding the group activities and strengthen the family-centred approach more tightly in to the family work. In addition, to strengthen the cooperation between different family work actors was seen as an essential issue in responding to the needs of the families in future.

Key words: family work, diaconal, diaconal family work.

## SISÄLLYS

### TIIVISTELMÄ

### ABSTRACT

1 KATSE PERHEESEEN.....	6
2 TUTKIMUKSEN TEORIAA .....	8
2.1 Perheen määrittelyä.....	8
2.2 Perheiden arki.....	11
2.3 Perhetyö.....	14
2.4 Yhteistyö ja lait .....	18
2.5 Kirkon perhetyö .....	22
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	30
3.1 Tutkimuksen toimintaympäristö, tarkoitus ja tavoitteet.....	30
3.2 Perhetyö Orivedellä.....	32
3.3 Hankkeiden tuomaa tietoa.....	38
4 MATKA AINEISTOSTA PÄÄTELMIIN.....	44
4.1 Laadullinen tutkimus.....	44
4.2 Aineiston kerääminen.....	46
4.3 Aineiston analysointi.....	49
5 PERHEIDEN JA TOIMIJOIDEN VUORO .....	53
5.1 Perheiden haastattelut.....	53
5.2 Toimijahaastattelut .....	57
6 TULOKSET .....	67
6.1 Perheiden kertomaa.....	67
6.2 Toimijoiden kertomaa .....	68
6.3 Vastauksia tutkimuskysymyksiin.....	71
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	72
7.1 Vastauksista johtopäätöksiin .....	72
7.2 Johtopäätökset ja seurakunta.....	75
7.3 Johtopäätökset ja yhteistyö .....	77
7.4 Opinnäytetyö matkakumppanina .....	78
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS .....	82
LÄHTEET .....	84
LIITTEET .....	92
LIITE 1. Teemat toimijoille .....	92

LIITE 2. Teemat perheille.....	92
KUVIO 1. Perhetyö ja perheiden erilaiset tarpeet .....	93
TAULUKKO 1. Perhetyön päämäärät ja tavoitteiden aihealueet.....	93
TAULUKKO 2. Perheiden haastatteluiden tuloksia.....	93
TAULUKKO 3. Toimijoiden haastatteluiden tuloksia .....	93
TAULUKKO 4. Vastauksia tutkimuskysymyksiin.....	93

## 1 KATSE PERHEESEEN

Perheiden hyvinvointi ja pahoinvointi ovat usein mukana julkisessa keskustelussa. Aiheet käsittelevät perheiden elämää nykyajan asettamissa haasteissa. Käsitys yhdenlaisesta ideaalista normaaliperheestä on historiaa, perheet elävät arkeaan hyvin moninaisessa todellisuudessa. Yhtä tietynlaista mallia perhe-elämän muotoutumisesta ei ole, jokainen perhe muovaa toimintamallinsa omista lähtökohdistaan käsin ja ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksesta.

Perhetyö pyrkii vastaamaan perheiden arjen tarpeisiin usean eri toimijan työn avulla. Perhetyön tärkein kumppani on perhe ja asiakaslähtöisyyden ja perhelähtöisyyden periaatteita noudattaen perhe tulee työssä huomioida oman arkensa asiantuntijana. Työn suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen vuoksi on tärkeää tietää perheiden palvelujen tarpeet ja toiveet. Opinnäyteyössäni keräsin tietoa perheiden palveluiden tarpeista, toiveista ja perhe-elämän haasteista haastatteleamalla perheitä ja perhetyön toimijoita Orivedellä. Haastattelin perheitä kolmessa eri toimijoiden perhekerhossa ryhmähaastatteluina. Toimijahaastatteluista kaksi oli ryhmähaastatteluja ja yksilöhaastatteluja oli viisi. Haastatteluiden avulla etsin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: millaista perhetyötä seurakunnalta odotetaan ammattilaisten ja perheiden taholta ja miten seurakunta voi vastata ja vastaa kohderyhmän tarpeisiin ja on perhelähtöinen.

Opinnäytetyön näkökulma on perhelähtöinen ja ennaltaehkäisevään perhetyöhön painottuva. Haastatteluissa perhetyö määrittyy perheisiin, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Työn punainen lanka on diakoninen ajatus perheiden arjen näkemisestä ja sen tarpeisiin vastaamisesta. Perhetyössä perhe kohdataan kokonaisvaltaisesti. Lähtökohtainen ajatukseni kirkon perhetyön ja muun perhetyön teoriaan ja käsitteisiin on niiden yhteneväisyys. Kirkon perhetyön luonne perheen hengellisenä tukijana ja matkakumppanina elämässä ovat tärkeä lisä työssä.

Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössäni ovat perhetyö, kirkon perhetyö, perhediakonia ja diakoninen perhetyö. Johdannon jälkeen käsittelen perheen määrittelyyn, arjen käsitteeseen ja perhetyön ja kirkon perhetyön muodostumiseen liittyvää teoretietoa. Näihin kappaleisiin sisältyvät myös keskeisten käsitteiden määrittely. Ennen analyysivaihetta

esittelen Orivettä toimintaympäristönä, Orivedellä tehtävää perhetyötä ja opinnäytetyöni sisältöä tukevia hankkeita ja toimenkuvia.

Oma kiinnostukseni työhön liittyy työskentelyyni perheiden parissa seurakunnassa ja elinikäisen oppimisen prosessiin ammattilaisena. Halusin tietää, millaiseksi perheet kokevat arkensa ja millaista perhepalvelua he kaipaavat ja tarvitsevat. Seurakunta tuki tavoitettani. Useissa tutkimuksissa tätä asiaa kysytään vain ammattilaisilta eikä perheil­tä. Osassa lukemiani perhetyön tutkimuksia perheitä ei otettu mukaan myöskään arvi­oimaan palveluja. Perheille tulee antaa enemmän mahdollisuuksia osallistua heille suunnattujen palveluiden suunnitteluun ja arviointiin. Opinnäytetyön tekemisessä mi­nulla oli myös ajatus, että toimijakin on osa jotakin perhettä ja on myös perhetyön pal­veluiden käyttäjä. On hyvä pitää mielessä, että asiakkuudet rakentuvat meistä, ennalta­ehkäisevää tai korjaavaa palvelua käytämme me. Tämä näkökulma poistaa ajatuksen työn kohteista ja jäljelle jää ajatus palvelujen tarvelähtöisyydestä meitä kaikkia varten.

## 2 TUTKIMUKSEN TEORIAA

### 2.1 Perheen määrittelyä

Perhetyössä ja siihen kohdistuvia tarpeita määritettäessä on olennaista tietää, miten työn kohde perhe määritellään ja miten se on muuttunut lyhyen ajan kuluessa. Perusoletus ei vähään aikaan ole ollut ajatus, että työn kohteena olisi ydinperhe, jossa vanhemmat ovat avioliitossa ja lapset biologisesti yhteisiä lapsia. Perheet ovat monimuotoisia. Työni aluksi selvittelen konkreettisesti, mitä on monimuotoisuus. Työssäni tarkastelun kohteena ovat lapsiperheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia.

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perhe muodostuu yhdessä asuvista avio-, avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista henkilöistä lapsineen tai ilman lapsia. Perheen voi muodostaa myös yksi vanhempi lapsensa kanssa. Perheeseen kuuluu kaksi peräkkäistä sukupolvea ja lapsiperheeksi määritellään perhe, jossa on ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Vuoden 2011 lopussa perheitä oli Suomessa 1 460 570, joista lapsiperheitä oli 581 000 perhettä, eli 40 % kaikista perheistä. Vuodesta 2010 lapsiperheiden luku on vähentynyt 1800 perheellä. Lapsiperheistä 61 %:ssa on huoltajina aviopari. Osuus on jatkuvasti pienentynyt. Vuoden 2011 lopussa avoparien lapsiperheitä oli 19 % ja yhden vanhemman perheitä on viidennes lapsiperheistä. Näistä äidin ja lapsien perheitä on noin 18 %. Rekisteröityjen parisuhteiden perheitä oli 0,1 % eli 339 perhettä. Uusperheitä kaikista perheistä oli yhdeksän prosenttia ja uusperheiden vanhemmista keskenään avioliitossa oli puolet ja avoliitossa puolet. Vuoden 2011 lopussa nelilapsisia perheitä oli viisi prosenttia, yksilapsisia 43,8 %, kaksilapsisia 38,2 % ja kolmilapsisia 13,2 %. Suomen yleisin perhetyyppi kaikista perheistä on edelleen lapseton aviopari, joita kaikista perheistä oli 36 %. (Tilastokeskus 2011. Lapsiperheiden määrä pienenee tasaisesti.)

Lapsiperheet ovat tilastojen mukaan vähentyneet ja monimuotoistuneet. Lasten määrä perheissä on vähentynyt ja vastaavasti vanhusten määrä on kasvanut. Väestökehitykseen ja perherakenteisiin ovat vaikuttaneet sodat, maastamuutot, maatalousyhteiskunnan muuttaminen jo 1800-luvulta lähtien, palkkatyön yleistyminen ja elintason nousu. Heikki Waris on pohtinut 1940-luvulla syntyvyyden alenemista ja perheen aseman muutosta ja



liittänyt ilmiön kansakunnan henkiseen muutokseen, jossa käsitys elämästä siirtyi jumalakeskeisestä ihmiskeskeiseen ja tietoa korostettiin uskontoa enemmän. Henkinen muutos vaikutti voimakkaimmin aluksi etelän kaupungeissa ja ylemmissä yhteiskuntaluokissa ja siirtyi vähitellen muuhunkin elämään. Elämää rationalisoitiin ja perheessä se näkyi esimerkiksi lapsiluvun säätelemisenä. (Jokinen & Saaristo 2006, 195–196) Yhteiskunnan modernisoitumisen myötä uskonnon asema heikkeni, mutta ei kuitenkaan poistunut ihmisten elämästä, vaan siirtyi julkiselta yksityisen elämän puolelle (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 15). Waris arvioi suuren vaikutuksen perheiden muotoutumiseen olevan jatkossa jo 1950-luvulla nähtävissä olleilla ilmiöillä avioerojen yleistymisestä ja lapsiluvun rajoittamisesta. Erojen kasvuvauhti kiihtyi 1988, jolloin avioliittolain muutos teki eroamisesta vain ilmoitusasian. (Jokinen & Saaristo 2006, 197–199.)

Perhe yhteisönä on elänyt eri vaiheita. Perhe koostuu yksilöistä ja perhe syntyy siteistä ja suhteista, joihin vaikuttavat valinta, vapaaehtoisuus, yhteiskunnan ja uskonnollisuuden normit ja lait. Perusyksikkönä pidetään usein parisuhdetta, josta syntyvät tai siihen muutoin liittyvät lapset muodostavat perheen. Perheeseen vaikuttaa jäsenten oma historia ja yhteiskunnan historia. Perheen käsite ennen teollistumista on ollut laaja, puhuttiin talosta ja ruokakunnasta. Kirkko edustajineen ja sääntöineen määritteli perhettä 1700-luvulle saakka. Kaupungistumisen ja teollistumisen myötä syntyi pienperhe ja miesten ja naisten roolit eriytyivät.

Lapsuuden löytyminen 1800-luvulla muutti lasten ja vanhempien suhdetta ja 1900-lukua on kuvattu lapsen vuosisadaksi. Vuosisadan lopussa huoli lasten hyvinvoinnista kasvoi. Monimuotoiset perheet alkoivat esiintyä keskusteluissa Suomessa 1960-luvulla kaupungistumisen myötä. Nykypäivää on ydinperhekäsityksen muuttuminen monimuotoisiksi perheiksi. Kasvavan suvaitsevaisuuden myötä ihmisen erilaisuus ja henkilökohdaiset ratkaisut ymmärrettiin paremmin. Nais-, mies- ja lapsitutkimus ovat tuoneet perheelle laajemman merkityksen. Tasa-arvon merkitys on kasvanut. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10–18.) Tilastokeskuksen tilastot antavat määritelmän perheelle ja lapsiperheelle. Miten perhe määrittyy kunkin perheen kohdalla ja sen historiassa ja tulevaisuudessa, on hyvin perhekohtaista ja yhteiskunnan ja maailman muuttuessa korostuvat yksilölliset ratkaisut. Perhetyypit voidaan jaotella ydinperheisiin, yksinhuoltajaperheisiin, uusperheisiin, adoptioperheisiin, sateenkaariperheisiin, monikulttuurisiin perheisiin ja sijais-

perheisiin. Perhetyössä on tärkeää tietää perhetyyppien haasteita ja samalla huomioida jokaisen perheen yksilöllinen tilanne. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 12.)

Perhettä määritellään hyvin monesta näkökulmasta ja uusia kuvauksia tarvitaan, kun vanhat määritelmät eivät enää riitä. Ihmisten pohtiessa perhekäsitystään he ilmentävät samalla moraalikäsityksiään. Me pohdimme, mitä me hyväksymme ja mitä emme hyväksy. Tilastokeskuksen mukaan perheen kriteerit ovat tiukat, mutta tilastojen ulkopuolella perhettä määrittävät parisuhde ja lapsen ja vanhemman suhde. Perinteisessä parisuhdeajattelussa on tapahtunut suuria muutoksia, joten perhemäärittelyt ovat myös monimutkaistuneet. Perhe voi määrittyä uudelleen avioeron ja sen jälkeen syntyvien uusien parisuhteiden myötä ja tilanne ratkaisee, ketä kukin kokee kuuluvan uuteen perheeseen. Lapsen mielestä kotoa muuttanut isä voi edelleen kuulua perheeseen, äiti voi olla asiasta toista mieltä. Uusperhetilanteessa perheen sisällä voidaan kokea siihen kuulumista tai ulkopuolisuutta. Henkilökohtaiset mieltymykset ja kanssakäymiset voivat nousta määrääviksi perhekäsitteen muotoutumisessa. Perheen määrittely ei ole enää yksiselitteistä, eikä perustu perinteisiin määritelmiin. (Jallinoja 2000, 188–196.)

Vastakkainasettelua perheen määrittelyssä voi syntyä, jos yhteiskunta toisaalta määrittelee perheen laajasti huomioiden eri perhemallit, mutta toisaalta määrittää perheen tarpeet ydinperheen normatiivisen mallin mukaan eri toimintamalleissa sulkien ulos muita perhemalleja ja niiden tarpeita. (Yesilova 2007, 59–61.) Kriittinen perhetutkimus ottaa huomioon juuri perheen monimutkkisuuden ja monisävyisyyden. Tutkimus pyrkii eroon yksiselitteisestä perhekäsityksestä laajentaen sitä. Perhesuhteita ja perhekäsitettä ymmärtääkseen on pohdittava totuttuja ajatusmallejauudelleen. (Jokinen & Saaristo 2006, 225–226.)

Opinnäytetyöni näkökulma on perhelähtöinen ja perheen määrittely työssäni ensisijaisesti lähtee perheiden kokemuksesta ja mahdollisuudesta itse määritellä perhe, jota tarkoittavat perhetyön tarpeita määritellessään. Perheen muodostumiseen arjen näkökulmasta vaikuttavat perheen vaiheet ja elämänkaari. Aiemmin perheen vaiheet seurasivat toisiaan tietyssä järjestyksessä, tänä päivänä perheen elämänkaaren järjestys voi olla toinen ja perheen perustaminen ja kumppanin löytyminen voivat tapahtua myöhemmällä iällä. Aikaisempaa merkittävämmäksi ilmiöksi perheen rinnalle on tullut parisuhde. Perheeksi parisuhde rakentuu lapsien ja muun elämään vaikuttavien tekijöiden kautta.

(Jallinoja 2000, 188–196.) Jatkossa tarkasteltava arki ja ajankäyttö kietoutuvat parisuhteen, lapsien ja elämän muiden tekijöiden ympärille.

## 2.2 Perheiden arki

Perhetyössä on tärkeää tietää, millaista on arki perheissä ja yhteiskunnassa. Millainen on tavallinen päivä perheissä, joissa asuu yleisimmin kaksi sukupolvea yhtä aikaa? Mitä tarkoittaa haastatteluissa esiin tullut puhe muuttuneesta arjesta ja sen haasteista? Millaiset tekijät vaikuttavat arjen muuttumiseen ja haasteisiin?

Arjesta puhutaan jatkuvasti ja se vaikuttaa hyvin laajalta käsitteeltä. Maaseutuyhteiskunnassa arkea elettiin lähinnä omassa pihapiirissä ja vasta teollisuusyhteiskunnan kehittymisen myötä syntyi arjen käsite. Arki heijastaa yhteiskunnan muutoksia ja tieteen näkökulmasta normeissa, arvoissa, tavoissa ja traditioissa tapahtuvat muutokset kiinnostavat tutkijoita. Perheiden arkielämää muokkaavat yhteiskunnalliset rakenteet ja institutiot ja ne ovat vuorovaikutuksessa perheen toimintakäytäntöjen kanssa. Jokainen perhe muovaa oman arkensa toimintatavat usean asian yhteisvaikutuksessa. Arjessa tärkeää on elämänhallinta, tunne ja kokemus siitä, että elämästä selviydytään. Arki koostuu päivittäisistä pienistä ja rutiininomaisista asioista. Rutiinit tuovat perhe-elämään turvallisuutta ja jatkuvuutta, helpottavat arkea. Rutiinit voivat myös vaikeuttaa uusien joustavampien toimintatapojen omaksumista. Odottamattomat tilanteet johtavat usein tunteeseen, että elämä ei suju ja elämänhallinta horjuu. Tällöin arki voi tuntua raskaalta ja perheen hyvinvointi olla uhattuna. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 112–119.)

Arjessa elämiseen vaikuttaa parisuhde ja siitä syntyvä vanhemmuus. Vanhemmat eivät aina asu yhdessä, mutta suhde perheen jokapäiväisestä arjesta poissaolevaan vanhempaan voi vaikuttaa elämään paljonkin. Vanhemmuus on biologista liittyen geeniperimään ja juridista biologisen- tai adoptiovanhemmuuden perusteella. Psyykkinen vanhemmuus liittyy lapsen kiinnittymiseen tunnetasolla aikuiseen ja sosiaalinen vanhemmuus on lapsen arjen huolehtimisesta. (Vilen ym. 2010, 10–11.) Arjen elämässä vanhemmuus on lapsen kokonaisvaltaista huolehtimisesta. Henkisen kehityksen turvaamisessa on keskeistä fyysisistä tarpeista huolehtiminen, lisäksi lasta tulee ohjata ja kasvattaa sosiaa-

lisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Turvallinen ilmapiiri arjen keskellä tukee lasta luottamaan itseensä. (Järvinen ym. 2012, 124–125.)

Perhetutkimuksessa perheiden pohdinnat arjestaan ja perhesuhteiden pulmat ovat tutkimuskohteina. Hoivan etiikan mukaan huolenpito on moraalinen, jokapäiväiseen elämään kuuluva asia. Hoivan etiikkaan kuuluu toisen tarpeiden havaitseminen ja vastuun ottaminen niistä. Perheessä on ratkaistava, miten toisten tarpeisiin vastataan päivittäin ja miten omat tarpeet suhteutetaan perheen tarpeisiin. (Sevón & Notko 2008, 14–15.) Perhe vastaa luonnostaan jäsentensä tarpeisiin. Haasteita kuitenkin luovat erialaisten tarpeiden yhtäaikainen läsnäolo ja eri-ikäisten erilaiset tarpeet. Tarpeet määrittyvät fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen alueen kautta ja liittyvät elämän säilymiseen, ihmissuhteisiin, yhteisöön ja itsensä toteuttamiseen (Niemelä 2002, 99–101). Perheen on ratkaistava, miten roolit perheessä jakaantuvat, onko hoivavastuu jakautunut epätasaisesti ja kuormittaako se esim. äidin arkea enemmän. Hoivavastuun jakautumisessa saattaa vaikuttaa opitut mallit ja kulttuurinen perintö. Perhevastuiden jakaantuminen sisältää moraalisia kysymyksiä, joihin perhe hakee omia ratkaisuja. Arjen perhesuhteissa vaikuttaa voimakkaasti perheenjäsenten omien valintojen ja tyytyväisyyden sekä vastuun, välittämisen ja riippuvuuden tasapainoilu. (Sevón & Notko 2008, 17–20.)

Kirjallisuuden mukaan arjen muotoutumiseen vaikuttaa nykyään eniten yksilöllistyminen. Elämää suunnitellaan enemmän henkilökohtaisella tasolla ja ajattelutapa syrjäyttää perinteisen tavan, jossa asiat tapahtuivat tietyssä järjestyksessä ja tietyssä iässä. Toiset perheet elävät perinteisemmin noudattaen tiettyä roolijakoa, toiset perheet luovat uudenlaisen jaon ja suunnittelevat elämälle oman etenemisjärjestyksen. Toisille valinnat ovat pakollisia elämän asettamia, toisille vapaaehtoisia. Minäkeskeisyydelle ja elämän yksilöllistymiselle perheessä antavat mahdollisuuden väljät yhteisörakenteet, rikkoutumiselle alttiit sosiaaliset mallit, liikkuva elämä ja velvoitteiden heikentyminen. Perheiden elämään vaikuttavat keskeisesti myös joustavat työmarkkinat ja näihin vaikuttavat arvot. Projektiluontoisuus ja lyhytkestoisuus vaikeuttavat pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmia perheissä ja kasvatuksessa. Työmarkkinoilla vaikuttaa ideologia, joka korostaa yksilöä toimijana perheyhteisön sijasta. Toiset perheet vastaavat tähän kehitykseen tukeutumalla konservatiiviseen malliin ja pyrkivät vahvistamaan yhteisyyttä perheessä. (Jokinen & Saaristo 2006, 200–202.)

Perheen arkea määriteltäessä eteen tulee hyvinvoinnin käsite. Jokainen kokee hyvinvoinnin subjektiivisesti ja perheen hyvinvoinnin kokonaisuus koostuu taloudesta, sosiaalisista suhteista ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudesta. Arkinen hyvinvointi liittyy kotiin ja läheisten ihmisten vuorovaikutukseen. Arki koostuu elämän iloista ja suruista, toisiinsa liittyvistä tapahtumista, arkisista askareista ja tulevan ennakkoinnista. (Törrönen 2012, 9-10.) Arjen ennakoiminen muuttui 1990-luvun laman myötä. Perheissä vaikutti ja vaikuttaa talouskasvun epätasainen jakautuminen ja köyhyys. Työmarkkinoiden muutokset ovat aiheuttaneet palkkaeroja ja työttömyyttä ja lisäksi laman yhteydessä vähennettiin perhepoliittisia tulonsiirtoja ja perheiden palveluita, vaikka tarve vain kasvoi. Laman jälkeen hyvinvointi ja talous eivät ole kasvaneet samassa suhteessa. Sosiaalipoliitiikan leikkaukset ja veropoliittiset ratkaisut sekä suurentuneet tuloerot ovat lisänneet eriarvoisuutta. Köyhyysrajalla elävien ja pienituloisten määrä on lisääntynyt. (Törrönen 2012, 22–23.)

Laman yhteydessä kirkko oli vastaamassa ihmisten avun tarpeeseen lisäten taloudellista avustamista ja aloitti useita toimintamuotoja köyhyyden ja huono-osaisuuden torjuntaan (Helin ym. 2010, 28–29). Lamanjälkeinen kehitys, yhteiskunnan muutostila ja epävarmuus tekevät arjesta raskaan ja heijastuvat perhe-elämään. Ulkoiset uhat ovat kuitenkin vahvistaneet perheyhteyttä ja perheestä huolehtimisen henkeä. Kansainvälisesti katsottuna Suomi sijoittuu hyvin taloudellisissa ja sosiaalisissa vertailuissa muiden kehittyneiden teollisuusmaiden rinnalla. Suomi kuitenkin elää muutosta usealla sektorilla talouden, kulttuurin ja väestöön suuntautuvan kehityksen lisäksi. Suomi moninaistuu ja haastaa universaalit palvelut huomioimaan elämäntilanteiden erityispiirteet. (Törrönen 2012, 19–25.)

Perhekeskeisyys nousi 2000-luvun taitteessa voimakkaasti yleiseen keskusteluun. Riitta Jallinoja seurasi vuosina 1999–2003 Helsingin Sanomien perheaiheista kirjoittelua. Hän ja useat tutkijat ja mediaa seuraavat huomasivat perheaiheen nousun keskusteluihin. Jallinoja nimittää tuota vaihetta familismin synnyksi. Familismin hän määrittää perhe-myönteisyydeksi, joka sitoo yhteen useita perheeseen liittyviä asioita. (Jallinoja 2006, 24.)

## 2.3 Perhetyö

Perhetyössä vaikuttavat historialliset juuret ja uudet käytännöt. Perhetyössä on aina heijastunut yhteiskunnan sosiaali- ja perhepolitiikka. Ensimmäisiä perhetyön juuria olivat kirkon vaivaishoito ja maallinen hyväntekeväisyystyö. Perhetyön muotoutumiseen vaikuttivat kansalaisliikkeet 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Suurten yhteiskunnallisten kysymysten, kuten esimerkiksi raittiuskysymyksen, työväenkysymyksen ja naiskysymyksen, liittyminen perhe-elämään tuotiin esiin. Ydinperhemalli vahvistui elämäntavan malliksi 1920–1930 luvuilla ja samaan aikaan perheen yksityisyyden ihanteen kanssa perhetyö tuli koteihin. Perhetyö ammatillistui ja useat naisvaltaiset ammattikunnat syntyivät. Osa tehtävistä oli edelleen järjestöillä, mutta sosiaalityön valtionjohtoisuus vaikutti kirkon sosiaalityön ja muun hyväntekeväisyystyön merkityksen vähenemiseen. (Vuori & Nätkin 2007, 10–12.)

Sotien jälkeen Mannerheimin lastensuojeluliiton aloittamat kodinhoitajatyön kurssit aloittivat lastensuojelun perhetyön historian. Perhetyön idea tuli muun yhdyskuntatyön mukana Ruotsista ja 1976 Mannerheimin lastensuojeluliitto ja sosiaalhallitus aloittivat tehostetun perhetyön kokeilun. Kokeilussa tietoa suunnattiin äideille ja isille lasten- ja kodinhoidossa ja perheitä innostettiin vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Tehostettua perhetyötä oli saatavissa vuonna 1980 jo 80 kunnassa. Kodinhoitajan tehtävät suuntautuivat kodinhoidosta keskusteluun perheiden kanssa ja kannustamiseen kokonaisvaltaisen vastuun ottamisesta omasta elämästä. Lastensuojelun laitosrakenteissa tapahtunut muutos 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa kehitti lastensuojelun perhetyötä ja ennaltaehkäisevää työtä. Laitoksista alettiin tehdä avohuollollista lastensuojelutyötä, jota työntekijät itse kutsuivat perhetyöksi. Syntyi perhetyön yhteisöjä, joilla ei ollut laitospalveluita ja kunnat alkoivat palkata työntekijöitä perhetyöntekijä-nimikkeellä. Sosiaalityön ammatillinen kehitys alkoi 1920-luvulta ja suuri muutos tapahtui 1970-luvun lopulla yliopistojen sosiaalityöntekijä koulutuksen alkaessa. Ammattikorkeakoulu oli merkittävintä 1990-luvun sosiaalialan ammatteihin vaikuttava koulutus uudistus. (Reijonen 2005, 7-9.) Virallisesti lastensuojelun avohuollon perhetyötä on ollut saatavissa vuoden 2008 uudistetun lastensuojelulain ansioista (Järvinen 2012, 52).

**Perhetyö** ja sen määrittely on eri näkökulmista erilainen. Perhetyötä tehdään monin tavoin erilaisten perheiden ja heidän tilanteidensa parissa, joten perhetyö ja sen määrit-

tely ei ole yksinkertaista. Perhetyö mielletään usein työmenetelmäksi ja lähestymistavaksi ja perhetyötä toteutetaan eri toimijoiden taholta ja erilaisin ammattinimikkein. (Järvinen ym. 2012, 13.) Lainsäädännön kautta katsottuna perhetyötä ei määritellä itsenäiseksi palveluksi (Järvinen ym. 2012, 13). Toimintaympäristönsä mukaan perhetyötä voidaan kuvata kunnan sosiaalitoimen perhetyöksi, neuvolan ja päiväkotien perhetyöksi, kolmannen sektorin järjestöjen perhetyöksi ja seurakunnan perhetyöksi. Perhetyön peruslähtökohta ovat perheiden elämästä lähtevät tarpeet. Nämä tarpeet liittyvät lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, elinoloihin, vanhemmuuden tukemiseen ja perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen. Perhetyön voidaan katsoa pohjautuvan sosiaalivaltion välittämisen ja huolehtimisen periaatteisiin, joissa katsotaan tarpeelliseksi taata turvallisuus ja hyvinvointi. Perhetyöksi voidaan laajimmillaan nimittää kaikkea perheiden parissa tehtävää työtä, jota tarjoavat eri palveluntuottajat. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.)

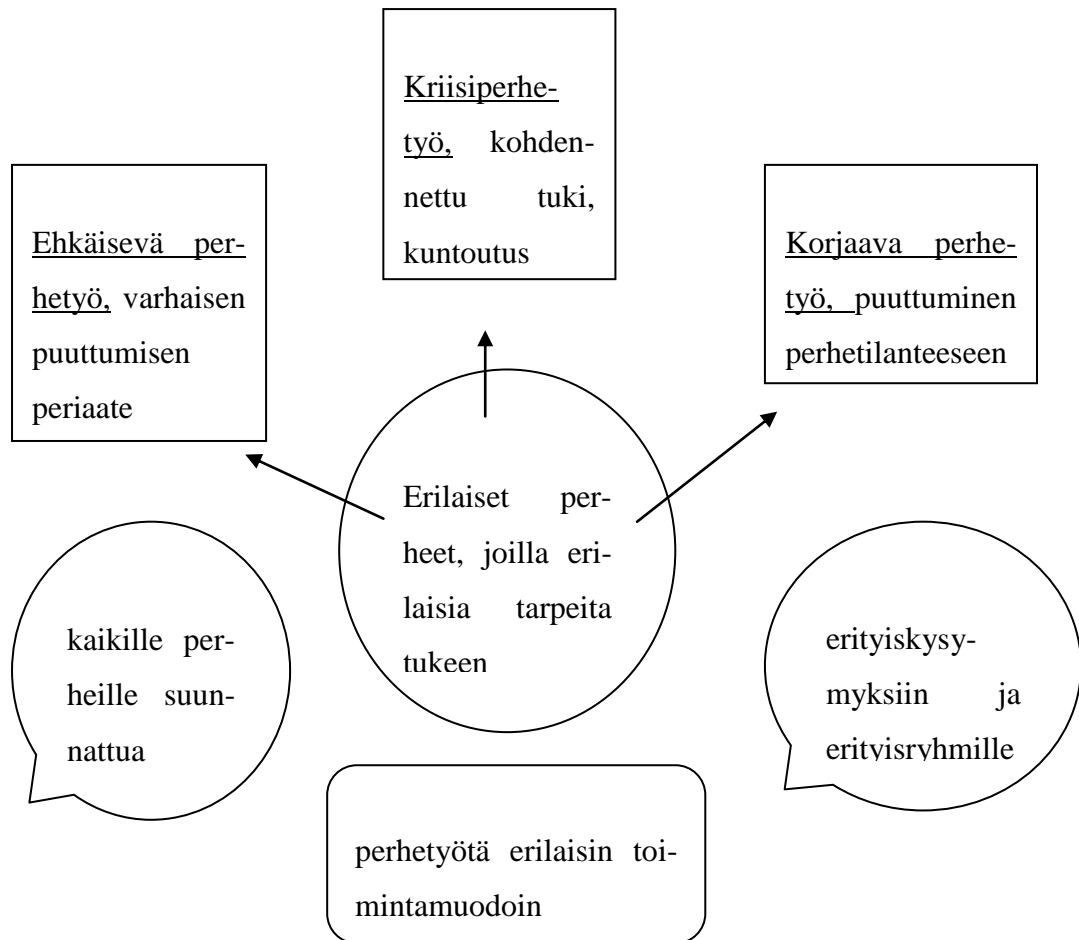
Perhetyössä yhdistyy usein monien ammattilaisten tieto ja osaaminen. Perhetyössä perheen parhaaksi toimittaessa ylitetään työalojen ja toimijoiden organisaatorajoja. (Vuori & Nätkin 2007, 7-8.) Perhetyö voi olla välillistä, eli työ kohdistuu perheeseen jonkun perheen jäsenen kautta tai välitöntä jolloin kohteena on koko perhe. Perhetyö voi myös kuulua osaksi toimijoiden perustyön työmuotoja tai perhetyöllä voi olla omat itsenäiset tehtävät, työmuodot ja työntekijät. Perhetyön sisältönä ja tavoitteena on perheen varhainen tukeminen ja ongelmiin puuttuminen, perheen osallisuuden tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Yhdessä perheen kanssa tavoitteisiin pääsyssä käytetään perhetyön menetelmiä, kuten suunnittelu ja dokumentointi, tavoitteiden laatiminen ja palautekeskustelut, perheen tilanteen arviointi, kotikäynnit ja arjen hallinnan keinot ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Menetelmät eivät takaa työn laatua, vaan työn laatuun vaikuttavat yhteistyön ja vuorovaikutuksen laatu. (Järvinen ym. 2012, 112–113.)

Elämänkaar ajattelu on tärkeä osa perhelähtöistä ajattelua. Kaariajattelussa perhe nähdään muuttuvana, eivätkä perheet noudata elämänkaarensa välttämättä samaa järjestystä kuin toiset perheet. Sen jäsenten kasvun, kehittymisen ja ikääntymisen myötä perheen kehitysvaiheet muuttuvat. Elämänkaar ajattelun avulla voidaan löytää kunkin hetken ja perheen jäsenen tuen tarve ja työskentely perheen kanssa. Perhettä saattaa helpottaa tilanteensa näkeminen osana pidempää elämän kulkua. (Rönkkö & Rytönen 2010, 117–118.) Perhetyön luonteeseen kuuluu perheiden haasteiden ja tilanteiden ennalta

arvaamattomuus ja elämän moninaisuus. Perhetyön vaikuttavuutta on hankalaa osoittaa sillä toimenpiteiden vaikutukset nähdään usein pitkän ajan kuluttua. Perheet itse ovat kokeneet avun ja tuen, pienetkin toimet, merkityksellisiksi ja hyvinvointia edistäviksi. Perhetyön lähtökohtana on hyvä säilyttää ilon ja toivon näkökulma sekä luoda uskoa selviytymiseen. (Reijonen 2005, 40–41.)

Perhetyö voidaan jakaa ehkäisevään perhetyöhön, kriisiperhetyöhön ja korjaavaan perhetyöhön. Ehkäisevä perhetyö pitää yllä ja lisää hyvinvointia perheissä sekä vähentää riskejä perhetilanteiden vaikeutumiseen. Esimerkkinä ennaltaehkäisevässä toiminnassa ovat vanhempi-lapsikahvilat ja vertaisryhmät lapsille ja aikuisille. Ehkäisevää työtä ovat myös suunnitelmalliset ja tavoitteelliset työmuodot, kuten lyhytaikaiset perhetyön tukijaksot perheiden tilanteen selvittämiseksi. Kriisiperhetyö voi olla perhetyötä perheelle, jota on kohdannut äkillinen ja ennalta arvaamaton arkeen vaikuttava muutos, esimerkiksi kuolemantapaus, jolloin perheen voimavarat ovat vähissä. Tukea voi tarvita koko perhe ja sen yksittäiset jäsenet. Korjaava perhetyö on yleensä lastensuojelun perhetyötä. Perheen tilanteeseen on puututtava perheen elämäntavan vuoksi, joka vaarantaa perheen turvallisuutta ja hyvinvointia. Puuttuminen voi olla haitallisen tilanteen, esimerkiksi päihteisiin liittyvän väärinkäytön lopettamisen tukemista ja perheen tilanteen arviointia. Kehitettäessä kaikille suunnattuja hyvinvointipalveluita tulee kehittää myös korjaavia palveluja. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29–30.) Kuviossa 1 havainnollistuu perhetyön jako ehkäisevään, kriisi- ja korjaavaan perhetyöhön.





Kuvio 1. Perhetyö ja perheiden erilaiset tarpeet. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33.)

Perhetyön tärkein ja mielipiteitä sekä käytäntöjä jakava rajalinja on ennalta ehkäisevän, kaikille avoimen ja tarkasti tietyille perheille suunnatun palvelun välinen jännite. Mervi Uusimäki on tutkinut tätä (Vuori & Nätkin 2007, 17) ja on havainnut jännitteen kysymyksissä, miten paljon ja mihin asti perheiden elämään voi puuttua ja kenelle kaikille palveluja pitäisi järjestää. Työmuotoihin ja palveluun sekä tuen määrään ja laatuun vaikuttavat perheen kokonaistilanne ja perheenjäsenten tarpeet.

Perhetyön keskeiset periaatteet ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys sisältää ajatuksen, että perhe, sen aikuiset ja lapset ovat keskeisiä toimijoita omassa asiassaan asiakkaana. Asiakaslähtöinen työskentelytapa tarkoittaa asiakkaan kuuntelemista ja kunnioittamista, oikeuksista tiedottamista ja niiden lisäämistä. Asiakaslähtöisyydessä ovat läsnä avoimuus, rehellisyys ja luottamuksellisuus sekä perheen ja sen jäsenten kokemukset. Perhelähtöisyydessä perhe nähdään oman arkensa

asiantuntijana ja kokonaisuutena, kuitenkin huomioiden perheenjäsenet yksilöinä sekä perheenjäsenten keskinäiset suhteet. Jokaisella perheellä on oma historiansa ja tarinansa, johon työssä tulee perehtyä ja huomioida. Lapsilähtöisyydessä lapsi otetaan huomioon moniulotteisesti. Tämän aseman lapselle antavat kansainvälinen YK:n lasten oikeuksien sopimus ja lastensuojelulaki. Lasta tulee kuunnella ja pohtia, mitä vaikutuksia lapsen tilanteella on hänen kehitykseen. (Järvinen 2012, 17–27.)

Perhetyössä keskeiset periaatteet kulkevat rinnakkain eettisen pohdinnan ja ohjeiden kanssa. Sosiaalityön eettiset ohjeet velvoittavat ammattilaista kunnioittamaan ja arvostamaan ihmiselämää neljän periaatteen avulla. Työntekijän tulee edistää ja kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta, edistää asiakkaan osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä, kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti osana perhettä, yhteisöä ja yhteiskuntaa ja auttaa omien vahvuuksien tunnistamisessa ja kehittämisessä. Ammatilaisen tulee kunnioittaa asiakassuhdetta, sen luottamuksellisuutta ja salassapitosäännöksiä. (Sosiaalialan ammatilaisen eettiset ohjeet 2005.) Vastavuoroinen, dialoginen kohtaaminen perhetyössä on eettisten periaatteiden ja ammatillisuuden toteuttamista käytännössä. Perhetyössä vuorovaikutusosaaminen, jossa tavoite on rakentaa yhteistä ymmärrystä asiakkaan kanssa ja kohdata toinen ihminen kunnioitavasti elämäntilanteesta ja taustoista huolimatta, liittyy kiinteästi eettiseen ja ammatilliseen työskentelyyn. (Mönkkönen 2007, 34, 28–31.) Perhetyöhön kohdistuu jatkuvasti muutoksia yhteiskunnan tilanteen ja perheiden arjen kautta. Perhetyön tehtäväkenttä muokkautuu tarpeiden ja toiveiden taholta. Reflektointia eli oman toiminnan tutkimista, toimintatapojen taustalla olevien perustelujen tarkastelua ja menettelytapojen arviointia on tärkeää tehdä suhteessa omaan ammatillisuuteen, organisaatioon ja yhteiskuntaan. (Järvinen 2012, 231–235.)

## 2.4 Yhteistyö ja lait

Yhteistyön tasoja kuntien ja eri toimijoiden yhteistyössä on tutkimusten mukaan havaittu kolme. Ensimmäinen vaihe on kohteliaisuusvaihe, jossa yhteistyö on puheen tasolla, eikä näy käytännössä. Toisessa vaiheessa yhteistyö toteutuu yksittäisissä hankkeissa tai toiminnoissa. Tässä vaiheessa voidaan saada aikaan konkreettisia pieniä askeleita toiminnassa, kuitenkin kokonaisvaltainen ote puuttuu. Kolmannessa vaiheessa yhteistyö

on osa organisaation strategiaa. Yhteistyön mahdollisuudet käydään läpi osana talous- ja toimintasuunnitelmaa. Tämä taso edellyttää luottamushenkilöiden tahtoa yhteistyöhön. (Suomen Kuntaliitto 2008, 14.) Perhetyössä on hyvä tiedostaa, millä tasolla yhteistyötä tehdään ja mihin pitäisi pyrkiä.

Asiakaslähtöinen yhteistyö on tärkeä osa perhetyön suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Yhteistyötä tehdään moniammatillisesti perheen asioissa ja työryhmät perustetaan asiakkaan tarpeen mukaan. Tavoite on yhdistää toimijoiden osaaminen perheen tavoitteiden saavuttamiseksi. Asiakastilanteissa tehtävän työn lisäksi yhteistyötä tehdään palvelujen ja palveluverkoston kehittämisessä. Yhteistyö täydentää verkoston osaamista ja vuorovaikutus, toiminnan arviointi ja suunnitelmallinen yhdessä tekeminen lisääntyvät. Yhteistyön on mahdollista tuottaa koko perhetyön järjestelmää tukevaa kokonaisvaltaista hyötyä ja säästöjä. Yhteistyöllä pyritään muuttamaan sektorijakoja ja kapealaisuutta. (Järvinen ym. 2012, 92–94.)

Asiantuntijaosaaminen rikastuu yhteistyön kautta. Uudenlaisen yhteistyön syntymisen lähtökohtana on systeeminen ajattelu. Systeemi on kokonaisuus, jonka osat ovat yhteydessä ja vaikutuksessa toisiinsa. Perhe tai moniammatillinen tiimi on esimerkki systeemisestä. (Isoherranen 2008, 29-31.) Perhettä ja sen jäseniä ei tulisi huomioida vain kapealaisesti yhdestä näkökulmasta, vaan perhe pitäisi ymmärtää systeeminä, joka sisältää monitasoisia osa-alueita. Perheen tilanteen ja tarpeiden ymmärtäminen edellyttää eri toimijoiden erilaisen asiantuntijuuden yhdistämistä.

Uudenlaisen yhteistyön syntyminen voi olla mahdollista oppivassa organisaatiossa. Oppiva organisaatio kartoittaa ja hankkii osaamista, jota se tarvitsee. Työntekijät jakavat kokemuksia, ajatusmalleja, osaamista ja tietoa organisaation jäsenten kanssa. Yksilöiden osaaminen ja oppiminen rakentaa organisaation osaamista ja haaste on saada organisaation osaaminen suuremmaksi kuin yksilöiden osaamisen summa. Johtajuuden haaste on luoda toimintamalleja, jotka edistävät oppivan organisaation toimintaa. Vallitsevia näkemyksiä tulisi kyseenalaistaa ja luoda systemaattisia ajatusmalleja. Innovatiivisuuteen, dynaamisuuteen ja osaamisen laajentamiseen organisaatiossa tulisi kannustaa. Ryhmässä tapahtuu oppimista ja uuden tiedon ja innovaatioiden tuottaminen vaatii vuorovaikutusta hiljaisen tiedon ja julkilausutun tiedon välillä. Työntekijän on tärkeä tunnistaa oma ja toisten osaaminen. Osaamista ja asiantuntijuutta ei tulisi enää kuvata yh-

den yksilön taitoina, vaan monipuolisena ryhmien ja organisaatioiden osaamisena ja resurssina. Yhteinen näkemys sitouttaa organisaatioon ja antaa päämäärän, jonka saavuttamiseksi suunnataan toimintaa. (Rekola 2008, 148–151.) Asiakaslähtöinen moniammatillinen yhteistyö oppivassa organisaatiossa on mahdollisuus kehittää ja toteuttaa perheiden tarpeisiin vastaavaa perhetyötä.

Laki säätelee perhetyötä välillisesti monien sosiaalityötä säätelevien lakien ja asetusten sekä toimintaa ohjaavien asiakirjojen kautta. Sosiaalialan toiminnan perusteet määrittelee sosiaalihuoltolaki. Laki koskee kaikkien sosiaalihuollon toimijoiden työtä eri ammattikunnissa ja työpaikoissa. Lain tarkoitus on edistää yksityisten henkilöiden, perheen ja yhteisön turvallisuutta ja toimintakykyä. Lain mukaisesti järjestetään sosiaalihuollon hallinto, asiantuntijatoiminta ja kunnan on huolehdittavana sosiaalipalvelujen järjestäminen asukkailleen. (Järvinen 2012, 49–51.) Sosiaalihuoltolain uudistusta valmistellaan parhaillaan ja uudistukselle tarpeen luovat muutokset sosiaalihuollon toimintaympäristössä, näkemyksessä yhteiskunnasta ja palvelujen tarvitsijoissa. Toimijoiden yhteistyöhön ja työnjakoon kohdistuu uusia tarpeita kunta- ja palvelurakennemuutoksen vuoksi. Palvelujärjestelmän hajanaisuuden vuoksi asiakkaan asiaa hoitaa nyt usea taho, tavoitteena tulee olla selkeä palvelurakenne ja tuen ja hoiva tarpeeseensa perustuvat saumatomat palveluketjut. Globaalin kehityksen vaikutukset Suomen hyvinvointipolitiikkaan ovat suurempia kuin ennen. Vanha laki ei enää vastaa nykyiseen näkemykseen palveluista ja niiden tavoitteista. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen 2012, 13–14.)

Sosiaalihuoltolain 17§ sisältää lasten ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden yleissäännön. Lasten ja perheiden palveluissa merkittävä osuus on sosiaalihuoltolailla ja sosiaalihuollon erityislainsäädännöllä. Sosiaalihuoltolain nojalla järjestetään lapsiperheiden kotipalvelu, joka on suurelta osin korvattu perhetyöllä. Työtä tehdään ennaltaehkäisevästä työstä lastensuojelun korjaavaan perhetyöhön. (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen 2012, 25.)

Lastensuojelulaki turvaa lapselle oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lasten vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja lasten ja perheiden kanssa työskentelevien tahojen on tuettava perhettä kasvatustehtävässä ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarvittavaa apua. Laki asettaa vaatimuksen lastensuojelun palveluista ja toimista ja myös velvoitteen järjestää

ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Laki velvoittaa lasten ja perheiden kanssa toimivia tukemaan vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä tarvittaessa ohjaamaan lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta edistää asiakaslähtöisyyttä, asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja oikeutta saada hyvää ja tasa-arvoista kohtelua. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa tulee pitää keskeisenä asiana. Asioita käsiteltäessä on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu ja perhetyöstä on laadittava palvelusuunnitelma tai muu vastaava suunnitelma, ellei kyseessä ole tilapäinen neuvonta tai ohjaus. Asiakirjat ovat salassa pidettäviä, mutta asiakkaan suostumuksella ja asiakkaan hoidon ja huollon turvaamisen ollessa kyseessä niitä voi antaa tietoa. Sosiaalihuollon järjestäjillä on vaitiolovelvollisuus. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000.)

Edellä esiteltyjen lakien lisäksi sosiaalihuollon järjestämiseen ja tuottamiseen sekä asiakkaan asemaan ja oikeuksiin vaikuttavat laki lapsen huollosta ja tapaamisesta, laki sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuksista, kuntalaki, hallintolaki, henkilötietolaki ja muiden perhetyön toimijoiden lait. Sopimuksista merkittävä on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka oikeuttaa lapsen saamaan erityistä suojelua ja huolenpitoa ikänä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Järvinen ym. 2012, 50.)

Perhetyöhön vaikuttaa yhteiskunnan perhepolitiikka ja perhetyö on keskeinen osa hyvinvointiyhteiskunnan toimintaa. Julkisen vallan ohjaavuus vaikuttaa yksittäisiin perheisiin ja perhetyöhön. Perhepolitiikan tavoite on luoda hyvinvointia perheille. (Vuori & Nätkin 2007, 8.) Sisältöinä perhepolitiikassa ovat lapsiperheille suunnatut julkiset ja tuetut palvelut, suorat ja epäsuorat tulonsiirrot, verojärjestelmien kautta annettava tuki ja perhelainsäädäntö. Perheille suunnattujen tukien ensisijainen vaikutus kohdistuu taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Vaikutusta on suunnattu myös parisuhteiden toimivuuteen ja perheen perustamiseen. Perhepolitiikan tarkoitus on myös lisätä kotityön arvostusta ja tukea lasten kehitystä ja kasvatusta. Perhepolitiikka pyrkii myös tukemaan sosiaalisuutta ja vuorovaikutusta yhteisöissä. (Lainiala 2010, 8.) Perhepolitiikka on osa sosiaalipolitiikkaa ja se vaikuttaa yhteiskuntaan laajasti. Historia näyttää, että Suomessa eriarvoisuus on vähentynyt ja talous on kehittynyt hyvinvointivaltion toimil-

la. Köyhyys on miltei hävitetty, mutta suhteellinen köyhyys on lisääntynyt. Perusturva on jäänyt noin 40 % alle ansiokehityksen ja siitä kärsivät myös perheet. Tuloerot ovat kasvaneet. Talous on kehittynyt, mutta sosiaaliset seuraamusten huomiointi on jäänyt vähemmälle. Laaja arvokeskustelu olisi tärkeää, jotta kaikille kuuluva universaali sosiaalipolitiikka heijastaisi enemmän kansalaisyhteiskunnan tarpeita. (Vaarama 2011, 23–29.)

## 2.5 Kirkon perhetyö

Opinnäytetyössäni luvussa 2.3 olen koonnut katsauksen perhetyön historiaan. Luvussa on koottuna myös määritelmää ja kuvausta perhetyöstä. Kirkon perhetyö on syntynyt ja kehittynyt saman historian kuluessa ja siinä olevat sisällöt ja käytännöt ovat yhteneväisiä yleisen perhetyön kuvauksen kanssa. Kuvatus yleisen perhetyön historian lisäksi kirkon perhetyöhön on vaikuttanut lapsi- ja nuorisotyön ja diakonian historia ja nykyiseen toteutukseen vaikuttavat kirkon eri työalojen työ perheiden parissa sekä yhteiskunnallinen tilanne. Seurakunnan työalojen ja eri toimijoiden yhteistyö antaa perhetyölle vahvuutta toimia.

Nykyiseen kirkon perhetyöhön vaikuttavan lapsityön juuret ovat pyhäkoulutyössä 1800-luvun lopulla. Pyhäkoulut olivat kansanopetusta ja sisälsivät sosiaalista työtä. Tarkoitus oli myös vaikuttaa lasten ja nuorten ajankäyttöön. Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä seurakunnat ja kristilliset yhteisöt olivat huolissaan lasten ja nuorten altistumisesta vaaroille ja keräsivät heitä pyhäkouluihin. Päiväkerhotyö syntyi 1940-luvulla ja oli esimerkki kasvatuksen ja diakonian tavoitteiden sisällyttämisestä samaan toimintamuotoon. Kaupungistuminen ja perheiden äitien työssäkäynti vaativat seurakuntia osallistumaan lasten hoitoon ja kasvatukseen. Päiväkerhotyön mainitaan vielä kirkon viisivuotiskertomuksessa 1960-luvulla pitäneen sisällään sosiaalista merkitystä kotien auttajana. Samaan aikaan päiväkerhotyön lisääntyessä pyhäkoulut vähenivät. (Launonen 2008, 227–228.)

Diakonian historia vaikuttaa nykyiseen perhetyöhön paljon ennen lamaa. Jo alkuseurakunnan lähimmäisestä huolehtiminen ja vastuu yhteisestä hyvinvoinnista luovat pohjan perhetyön tarkoitukselle. Sosiaalityön ja diakonian historiaan vaikuttanut 1800-luvulla

alkanut teollistuminen ja kaupungistuminen loivat muutospaineita myös diakoniaan. Kaupunkien ja taajamien kasvaessa yhteiskunta ei kyennyt huolehtimaan entisellä tavalla jäsenistään ja joukko pappeja ja maallikoita ottivat uskon mukaista vastuuta heikommassa asemassa olevista lähimmäisistä. Kirkko keräsi vaivauskolehteja kuntien köyhäinhoitoon. Kirkon piirissä 1800-luvun lopulla alettiin puhua kirkon velvollisuudesta itse järjestää vapaata rakkaudentointa, joka käynnisti seurakuntadiakonian kehittymisen. (Koskenvesa 2002, 44–50.)

Suomea 1990-luvulla kohdannut lama vaikutti koko yhteiskuntaan. Lapsiperheiden elämä vaikeutui laman aikana ja sen seurauksena voimakkaasti. Yhteiskunnan palvelut supistuivat ja myös seurakunnat joutuivat vähentämään toimintaansa ja perheet kärsivät leikkauksista. Diakoninen ote vahvistui kasvatuksen työaloilla kohdattaessa perheiden vaikeutunutta arkea. Samaan aikaan lisättiin yhteistyötä kunnan sosiaalitoimeen ja järjestöihin. Lapsidiakonian käsite yleistyi 2000-luvun alussa seurakuntien käytössä. Rinnalle syntyi perhediakonian käsite, jossa keskeistä on myös vanhempien tukeminen. Lasta autettaessa kontakti vanhempiin on tärkeä. (Launonen 2008, 231–232.)

**Kirkon perhetyö** on kaikkea seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten toimintaa monimuotoisten perheiden ja perheen jäsenten hyväksi. Perhetyöllä vahvistetaan perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioittamista. Työllä tuetaan myös jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa ja seurakuntayhteyttä. (Minäkö perhetyön tekijä 2009, 7.) Perhetyön pohja on kristillisessä uskossa, kasteopetuksessa ja kasvatuksessa. Hengellisyys on läsnä kaikessa toiminnassa ja se erottaa seurakuntien toiminnan muiden järjestöjen ja yhteisöjen toiminnasta. Hengellisten asioiden läsnäolo mahdollistaa pysähtymisen elämän kysymysten äärelle. (Thitz 2006, 50–51.) Perhetyötä seurakunnassa toteuttavat kaikki työalat, eniten työ painottuu kasvatukseen ja diakonian toiminnassa. Työalojen ydinosaamiskuvauksissa, kirkon ja seurakuntien strategioissa ja kehittämisasiakirjoissa perhetyön painotukset ovat kirjattuna.

Kirkon päästrategia, Meidän kirkko osallisuuden yhteisö, kertoo kirkon perustehtävän ja olemuksen. Ne ovat keskeisiä raameja myös seurakunnan perhetyössä. Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta (Meidän kirkko - osallisuuden yhtei-

sö 2007, 4). Perhetyössä kristillinen usko tarjoaa perustaa, arvopohjaa, elämiseen perheessä ja yksilönä. Päästrategiassa pohditaan myös haasteita, joita kirkko kohtaa muuttuvassa toimintaympäristössä ja nämä vaikuttavat perhetyön tarpeeseen ja asettavat toiminnalle työn kohdistamista perheiden tarpeita vastaaviksi. Strategia korostaa yksilön elämään vaikuttavien ilmiöiden monimutkaistuvan ja erilaisten arvomaailmojen ja kulttuurien kohtaavan entistä useammin. Suomalainen kulttuuri on jatkossa entistä moninaisempaa. (Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö 2007, 6.) Strategisissa suuntaviivoissa perhetyö saa suorastaan valtuutuksen kirkon keskeiseksi toiminnaksi. Strategia nimeää seurakunnan tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi perheen. Perhettä tulee tukea arkielämässä ja sen vaikeuksissa sekä ristiriidoissa. (Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö 2007, 38.)

Kirkon kasvatuksen linjauksessa mainitaan peruseriaatteen, että kaikki seurakunnan toiminta, työmuodot ja kaikki kohtaamiset perustuvat kirkon neljän perustehtävän vaaraan: kasvatukseen, julistukseen, lähetyksen ja palvelun. On perusteltua, että perhetyössä on mukana myös diakonia jo kirkon perustehtävän toteutumisen vuoksi. Kasvatus on myös yksi perustehtävä ja linjauksessa korostetaan kasvatuksen olevan kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja tukemista. Kasvun mahdollistaminen on yhdessä tekemistä, olemista ja ihmettelyä. Perhetyössä tulee muistaa, että perheitä on eri-ikäisiä ja haasteet ovat erilaisia. (Meidän kirkko – kasvamme yhdessä 2010.)

Perhetyössä on perhelähtöinen työote, joka tarkoittaa perheen huomioimisen lähtevän perheen tarpeista. Perhe ja sen jäsenet huomioidaan kokonaisvaltaisesti ja perhenäkökulma on läsnä kohtaamisissa. Perheen kohtaamiseen sisältyy yhteyden kokeminen ja nähdäksesi ja kuulluksi tuleminen. Jokaisen on mahdollista kohdata oma itsensä ja se, miten itse voi ja miten vaikuttaa ja toimii lähisuhteissa. Seurakunta tarjoaa mahdollisuuksia kohdata myös toinen samassa tai erilaisessa tilanteessa oleva ihminen tai perhe. Kolmas kohtaaminen on Jumalan ja ihmisen välinen. Jumala on läsnä arjessa, joten perhetyö on luonteva paikka kokea Jumalan läsnäoloa. Perhetyö on monivivahteista liittyen perheen ja sen jäsenten kokonaisvaltaiseen elämään. (Minäkö perhetyön tekijä 2009, 28, 9.) Tavoitteita, joilla perhetyön päämääriin päästään, on runsaasti ja niiden muodostamisessa on käytetty useita työalojen kehittämisasiakirjoja. Seuraavassa taulukossa on perhetyön päämääriä ja tavoitteita. Tavoitteet ovat jaettu aihealueisiin, jotka koskettavat perheiden eri elämäntilanteita ja joita seurakunta voi vahvistaa ja tukea seurakuntatyössä.



Taulukko 1. Perhetyön päämäärät ja tavoitteiden aihealueet. (Minäkö perhetyön tekijä 2009, 11).

Perhetyön päämäärät:	Tavoitteiden aihealueet:
<ul style="list-style-type: none"> <li>• perheenjäsenet kokevat Jumalan rakkautta arjessa ja juhlassa</li> <li>• saavat iloa kohtaamisista ja vahvistuvat niistä</li> <li>• oppivat pitämään huolta läheisistään ja itsestään</li> <li>• saavat apua ja toivoa vaikeuksissa</li> <li>• uskovat elämän mielekkyyteen ja tulevaisuuteen</li> <li>• syvenevät Jumalan tuntemisessa ja löytävät paikkansa seurakunnassa.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• perhe ja oma kasvu,</li> <li>• perhe, parisuhde ja avioliitto,</li> <li>• perhe ja vanhemmuus,</li> <li>• perhe, isovanhemmuus ja kummius</li> <li>• perhe haasteellisissa, muuttuvissa ja vaikeissa olosuhteissa</li> </ul>

Perhetyössä tarjotaan perheille erilaisia mahdollisuuksia vuorovaikutus- ja ongelmaratkaisutaitojen lisäämiseen. Perhetyön kerhotoimintaa kutsutaan useimmiten perhekerhoksi ja toiminnassa on ollut kasvua viime vuosina. Perhekerhot kokoavat yhteen lapsia ja heitä hoitavia aikuisia. Useimmiten kerhoissa on yhteinen osa, lisäksi aikuisille on ohjelmaa jonkin teeman ympärillä ja lapsille omaa ohjelmaa. Perhetyö järjestää parisuhdekursseja ja -leirejä sekä eri aiheen ympärille kokoontuvia pienryhmiä. Nämä työmuodot pyrkivät tukemaan pareja löytämään suhteen vahvuuksia, asettamaan uusia tavoitteita ja ratkomaan suhteen solmuja. Seurakuntien kanssa järjestäjinä toimivat useat kristilliset tahot. (Haastettu kirkko 2012, 145, 178.)

Perhetyössä keskeisiä toimintatapoja ovat yksilö- ja perhekohtainen työ. Päiväkerhotyön puitteissa järjestetään perheitä kokoavaa toimintaa, esimerkiksi vanhempainiltoja, kasvatuskeskusteluja, päiväkerhotyön juhlia, retkiä ja leirejä. Varhaisnuoriso- ja nuorisotyö

kohtaavat perheitä leireillä, retkillä ja vanhempaintilaisuuksissa. Rippikoulutyö nähdään seurakunnissa koko perheen yhteisenä asiana ja perheen jäseniä tavataan vanhempainiloissa ja muissa tilaisuuksissa. Tärkeän osan perheiden tapaamisessa muodostavat erilaiset jumalanpalvelukset, kirkkohetket ja työmuotojen järjestämät tapahtumat ja juhlat. Perhejumalanpalveluksia järjestetään lähes joka seurakunnassa ja erilaiset perheille, lapsille ja nuorille suunnatut jumalanpalvelukset kokoavat lähes 40 % kaikista jumalanpalveluskäynneistä. Jumalanpalvelustyöstä suuri osa on perheiden kanssa tehtävää työtä. (Haastettu kirkko 2012, 141, 103.) Kirkolliset toimitukset, kasteet, avioliittoon vihkimiset ja hautaan siunaamiset ja niihin liittyvät keskustelut tavoittavat myös perheitä. Kirkon perhetyössä on tarjolla paljon vertaistukea antavaa toimintaa. Vertaisryhmässä samassa elämäntilanteessa tai samankaltaisia asioita kokeneet ovat samassa ryhmässä ja osallistujat tukevat toisiaan ja mukana on työntekijä ohjaamassa kokoontumista. (Järvinen 2012, 212–213.)

Kirkon perhetyö tekee yhteistyötä seurakunnan omien työmuotojen kanssa ja koko kirkon kanssa esimerkiksi sairaalasielunhoidon ja perheneuvonnan kautta. Joka kolmannessa seurakunnassa toimii perhetyön tiimi (Haastettu kirkko 2012, 145). Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat kunnat, kunnallisten toimijat, järjestöt ja yhdistykset. Kirkko toimii koko yhteiskunnassa ja vaikuttaa päätöksentekoon puolustaen perusoikeuksien toteutumista. Yhteistyö perheiden kanssa on keskeinen asia ja työssä pyritään tukemaan perheen ja perheenjäsenten sekä yhteisöjen vuorovaikutussuhteita ja vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa. (Jääskeläinen 2002, 193.)

Kirkon perhetyötä tekevää työntekijää koskevat samat lait ja sopimukset kuin muiden toimijoiden perhetyössä (ks. alaluku 2.4), lisänä ovat kirkkolaki ja kirkkojärjestys, sekä seurakunnan toimintasuunnitelmat ja toimen tai viran eettiset ohjeet ja ydinosamiskuvaukset.

**Perhediakonia ja diakoninen perhetyö** ovat läsnä kirkon perhetyössä työn päämäärissä. Kirjallisuudessa näitä käsitteitä on määritelty hyvin niukasti. Yleisen perhetyön määritelmä perhetyön moninaisuudesta ja perheen parhaaksi toimimisesta yhdessä perheen kanssa kuvaa kirkonkin perhetyötä. Perhetyön määritelmä ja erityisesti sen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja vaikeissa tilanteissa jaksamisen näkökulma tuovat diakonisen työotteen läsnäolon perhetyöhön. Lapsidiakonia liittyy läheisesti perhediakoniaan ja

siinä on ennen kaikkea kysymys reagoimisesta lapsen hätään ja turvattomuuteen. On tilanteita, jolloin lapsen edun takaaminen vaatii keskittymistä lapsen asioihin ja lapsityö vaatii rinnalleen lapsidiakoniaa samoin kuin aikuisille on tarjolla aikuisdiakoniaa vertaistuen ja keskustelun muodossa. (Mattila 2003, 8, 13–14.) Perhediakonia reagoi perheen ja sen jäsenten hätään ja perhetyö vaatii samoin rinnalleen sieluhoidollisia ja perheen erityistarpeen huomioivia käytäntöjä. Perheiden kohtaaminen kriiseissä ja lastensuojelullisissa tilanteissa vaatii ammatillista tietoa ja kohtaamisen välineitä. Kappaleessa 2.5 esittelen neljän ikkunan menetelmää ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn määrittämisen välineenä ja siinä konkreettisesti tulee ilmi diakonian osaamisen tarve osana perhetyötä.

Kaikki seurakunnan työntekijät kohtaavat työssään apua ja tukea tarvitsevia ihmisiä ja erilaisia perheitä. Perheet haluavat tukea oman perhe-elämänsä kehittämiseen ja lasten kasvattamiseen. Toiseksi perheet tarvitsevat apua elämän muutostilanteissa ja kolmanneksi perheet tarvitsevat tukea ulkopuolisten tekijöiden vaikuttaessa perheeseen, esim. sairaus tai muu kriisi. Perhetyö ja perhediakonia ovat perheiden yleistä epävirallista tukemista arjessa ja toisaalta syvällistä tukea virallistenkin väliintulojen kautta. (Jääskeläinen 2002, 194–195.) Seurakunnan perhetyön erilaisissa toiminnoissa on perheitä tukevaa ennaltaehkäisevää ja korjaavaa diakonista työtä. Varhaiskasvatuksen kehittämissiisakirjassa perheiden kanssa tehtävä työ ja kasvatuskumppanuus mainitaan työn tärkeäksi osaksi (Lapsi on osallinen 2008, 11, 17). Ajatus kumppanuudesta sisältyy kirkon kaikkeen työhön. Kumppanuudessa on mahdollisuus nähdä asia perheen silmin ja tuoda ammatillinen tuki ja tieto.

Matkakumppanuus, perheen kanssa kulkeminen, kuvaa hyvin perhediakoniaa. Matkakumppanuudessa on kyse ihmisestä kokonaisvaltaisesti, hänen matkansa, elämänsä, otetaan huomioon biologisessa, sosiaalisessa, kehityopsykologisessa ja hengellisessä mielessä. Elämän ymmärretään olevan jatkuvaa muutosta, tapahtumat ovat osa kasvua omaksi itseksi. Matkakumppanuudessa ollaan läsnä tasavertaisessa ystävyydessä. (Holopainen 2008, 355, 370–373.) Perheen kanssa on tärkeää kunnioittaa perheen elämämatkaa ja ymmärtää, missä kohtaa he ovat juuri nyt ja millaisin tarpein.

Diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksen strategisista suuntaviivoista perhediakonia saa runsaasti sisältöä. Linjauksessa mainitaan tärkeäksi mm. ihmisten auttaminen löytämään

omat voimavaransa ja toimimaan heidän kanssaan elinolosuhteiden parantamiseksi. Linjauksessa keskitytään myös suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen, sen kipupisteiden tunnistamiseen ja hyvän elämän edistämiseen. Linjaus vahvistaa yhdessä tekemistä ja visio näkee kirkon välittävänä yhteisönä, joka rohkeasti edistää lähimmäisenrakkautta ja hyvää elämää Suomessa ja maailmanlaajuisesti. (Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010.)

Seurakunnissa on tarjolla keskusteluapua ja sielunhoitoa. Parisuhteen ja perheen kysymyksissä, elämän kriisitilanteissa, ihmissuhteisiin ja kasvatukseen liittyvissä asioissa ammatillista keskusteluapua tarjoaa kirkon perheneuvonta perheasiain neuvottelukyksissä. Perheneuvonnan tavoite on antaa perheille laadukasta apua silloin, kun he sitä tarvitsevat. Perheneuvonnassa 43 % on parineuvotteluja, määrä on noussut viime vuosina. Perheneuvontaan tulon yleisimmät syyt olivat vuonna 2011 vuorovaikutusongelmat, erokysymykset ja elämänvaihekkriisit. Asiakkaista suurin osa vuonna 2011 oli nuoria aikuisia ja pikkulapsiperheitä. Perheneuvonta järjestää myös hoidollisia ryhmiä ja perheasiain sovittelua. (Haastettu kirkko 2012, 177.178.)

Perhetyön menetelmät eri toiminnoissa huomioivat perheet ja perheen jäsenet. Parisuhdetyössä vuonna 2007 aloitettiin ensimmäinen valtakunnallinen yhteishanke, parisuhteen palikat. Hankkeen tavoitteena on rakkauden ja uskollisuuden vaaliminen, sitoutumisen lisääntyminen parisuhteessa, parisuhdetyölle laajempi medianäkyvyys, parisuhde- ja perhetyölle lisää resursseja ja parisuhdetaitojen lukeminen kansalaistaidoiksi. Hankkeessa on tuotettu materiaalia helpottamaan työntekijöitä ottamaan parisuhde asiat puheeksi ja järjestämään vertaiskeskustelua ja parisuhdetapahtumia. (Haastettu kirkko 2012, 179–180.) Parisuhteen palikat ovat laajentuneet myös perheen palikoiksi ja seurustelun palikoiksi. Menetelmä kattaa perhetyön kokonaisvaltaisesti. Parisuhteen palikoiden jatkotyöskentelymallina toimii virtaa välillämme – suhdekurssi. Suhdekurssi on kehittynyt Virtaa välillämme – projektista ja se keskittyy parisuhteessa erityisesti kommunikointiin. (Haastettu kirkko 2012, 181.)

Kirkon perhetyössä on käytössä yhteneväisiä menetelmiä muun perhetyön kanssa arvioitaessa, millaista perhetyötä perheet tarvitsevat. Yhteisiä ovat varhainen tukeminen ja puuttuminen (Varpu) ja huolen vyöhykkeet. Kirkossa varhainen puuttuminen tarkoittaa aikuisen työntekijän vastuuta puuttua lapsen hyvinvointia haittaaviin tekijöihin. turval-

lista kasvuympäristöä edistetään moniammatillisesti ja kirkon työntekijä on mukana verkostossa. Työntekijää koskee velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli havaittu tilanne niin vaatii. Heräkkeen huolen konkretisoimiseen on kehitetty huolten vyöhykkeet, joilla työntekijä voi ottaa huolen puheeksi perheen ja muiden ammattilaisten kanssa. Vyöhykkeet ovat apuväline jäsentää ja selkiyttää tilannetta perheiden ja toimijoiden kesken. Huolen vyöhykkeitä on neljä: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli ja suuri huoli. (sakasti.evl.fi, varhainen puuttuminen ja huolen vyöhykkeet i.a.)

Kirkon perhetyössä on käytössä myös ennaltaehkäisevään ja korjaavaan perhetyöhön neljän ikkunan menetelmä. Neljä ikkunaa ovat ilo ja oppiminen, vahvistaminen, varhainen tuki ja ongelmien työstäminen ja kriisiapu. Ilo ja oppiminen kuvaavat toimintaa, jossa on mukava olla yhdessä avoimen toiminnan piirissä. Vahvistaminen kuvaa vaativien elämäntilanteiden ennakointia perhetyössä. Ikään tai parisuhteeseen liittyvät kehitystehtävät ja perheen elämänkaaren vaiheet on hyvä huomioida ja vahvistaa olemassa olevaa. Perhekerhot ja yhteistyö neuvolan kanssa sekä eri-ikäisten lasten vanhempien huomiointi ovat esimerkkejä vahvistamisen konkreettisista toimintamuodoista. Varhainen tuki, kolmas ikkuna, on varhaisen tuen tarpeen huomaamista ja siihen reagoimista. Kolmannen ikkunan työ on korjaavaa työtä. Perhettä ja lasta autetaan esimerkiksi keskusteluavulla, aineellisella avulla ja yhteistyöverkoston muun ammattiavun piiriin ohjaamisella.

Neljäs ikkuna, ongelmien työstäminen ja kriisiapu, on selkeä avun tarpeen tilanne. Ongelma perheessä on saattanut syntyä pitkän ajan kuluessa tai äkillisessä kriisissä. Vaikeudet muuttuvat monimutkaisiksi ongelmiksi, ellei niitä käsitellä tietoisesti. Kirkon työntekijöillä tulee olla tietoa, miten toimia välittömänä lähimmäisapuna ja miten ohjata saamaan lisääpua. Neljännen ikkunan toimintamuotoja ovat esimerkiksi kotikäynnit, kertaluontoiset tapaamiset, pitkäkestoinen työskentely, vertaisryhmät ja kriisissä olevien perheiden, pariskuntien ja yksittäisten perheenjäsenten auttamiseen erikoistunut kirkon perheneuvonta. Ikkunoiden avulla perhetyön kokonaiskentän hahmottuminen helpottuu, ne selkiyttävät, mihin oma perustyö lähinnä liittyy ja mihin oma osaaminen riittää. Ikkunoiden avulla voi miettiä, miten seurakunnan perhetyö vastaa perheiden tarpeisiin ja mihin työntekijöiden vahvuudet ja koulutustarpeet tulee suunnata. Ikkunat jäsentävät myös konkreettisia tilanteita, joissa huolta perheen jaksamisesta ilmenee. (Minäkö perhetyöntekijä 2009, 23–26.)

### 3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

#### 3.1 Tutkimuksen toimintaympäristö, tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni toimintaympäristö on Orivesi ja kartoituksen kohteena on perhetyö. Oriveden kaupunki sijaitsee Pirkanmaalla ja kuuluu Tampereen kaupunkiseutuun. Tampereelle on matkaa 40 kilometriä ja Jyväskylään 109 kilometriä. Kulkuyhteydet Orivedeltä ovat hyvät valtatie 9:n kautta tai rautateitse. (Oriveden kaupunki i.a.) Oriveden asukasluku vuoden 2011 lopulta on 9590 henkilöä. Vuoden 2011 lopussa väestöstä oli 0 - 14-vuotiaita 15,9 %, 15 - 64-vuotiaita 60,3 % ja 65 vuotta täyttäneitä 23,8 %. Suhteessa koko maan ikäryhmien prosenttiosuuksiin selkeä ero on 65 vuotta täyttäneiden kohdalla, sillä koko maassa heitä on 18,1 % väestöstä. Eläkkeellä olevien osuus Orivedellä on 30,5 % väestöstä, mikä on korkeampi kuin koko maan luku 23,9 %. (Tilastokeskus, kuntien avainluvut i.a.) Väestöennuste arvioi vuoden 2012 väestöksi 9651 henkeä. Tilastokeskuksen mukaan väestö Orivedellä on hieman vanhentumassa, sillä arvio vuoden 2020 ikäryhmien osuuksista osoittaa perhe- ja työikäisen väestön vähenemisestä. 25 - 64-vuotiaiden osuus väestöstä vuosina 2007–2011 on pysytellyt 50 %:n tasolla ja vuonna 2020 sen arvioidaan olevan 45,5 %. Yli 65 vuotta täyttäneiden osuuden ennustetaan kohoavan 29,2 %:n. 0 - 15-vuotiaiden osuus väestöstä ennusteen mukaan on 17,7 %. (SOTKANet, väestö i.a.)

Perheitä Orivedellä on 2694 ja lapsiperheitä on näistä 36,9 %. Luku on lähellä koko maan vastaavien lukujen prosenttiosuutta, joka on 40 %. Yksinhuoltajaperheitä Orivedellä on 20,5 % perheistä. (SOTKANet, perheet i.a.) Oriveden työttömyysaste on 11 % koko maan luvun ollessa 9,8 %. Toimeentulon Orivedellä työskentelevistä saa 10,1 % alkutuotannosta, jalostuksen parissa työskentelee 24,1 % ja palvelutyöpaikoissa 63,8 %. Eniten eroa koko maan prosenttiosuuksiin verrattuna on alkutuotannosta toimeentulon saavien kohdalla, sillä luku koko maassa on 3,7 %. Palvelutyöpaikoista toimeentulon Orivedellä saa noin 9 % vähemmän kuin koko maassa. Omassa kunnassa työskentelee 56,6 % työikäisestä väestöstä, joka on noin 11 % vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. (Tilastokeskus. Kuntien avainluvut i.a.)

Orivedellä tehtävään perhetyöhön vaikuttaa sosiaalipalveluiden osalta liittyminen Tampere-Oriveden yhteistoiminta-alueeseen 1.1.2013 alkaen ja terveystalveluiden kuuluminen Kangasalan kunnan sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminta-alueeseen. Opinnäytetyöni haastatteluja aloittaessani Oriveden perhetyö oli vielä Oriveden kaupungin alainen ja yhdistymistä Tampereen palveluihin valmisteltiin. Käytännössä kaupungin lapsiperheille suunnattu perhetyö ja lastensuojeluasioiden käsittely jatkuu ennallaan liitoksen jälkeen. (Oriveden kaupunki, sosiaalityön palvelut, terveystalvelut i.a.) Terveystalvelut, esimerkiksi neuvolatalvelut, ovat jatkuneet ennallaan Oriveden toimipisteessä Kangasalan yhteistoiminta-alueen isännöimänä. Asiakkaiden näkökulmasta yhdistymiset eivät ole muuttaneet palveluita. Haastatteluissa oli mukana koulun edustajana kuraattori ja toimi on Oriveden koulutoimen alainen. Toimijoista seurakunta on itsenäinen Oriveden seurakunta ja tulevaisuuteen vaikuttavat päätökset seurakuntamalleista. Samoin Oriveden kaupungin itsenäisyys- ja liitospäätökset ja kysymykset ovat tulevaisuuden haasteita.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa perheiden ja seurakunnan perhepalveluita käyttävien perheiden tarpeet ja toiveet sekä kehittämisenäkökohdat. Opinnäytetyön tarkoitus on perheiden ja ammattilaishaastattelujen avulla kartoittaa perhepalveluiden ja perheiden tilannetta ja selvittää, vastaavatko perheiden avoimet ja ennaltaehkäisevät palvelut perheiden tarpeita ja mihin suuntaan palveluita olisi tarpeiden vuoksi kehitettävä. Kartoituksen jälkeen analyysissä ja johtopäätöksissä on tarkoitus tuoda haastateltavien ääni esiin ja löytää palvelujen toteuttamisen haasteet seurakunnalle ja yhteistyölle. Yhteistyö ei ole vain toimijoiden välistä, vaan myös yhteistyötä ja kumppanuutta perheiden kanssa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset olivat:

- Millaista perhetyötä seurakunnalta odotetaan ammattilaisten ja perheiden taholta?
- Miten seurakunta voi vastata/vastaa kohderyhmän tarpeeseen ja olla perhelähtöinen?

Haastatteluissa keskusteltiin paljon koko Oriveden perhetyöstä ja toimijoiden yhteistyömahdollisuuksista.

### 3.2 Perhetyö Orivedellä

Orivedellä on paljon vahvuuksia, jotka mahdollistavat perheiden hyvinvointia. Oriveden sijainti on hyvä, ympäristö viihtyisä, julkisia ja yksityisiä palveluita on saatavilla ja toimiva kuntayhteistyö on mahdollisuus. Oriveden pohdittavana on myös heikkouksia ja uhkia, joita perheitä koskettavat eniten väestön alhainen tulo- ja koulutustaso, rakenteellinen työttömyys, kunnan talouden heikkenevä kehitys ja lastensuojelun haasteet. Palvelujen järjestämisen suhteen kaupunkistrategia sisältää kysymyksiä, miten kehitetään palvelutuotannon toimintatapoja ja tuottavuutta, miten yhteistoiminta-alueiden palvelut muodostuvat, miten palvelut priorisoidaan ja miten kolmannen sektorin roolia vahvistetaan. Kaupunkistrategia kokoaa yhteen näkemykset kaupungin kehittämisen päälinjoista ja tulevaisuuden tavoitteista ja toimii pohjana kaupungin kehittämisessä muuttuvassa toimintaympäristössä. Perheiden kannalta strategia sisältää paljon tulevaisuuteen vaikuttavaa tietoa. Kaupungin toimintaperiaatteisiin kuuluu palveluiden tarjoaminen asukkaille ammattitaitoisesti ja monipuolisesti. Kaupunki painottaa ennaltaehkäisevää toimintaa lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Strategia asettaa toiminnalle myös mittarit, joiden avulla palveluiden ja toimien kohdentumista ja vaikuttavuutta voidaan mitata. (Kaupunkistrategia 2016, 4-19.)

Kaupunkistrategian perheitä, lapsia ja nuoria koskevaa käytännön työtä Orivedellä toteuttavat useat toimijat omassa työssään ja yhteistyön kautta. Lastensuojelulaki edellyttää kaupunkia laatimaan lastensuojelun toteuttamissuunnitelman, jossa kunnan palvelut on esitetty. Orivedellä tehtävän perhetyön esittelyssä käytän tätä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa avuksi. Suunnitelmassa on koottuna kokonaiskäsitystä lasten ja nuorten kasvuoloista ja käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista. Suurin osa suomalaisista lapsista ja perheistä voi hyvin, mutta samalla raskaiden erityispalveluiden asiakkuudet ovat 2 - 4 kertaa yleisempiä kuin 1990-luvun alussa. Tilanteeseen eivät riitä vain lastensuojelun toimet, vaan yhteiskunnan toimia tarvitaan laajasti. Lastensuojelulaki edellyttää ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista ja kaikkien toimijoiden työtä lasten suojelussa ja hyvinvoinnin lisäämisessä. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 4-6.)

Kaupungin perhetyössä työskentelee 4 perhetyöntekijää ja 2 sosiaalityöntekijää. Perhetyö on osa lastensuojelun palvelua ja toiminnan paikkana on perhekeskus Petunia kau-



pungin virastotalossa. Perhetyön ennaltaehkäisevän lastensuojelun työmuotoja ovat lapsiparkki, perhetupa ja ryhmätoiminta. Näihin osallistuminen ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta, mutta kotona tehtävä perhetyötä annetaan lastensuojelullisin perustein. Viime vuonna myös ilman lastensuojeluilmoitusta tullessiin ennaltaehkäisevän kotona tehtävän työn pyyntöihin kyettiin vastaamaan (Tuija Peurala, henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013). Lapsiparkki kokoontuu keskiviikkoisin klo 8.30–12 ja Petunian perhetupa on perjantaisin klo 9–11.30. Perhetupa on avoin kohtaamispaikka lapsille ja aikuisille. Keskustella voi perhettä koskevista asioista ja tavata työntekijöitä ja eri alojen vierailevia asiantuntijoita ja osallistua yhteiseen toimintaan. Lastensuojelun kotona tehtävä perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista tukea arjessa, kriisivaiheissa, vanhemmuuden ja kasvatustehtävän tukemisessa. Kotona tehtävä työ perustuu sosiaalityöntekijän arvioon palvelun tarpeesta ja yhdessä perheen kanssa laadittuun perhetyön suunnitelmaan. Perhetyöntekijöiden lastensuojelun kotiavun lisäksi sosiaalityöntekijät antavat tukea keskustelujen ja kotikäyntien muodossa ja perhe saa arkeensa tukea lisäksi päivähoitopalveluiden, harrastustoiminnan tukemisen ja tukihenkilötoiminnan kautta.

Lapsi ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat myös lastensuojelutarpeen selvitys, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun tiimi koostuu perhetyöntekijöistä ja sosiaalityöntekijöistä ja tiimi kokoontuu kerran viikossa käsittelemään asiakasasioita sosiaalityönjohtajan johdolla. Sosiaalityöntekijöille kuuluvat myös lastenvalvojan tehtävät: isyyden selvittäminen, lapsen huolto- ja tapausmisoikeuteen sekä elatussopimukseen liittyvät asiat. Lastensuojelun päivystys arkisin klo 16–24 ja viikonloppuisin on sosiaalipäivystyksessä, johon saa yhteyden yleisen hätänumeron kautta. Tampereen ensi- ja turvakoti tarjoavat turvapaikan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa tai muut turvattomuutta kokeneille ja Naisten suojakoti Tampereella tarjoaa tilapäistä asumista naisille ja heidän perheille esimerkiksi perhekriiseissä. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 35–41)

Neuvolapalvelut tukevat perhettä lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Oriveden terveyspalvelut kuuluvat Kangasalan isännöimään yhteistoiminta-alueeseen. Orivedellä on kaksi neuvolan toimipistettä, työntekijöitä on kuusi terveydenhoitajaa. Lääkärit vastaavat väestövastuun periaatteella oman alueen perhesuunnittelu-, äitiys- ja lastenneuvolatyöstä. Raskauden aikana perhettä ja äitiä tavataan ja perhevalmennusta tarjotaan ennen synnytystä. Neuvola tukee äitiys- ja lastenneuvolassa kasvua vanhemmuudessa, lapsen

huolenpidossa ja turvallisessa kasvatuksessa ja parisuhteen hoidossa. Neuvolassa tava-  
taan lähes kaikki lasten perheet ja käynneillä kiinnitetään huomiota perheen ja sen jä-  
senten vointiin. Perheiden ongelmia ennakoidaan ja niihin pyritään puuttumaan mahdol-  
lisimman varhain. Neuvolapalveluiden jälkeen kouluterveydenhuolto on yhteistyössä  
lapsen perheen kanssa. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 13–14.)

Päivähoito on perheen tärkeä kumppani ja tarjoaa perheille päiväkotitoimintaa, perhe-  
päivähoitoa ja ryhmäperhepäivähoitoa. Esiopetus on järjestetty kouluille ja päiväkotei-  
hin ja aamu- ja iltapäivähoito järjestetään esikoulun kanssa samassa paikassa. Lasten-  
suojelun näkökulmasta päivähoito on tärkeä ennaltaehkäisevän lastensuojelun osa. Ori-  
vedellä päiväkoteja on viisi, ryhmäperhepäiväkoteja viisi ja perhepäivähoitajia. Van-  
hemmilla on mahdollisuus valita myös kunnallisen päivähoidon sijaan lastenkotihoidon  
tuki tai yksityisen hoidon tuki. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 15–16.)

Lapsen kasvaessa perheen kanssa yhteistyössä toimii koulu. Orivedellä alakouluja on  
yhdeksän ja yläkouluja yksi. Opettajien ja koulun muun henkilökunnan lisäksi perhe voi  
olla yhteistyössä koulun oppilashuollon kanssa lastaan koskevissa asioissa. Oppi-  
lashuolto on kunnallinen palvelu, jonka tavoitteena on huolehtia oppilaan hyvinvoinnis-  
ta, ehkäistä syrjäytymistä, tehdä yhteistyötä kodin ja huoltajien kanssa ja taata oppilaalle  
toimivat tukiverkostot. Oriveden kouluilla on yhteinen koulukuraattori, joka puuttuu  
erilaisiin ongelmatilanteisiin ja työskentelee oppilaan, perheen ja yhteistyötahojen kans-  
sa etsien yhteistyössä keinoja lapsen tilanteen parantamiseksi. Kuraattori osallistuu op-  
pilashuoltoryhmän palaveriin ja tarvittaessa tekee myös kotikäyntejä. (Lasten ja nuor-  
ten hyvinvointisuunnitelma 2009, 18–21.)

Lasten ja perheiden tilanteisiin moniammatillista asiantuntija-apua antaa myös sosiaali-  
palveluihin kuuluva kasvatus- ja perheneuvola. Orivedellä kasvatus- ja perheneuvola  
kuuluu Kangasalan yhteistoiminta-alueen psykososiaalisiin palveluihin. Orivedellä on  
oma toimipiste, jossa kaksi psykologia, perheneuvoja ja puheterapeutti ottavat asiakkai-  
ta vastaan. Perheneuvola tarjoaa perheen asioissa ja lapsen kehityksen tukemisessa sosi-  
aalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Oriveden perheneuvolaan  
asiakas voi ottaa suoraan yhteyttä, eikä lähetettä hoitoon pääsyyn tarvita. Toimintamu-  
otoja ovat esimerkiksi ohjaus ja neuvonta, tutkimukset, perhe-, pari ja yksilöterapia ja eri  
ryhmätoiminnot. Oriveden perheneuvolan työntekijöiden lisäksi henkilökuntaan kuuluu

yhteistoiminta-alueen lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja fysioterapeutti. (Kangasalan kunta, psykososiaaliset palvelut i.a.)

Oriveden seurakunnan toimintasuunnitelmassa vuodelle 2013 huomioidaan yhtenä koko seurakuntatyön painopisteen osa-alueena perheet ja heidän kysymyksensä. Toinen perheitä koskettava seurakunnan painopistealue on Jumalan sanan opettaminen kaikenikäisille. Toimintasuunnitelman mukaan perhetyössä keskitytään erityisesti perheiden tukemiseen, vapaaehtoisten kutsumiseen perhetyöhön ja yhteistyöhön muiden perhetyön toimijoiden kanssa. Lapsityön ja varhaisnuorisotyön toimintasuunnitelmien painopisteinä ovat perheet ja työn kehittäminen yhdessä perhetyön kanssa. Diakoniatyössä tavoitteena on kehittää etsivää työtä yhtenä työmuotona. Perheiden kanssa tehtävässä työssä nämä painopistealueet velvoittavat toimintaa vastaamaan perheiden tarpeisiin kirkon perustehtävän kautta. (Talousarvio- ja toimintasuunnitelma vuodelle 2013.) Perhetyö on oma toimintamuotonsa, mutta liittyy koko seurakunnan työhön toiminnan toteutuksessa. Perhetyö jakaantuu kahteen osa-alueeseen, perheen yhteiseen tekemiseen ja puoliset käsittävään parisuhdetyöhön. Perhetyössä huomioidaan perhe kokonaisuutena, sen jäsenet yksilöinä ja parisuhde.

Vuoroviikoin keskiviikkoisin kokoontuvat perheille suunnatut perhekerho ja avoin päiväkerho klo 9.30–11.30. Perhekerhon ohjelmaan kuuluu yhteistä ohjelmaa ja oma tuokio aikuisille lasten leikkiessä ohjaajien kanssa. Avoin päiväkerho on kokonaan yhteinen kerho päiväkerhon ohjelmavaihtelun mukaan. Keskiviikkoisin kerhon jälkeen on mahdollisuus ruokailla seurakuntakeskuksessa perhekohtaisella maksulla. Perheille suunnatuissa kerhoissa tuetaan perheen yhdessä tekemistä ja olemista. Lasten päiväkerhot tarjoavat perheille mahdollisuuden tuoda lapsi ohjattuun, tavoitteelliseen toimintaan, joka tukee perheen ja lapsen jaksamista arjessa. Päiväkerhot ovat 3-5 vuotiaille ja kokoontuvat 1-2 kertaa viikossa. Seurakunnan parisuhdetyö koostuu luennoista, parisuhdekurseista ja parisuhdeleireistä.

Parisuhdeluentoja on toteutettu yhdessä yhteistyötahojen kanssa 1-2 kertaa vuodessa ja tavoitteena on oman parisuhteen pohtiminen ja siitä vastuun ottaminen. Parisuhdeluentojen jatkona on ollut parisuhdekurseja, joilla asioiden työstämistä on jatkettu. Parisuhdeleirejä on järjestetty keväisin ja parisuhdeluentojen teemoja on jatkettu myös leiritöissä. Perheitä kohdataan myös vanhempainilloissa ja vanhempien tapaamisissa, per-

hekirkoissa ja jumalanpalveluksissa. Juhlat ja tapahtumat kokoavat perheitä yhteen ja toimivat vertaistuen hetkinä, kuten muukin toiminta. Majataloilta kaksi kertaa keväällä ja syksyllä kokoaa perheitä yhteen, illassa lapsille on oma Lasten majatalo ja ilta sisältää myös kaikille yhteisiä osuuksia. Uutena toimintana on Lauantaiolkkari, jolloin kaikkia kutsutaan viettämään aikaa seurakuntalaisten yhteisessä olohuoneessa, seurakuntakeskuksessa olemisen ja yhteisen tekemisen ympärillä. Majatalo ja olkkari tukevat ajatusta elämäntaakallista, kaikki ovat yhdessä luomassa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta toisiinsa ja seurakuntaan. Toimijoina majatalossa ja olkkarissa ovat työntekijät ja vapaaehtoiset yhdessä, samoin perhe- ja parisuhdetyössä toimii paljon vapaaehtoisia vastuunkantajia.

Perhettä lähelle tullaan myös toimituskeskusteluissa ja toimituksissa. Kummit ovat tärkeitä lapsen aikuisia ystäviä, jotka tukevat perhettä lapsen kristillisessä ja muussa kasvatuksessa ja huolenpidossa. Vihkiparien kanssa käytävässä keskustelussa käytännön asioiden lisäksi keskustellaan parisuhteeseen ja sen hoitamiseen liittyviä asioita. Seurakunta järjestää tarvittaessa ryhmätoimintaa, esimerkkinä on sururyhmätoiminta. Lapsille on myös järjestetty oma sururyhmä aikuisten kokoontuessa omaan ryhmään. Seurakunta tarjoaa myös keskustelu- ja sielunhoitoapua elämän eri tilanteisiin. Päivystävä pappi on tavoitettavissa päivystyspuhelimien kautta. Kaikki työ seurakunnassa ja erityisesti perheille suunnattu työ mahdollistaa perheiden kohtaamisen kautta avun tarpeen tunnistamisen. Työ perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja kunnioittavaan avoimeen vuorovaikutukseen, jossa nähdään tukemisen ja avun tarve ja tehtävällä työllä ehkäistään ongelmien syntymistä. (Mika Tapiolinna, henkilökohtainen tiedonanto 16.1.2013; Hyvinvointisuunnitelma 2009, 41–44.)

Perhetyössä Orivedellä toimii myös useita järjestöjä ja yhdistyksiä. Mannerheimin lastensuojelu liitto on yksi esimerkki vapaaehtoistyön toimijasta. Vapaaehtoistoiminta luo yhteisöön luottamusta, lisää vuorovaikutusta ja yhteisvastuuta sekä poistaa ulkopuolisuuden tunnetta. Kansalaistoiminta ja vapaaehtoistyö edistävät hyvinvointia. Mannerheimin lastensuojeluliitto toimii lasten ja perheiden hyväksi yhteistyössä perheiden ja toimijoiden kanssa myös Orivedellä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, vuosikertomus 2011.) Toiminnan keskeiset arvot ovat arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus ja ilo. Yhdistys järjestää parillisilla viikoilla tiistaisin perhekahvilan klo 10–12 yhteiseen ja vertaistuelliseen toimintaan, pomppukerho perheen yhteiseen liikkumiseen

liikuntahallissa on torstaisin klo 10–12 ja parillisten viikkojen keskiviikkona on jäähallissa luisteluvuoro klo 10–12. Yhdistyksellä on lisäksi isä-lapsi toimintaa, tukirinkitoimintaa, tapahtumia nuorille, lapsille ja perheille. (MLL Oriveden yhdistys i.a.)

Perheiden elämään ja arkeen Orivedellä kuuluvat monet muutkin tahot edellä esiteltyjen lisäksi. Liikunta- ja kulttuuripalvelut, kansalaisopisto, valtakunnalliset ja seutukunnalliset palvelut ja auttavat puhelimet, mielenterveyspalvelut, työvoimapalvelut, poliisi sekä järjestöt toimivat perheiden kanssa eri tavoin. Hyvinvointisuunnitelmassa tahojen yhteistyön tekeminen ja sen tärkeys näkyi selvästi, perheiden asioissa tavoite on sama, työtä tehdään perheiden parhaaksi.

Oriveden virkaatekevä sosiaali- ja terveystyönjohtaja Tuija Peurala kertoi yhteistyön jakautuvan perhekohtaiseen moniammatilliseen yhteistyöhön perheen asioissa ja yleisempään toimijoiden yhteistyöhön, jossa keskustellaan yleisesti perhetyöhön ja sen tekemiseen Orivedellä. Laki velvoittaa tiettyihin kokoontumisiin ja ryhmiin kunnan ja toimijoiden organisaatioissa. Orivedellä on tilanne, johon vaikuttaa kunnan kuuluminen eri yhteistoiminta-alueisiin ja sosiaalipalveluiden siirtyminen vuoden alusta Tampere-Orivesi yhteistoiminta-alueeseen. Yhteisiä yleisiä perhetyöntoimijoiden kokoontumisia ei tietyn nimikkeen alla vielä ole, kuten esimerkiksi aiemmin kokoontunut ennaltaehkäisevän lastensuojelun työryhmä. Perheiden asioissa verkosto toimii ja muodostetaan perheen tarpeiden mukaan ja oriveden toimijoiden lisäksi mukana ovat tarvittaessa yhteistyökumppanit esimerkiksi erikoissairaanhoidosta. Yleisessä ja erityisessä yhteistyössä tärkeää on aktiivisuus ja pienellä paikalla myös keskinäinen tuttuus, verkostot toimivat perheiden asioissa ilman raskaita organisaatorakenteita. (Tuija Peurala, henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Hyvinvointisuunnitelman luvut esimerkiksi lastensuojelun avohuollossa ja lasten sijoituksissa viestittivät, että suunnitelman teko vuonna 2009 lastensuojelun tarve oli lisääntynyt huomattavasti. Suunnitelmassa käytettiin vuoden 2007 tilastotietoa ja lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä oli 9,3 % (koko maa 5,3 %) 0-17 vuotiaista ja kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 2,0 % (koko maa 1,2 %) 0-17 vuotiaista. Vertasin lukuja vuoden 2011 lukuihin ja vastaavat luvut olivat avohuollon piirissä olevien kohdalla 5,1 % (koko maa 6,7) sijoitusten osalta 1,9 % (koko maa 1,4 %) (SOTKANet, lastensuojelun indikaattorit.)

Lukuja vertaamalla voi päätellä, että Oriveden toimenpiteillä lasten ja perheiden parissa on ollut hyvä vaikuttavuus, kuitenkin perheiden elämässä olevat haasteet eivät ole vähentyneet vaan monimuotoistuneet. Hyvinvointisuunnitelmassa tärkeänä kehittämisen kohteena perheille ja nuorille pidetään matalankynnyksen ja ennaltaehkäisevän työn palveluita. Resursseja tarvittaisiin lastensuojelun sosiaalityöhön, ennaltaehkäisevään työhön ja avohuollon tukitoimiin. Perheiden tukemiseen raskaissa tilanteissa, esimerkiksi huostaanoton yhteydessä, tarvitaan lisää resursseja. Palveluiden kehittämisessä tärkeänä tavoitteena pidetään jokaisen toimijan vastuuta huolten tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen varhaisessa vaiheessa. Hyvinvointisuunnitelmassa tulee esiin yhteistyön tarve ja merkittävyys, jotta Oriveden resurssit saadaan tehokkaaseen käyttöön ja päällekkäisyyksiltä vältetään. Perhetyön tavoite suunnitelmassa on ennaltaehkäisevän perhetyön kehittäminen. Suunnitelma tarkistetaan tänä vuonna ja tavoitteita ja kehittämistä tarkistetaan. Perheiden haasteet ovat monimuotoiset edelleen ja vaativat yhteistä työtä. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 58–62.)

### 3.3 Hankkeiden tuomaa tietoa

Perhetyön kehittämiseen on tehty hankkeita ja valtakunnallisia ohjelmia. Esittelen sosi-  
aali- ja terveysministeriön perhekeskustoiminnan kehittämiseen luomaa mallia. Orive-  
dellä on ollut oma perhekeskushanke, josta on syntynyt perhekeskus Petunia. Tämä  
hanke on mukana esittelyssä. Lisäksi mukana on selvitys perhepalvelujen kehittämisestä  
Askolan ja Pornaisten kunnassa. Nämä kaikki edustavat käytännössä toteutuneita ja  
toteutuvia hankkeita ja ne tukevat käytännönläheistä opinnäytetyöprosessiani. Perhe-  
keskus hankkeen otin tarkastelun kohteeksi, koska työskentelymallissa on mukana myös  
seurakunta. Luvun lopussa on lyhyesti esimerkki perhetyöntekijän ja perhediakonin  
työskentelystä perhetyössä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 2003 tehtiin tavoite kehittää perhekeskus-  
toimintaa kuntiin. Perhekeskushanke, Perhekeskustoiminnan kehittäminen, perustuu  
perheiden tarpeisiin ja vahvistaa perheiden keskinäistä vertaistukea. Hanke on osa sosi-  
aalialan ja terveydenhuollon kansallisia kehittämishankkeita ja se toteutettiin julkisen ja  
kolmannen sektorin kumppanuushankkeena vuosina 2005–2007. Koko hankkeen tavoit-

te on vahvistaa lapsi- ja perhemyönteisyyttä koko yhteiskunnassa, luoda yhteisvastuuta kasvuedellytysten turvaamisesta ja edistää paikallista yhteisöllisyyttä. Yhteistyössä julkisen ja kolmannen sektorin kanssa tavoitteeseen pyrittiin uudistamalla lapsi- ja perhepalveluiden toimintakulttuuria ja vahvistamalla perheiden osallisuutta. Paikallisella tai seudullisella tasolla oli tarkoitus saada toimimaan perhekeskus- tai perhepalveluverkostomalli. Hanketoimijat perustelivat tarpeellisuutta esimerkiksi lapsiperheiden yksinäisyydellä, varhaisen puuttumisen tarpeellisuudella omassa lähiympäristössä, toimijoiden osaamisen yhdistämisellä ja moniammatillisuuden juurruttamisen tarpeella. (Perhekeskustoiminnan kehittäminen 2008, 11–14.)

Valtakunnallinen hankkeen koordinaatioryhmä on tukenut kuntatason hankkeita. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on ollut keskeinen kumppani kuntien uudistaessa ehkäiseviä perhepalveluita. Seurakunnat ovat olleet aktiivisia kumppaneita lapsi- ja perhetyön voimavarojen yhdistämisessä kuntien kanssa. Perhekeskustoiminnan kehittämien on alkanut neuvolatoiminnan kehittämisestä ja edennyt varhaiskasvatukseen ja koulun puolelle. (Perhekeskustoiminnan kehittäminen 2008, 16–20.)

Perhekeskustoiminnan perustavoite on edistää lasten hyvinvointia ja ongelmien ehkäisyä. Toiminta on tarkoitettu kaikille lapsille ja lapsiperheille ja keskeistä kehittämisessä on ollut vanhemmuuden vahvistaminen, perheiden peruspalvelut ja toimijoiden kumppanuus. Perhekeskuksen viisi keskeistä toimintaperiaatetta ovat lasten hyvinvoinnin edistäminen, lasten ja perheiden peruspalveluiden ja perustyön kehittäminen, vertais-toiminnan ja yhteisöllisyyden edistäminen, yhteistyö ja kumppanuuskulttuurin luominen ja palvelurakenteiden luominen. (Perhekeskustoiminnan kehittäminen 2008, 20–22.) Toiminnassa on tärkeää yhteinen visio. Perhekeskus on perheiden kohtaamista ja se edellyttää työkäytäntöjen joustavuutta tilanteessa ja perheiden arvostamista ja tarpeiden kuulemista ja niihin vastaamista. Perhekeskus on myös työntekijöiden kohtaamista ja moniammatillisen verkoston rakentumista. Keskus on paikallisesti kehittyyvä toimintamalli, joka muodostuu äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen, koulutoimen, varhaisen tuen ja perhetyön paikallisista palveluista. Perhelähtöiset työkäytännöt edistävät hyvinvointia, tukevat vanhemmuutta ja parisuhdetta ja ennaltaehkäisevät ongelmia. Työkäytäntöjä ovat esimerkiksi perhevalmennus, ennaltaehkäisevä pari- ja perhetyö, vanhempien vertaisryhmätoiminta, isätoiminta ja kohtaamispaikka asuinalueella. Toimintatapa on yhteistyö perheiden, järjestöjen, seurakunnan ja muiden toimijoiden kans-

sa. Perhekeskukselle varmistetaan erityispalveluiden saanti ja se on osa kunnan lapsi- ja perhepalveluita. (Perhekeskustoiminnan kehittäminen 2008, 23–36.)

Orivedellä perhekeskushanke toteutettiin vuosina 2004–2005 nimellä Ehkäisevää kuntoutusta perheille. Hankkeen loppuraportissa kerrotaan hankkeen vaiheet. Hanke oli sosiaali- ja terveystoimen alainen, esimiehenä toimi sosiaali- ja terveysjohtaja. Hankkeeseen kuuluivat myös silloiset naapurikunnat Juupajoki ja Längelmäki. Hankkeessa oli mukana kolme projektityöntekijää, osan aikaa terveydenhoitaja, päivähoitaja ja kaksi perhetyöntekijää ja harjoittelija. Hankkeessa tavoitteena oli kehittää moniammatillista yhteistyötä, perhetyötä, ryhmätoimintaa ja perhekohtaista työtä ja luoda perhekeskus Petunia.

Yhteistyön luomiseksi ja varhaisen puuttumisen edistämiseksi verkostoiduttiin toimijoiden kanssa. Toimijoina olivat mukana päivähoito, neuvola, perhetyö, sosiaalitoimi, Pelastakaa lapset ry, MLL ja seurakunta. Työtä tehtiin päivähoidon ja neuvolan kanssa eri yhteistyömuodoin, järjestöjen ja seurakunnan kanssa järjestettiin vierailevien luennoitsijoiden tilaisuuksia. Kansalaisopiston aloitteesta järjestettiin Eväitä arkeen – luentosarja perhe-elämään liittyvistä aiheista ammattilaisille ja perheille. Luentosarjat ovat jatkuneet hankkeen jälkeenkin. Toimijoille järjestettiin varhaisen puuttumisen foorumi ja Huoli puheeksi – koulutushanke, kokoontumisia ja kehittämispäiviä. Perhetyön kehittämisessä ennaltaehkäisevän työn muodoksi perustettiin lapsiparkki toiminta ja ryhmätoimintaan perustettiin perhetupa, lasten ja vanhempien tapaamispaikka. Syksyllä 2005 koottiin myös matalan kynnyksen työryhmä pohtimaan perheille suunnatun toiminnan tulevaisuutta. Ryhmätoimintaan perustettiin kuntouttava perheryhmä perhekohtaisin tavoittein. Perhekohtaista työtä tehtiin juttutuokioin ja kotikäyntien muodossa. Keskusteluissa on ollut aiheina lasten kehitys ja perhetilanteen pulmat. Kotikäyntejä on tehty, kun perheellä on vaikea tulla ryhmään ja keskustelun tarvetta on kuitenkin ollut. Työmuodoista on ohjautunut osallistujia perheryhmään. Hankkeen aikana järjestettiin kaksi perheleiriä Oriveden seurakunnan kanssa. (Ehkäisevää kuntoutusta perheille perhekeskuksessa 2005, 3-7.)

Oriveden perhekeskus hankkeen tavoite oli perhekeskuksen ja lasten sekä perheiden palveluiden saaminen samaan paikkaan. Perhekeskuksen tilaa hyödynnettiin yhteistyötapaamisiin, asiakaspalaverihin, lapsiparkkiin, perhetupaan ja pienryhmäkoulutuksiin. Hanketta arvioitiin yhteistyökumppaneille suunnatulla palautekyselyllä. Vastauksia tuli



25 ja kyselyä jaettiin 43 kappaletta. Arviointi asteikkona oli 1-5 ja kaikkien vastausten keskiarvoksi tuli 3,9. Työmuodoista toivottiin jatkuvan perheryhmän, perhetuvan, lapsiparkin, retket, leirit ja Petunia. Yhteistyön jatkuvuuden toiveena mainittiin moniammatillinen työote, yhteistyö kolmannen sektorin kanssa, retket yhteistyössä, koulutukset, perhetyön ohjaus ja lastensuojelun kehittäminen. Jatkuvuuden turvaamiseksi ehdotettiin koordinaattoria perhekeskukselle, yhdistettyä perhetyön ja perhekeskuksen esimiestä tai joku kaupungin työntekijä toimisi vastuuhenkilönä. Työn kohdentamista pikkulapsiin ja ennaltaehkäisyyn pidettiin hyvänä. Raportin lopussa todetaan, että syntyneen työn jatkuvuus pitäisi turvata. (Ehkäisevää kuntoutusta perheille perhekeskuksessa 2005, 8-13.) Perhekeskus Petunia, kaupungin perhetyö, toimii edelleen samassa paikassa kasvatus- ja perheneuvolan, erityislastentarhanopettajan ja puheterapeutin. Toimintoina ovat perhetupa ja lapsiparkki.

Askolan ja Pornaisten kunnat aloittivat 2003 vuoden lopulla kaksi vuotta kestäneen perhepalveluiden kehittämishankkeen valtion avustuksen turvin. Hankkeen tavoite oli siirtää perhetyön painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön. Tavoite oli myös, että hankkeen lopussa kunnissa olisi yhteinen perhetyöntekijä ja toimiva perhepalveluverkosto. Tavoite oli saada käyttöön arviointi- ja seurantamenetelmät ja vanhempien vertaistukiryhmät. Hanke kohdistui perheisiin, joissa oli ainakin yksi neuvolaikäinen lapsi. Kunnat palkkasivat yhteisen perhetyöntekijän 2004 vuoden alussa. Pääasiallinen tehtävä oli pikkulapsiperheiden perhe- ja ryhmäkohtainen tuki. Perhepalvelusuunnitelma määritteli perhekohtaisen tuen laadun. Perhekohtaisessa työssä perheitä tavattiin lähinnä perheiden kotona, perheitä oli 40. Perheet ohjautuivat perhetyöntekijälle neuvolan tai lastensuojelun kautta tai oma-aloitteisesti. Tavoitteen oli vahvistaa vanhempien perhe-elämän hallintaa ja ongelmien ratkaisua rakentavasti. Menetelminä käytettiin terapeutista keskustelua, video-ohjausta, perheen sukupuun ja roolikartan työstämistä ja verkostotapaamisia. Lapsi-vanhempi ryhmiä ja lasten havainnointia kotona tai päivähoitossa käytettiin muutaman perheen kanssa. Kahden vuoden aikana oli seitsemän kertaa äiti-vauvaryhmä, kesto oli kymmenen tapaamiskertaa ja 1,5 tuntia kerrallaan. Ryhmiin osallistui 42 äitiä vauvoineen. Teemoina olivat esimerkiksi arvot, itsetuntemus, elämä ennen lapsia ja synnytyksen jälkeen, arki vauvan kanssa ja suhde puolisoon. Kaikki ryhmät jatkuivat perhetyöntekijän ohjauksen jälkeen ilman työntekijää. (Häggman-Laitila 2006, 9-11.)

Perhetyöntekijä työskenteli osana perhepalveluverkostoa, joka rakennettiin hankkeen aikana. Perheet antoivat palautetta perhekohtaisesta työstä lomakkeella. Perheistä 81 % oli tavannut perhetyöntekijän kodissaan ja tapaamisia oli valtaosan mukaan riittävästi (96 %). Perhetyössä tärkeimpänä pidettiin luottamuksellista ja avointa asiakassuhdetta. Perheet arvioivat kouluasteikolla 4 - 10 elämäntilannettaan perhetyön alussa ja lopussa. Perhetyön alussa elämäntilanteelle annettiin arvosanaksi 5,8 ja lopussa 8,6. Perheiden arvio perhetyöntekijän tuesta oli 9,6. Perheet toivoivat perhetyölle jatkuvuutta, lisää aikaa ja erilaisia ryhmätoimintoja. (Häggman-Laitila 2006, 29–31.)

Kahden vuoden aikana perhetyöntekijä vastasi lähes sadan perheen tarpeisiin ryhmä- ja perhekohtaisella tuella. Tuen vaikuttavuudessa oli havaittavissa elämänlaadun parane- mista. Perheessä voi olla ehkäisevän ja korjaavan tuen tarvetta yhtä aikaa ja tämän huomiointia perhetyöntekijän työssä pohdittiin. Perhetyöntekijän työ koettiin voimava- roja vahvistavaksi ja perheet saivat uudenlaisen tukihenkilön. Askolan ja Pornaisten hanketta vastaavissa hankkeissa on voitu todeta perhetyöntekijän työpanoksella ehkäis- tävän 4-6 kertaa kalliimpien palveluiden käyttö. (Häggman-Laitila 2006, 47–51.)

Perhediakonin toimenkuvassa voisi olla ja on paljon edellä mainittuja perhetyöntekijän työn sisältöjä ja menetelmiä. Haastattelin yli kymmenen vuotta perhediakonina toimi- nutta diakonia. Perhediakoni Päivi Korhonen työskentelee Kangasalan seurakunnassa. Virka on puoliksi lapsityön virka ja puoliksi diakonian virka. Virka oli mahdollista pe- rustaa kahden työalan esittäessä viran perustamista. Päivi Korhonen aloitti Kangasalla vuonna 2009 ja sitä ennen hän oli työskennellyt edellisessä seurakunnassa myös perhe- diakonina. Hän korosti, että jokaisella paikkakunnalla on omat tarpeensa ja toimenkuva muotoutuu sen mukaisesti. Pohjana ovat diakoniatyön määritelmät, ydinosaaaminen ja lain puitteet. Uutta viran muuta sisältöä ja työtä perheiden parissa hän lähti keräämään kartoittamalla, mitä tarvitaan. Hän tapasi yhteistyökumppaneita, kertoi, että haluaa ottaa tarpeet ja toiveet huomioon ja tapasi perheitä. Seurakunnan avoimissa perheille suunna- tuissa kerhoissa ja muissa tapahtumissa hän kertoi olevansa seurakunnan palkkaama vierellä kulkija ja että hänet on palkattu perheitä varten. Perheitä tavatessaan hän huo- masi erityisesti paikkakunnalle muuttaneiden perheiden suuren määrän ja työssä tulisi ottaa huomioon tämän ryhmän tuen tarpeet. (Päivi Korhonen, henkilökohtainen tiedon- anto 25.3.2013.)

Päivi Korhosen työ muodostuu perinteisestä diakoniasta eli vastaanottotyöstä, taloudellisesta avustamisesta ja keskusteluavusta. Työ painottuu perheiden kohtaamiseen perheen elämänkaaren eri vaiheissa. Ryhmätoimintaa hän järjestää tarpeen mukaan, esimerkiksi kevätkaudella on toiminut ryhmä odottaville äideille. Työhön kuuluu perheleirien ja tilaisuuksien järjestäminen ja usein näitä toteutetaan eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. Perheet hakeutuvat hänen luokseen pääasiassa seurakunnan oman avoimen toiminnan kautta, perhekeskus Takataskun perhetyön tai sosiaalitoimen kautta. Päivi tekee kotikäyntejä, mutta usein vanhemmat haluavat tulla keskustelemaan Päivin työpaikalle, koska tilanne koetaan irrottautumisena arjen rutiineista hetkeksi. Syyt, miksi hakeudutaan Päivin luo liittyvät arjen hallintaan, esimerkiksi taloushuoliin ja vanhemmuuteen. Perhediakoni kohtaa kriisiperheitä ja esimerkiksi parisuhdekriisissä hän antaa kriisiapua, keskusteluapua ja ohjaa tarvittaessa perheasiain neuvottelukeskukseen. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on tärkeä osa työtä, esimerkiksi koulutuksia ja kokouksia on pidetty yhdessä. Yhteistä nuorten haasteisiin liittyvää ryhmää on pidetty yhdessä kunnan kanssa. (Päivi Korhonen, henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

Perhediakoni on seurakunnan työntekijä, Päivi ei kuitenkaan koe, että se olisi esteenä yhteistyölle. Muut toimijat tietävät, että jos seurakunta on järjestäjänä, mukana on hengellinen osuus ja ohjelma, kun järjestäjänä on muu taho ja perhediakoni on mukana, hän on seurakunnan edustaja ja toimitaan järjestävän tahon ohjelman mukaan. Päivi tuntee, että on hienoa saada keskittyä työhön perheiden kanssa. Haasteita on, mutta mahdollisuuksia ja ideoita myös. (Päivi Korhonen, henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2013.)

## 4 MATKA AINEISTOSTA PÄÄTELMIIN

### 4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksen tekemiseen vaikuttaa olennaisesti tutkijan ihmiskäsitys ja maailmankuva, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkija tekee monia valintoja tutkimusprosessin suhteen, liittyen esimerkiksi analyysiin ja tulkintaan. (Eskola 2001, 134.) Opinnäytetyöni perusasennoituminen tutkittavaan ilmiöön on holistisen ihmiskäsityksen mukainen. Ihminen on kokonaisvaltainen ja koostuu keholisuudesta, tajunnallisuudesta ja toiminnallisuudesta. Ihmisellä on fysiologis-biologiset tarpeet, psyykkisen, henkisen ja hengellisen tason tarpeet ja toiminnalliset tarpeet liittyen elämisen tehtävään osana yhteisöjä ja yhteiskuntaa. Elämisen tehtävään liittyy keskeisesti perhe-elämä kokonaisuutena. (Niemelä 2002, 91–94.)

Kokonaisvaltainen ihmiskäsitys on perhetyön lähtökohtana (Rönkkö & Rytönen 2010, 43). Perhetyössä toimitaan eettisin periaattein ihmisarvoa kunnioittaen. Kirkon työssä holistinen ihmiskäsitys täydentyy näkemyksellä ihmisestä Jumalan luomana. Ihminen elää suhteessa Jumalaan ja kanssaihmiisiin. Ihmisarvo on ehdoton, eikä ihmisiä tule asettaa arvojärjestykseen. (Niemelä 2002, 88–89). Kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen näkökulmasta tutkimuksenteossa tärkeitä ovat kokemus, merkitykset ja yhteisöllisyys. Fenomenologia tutkii ihmisen kokemuksellista suhdetta todellisuuteen. Kokemus muodostuu vuorovaikutuksessa ja kokemuksen luovat erilaiset asioiden ja ilmiöiden merkitykset. Fenomenologia keskittyy ymmärtämään ja selvittämään merkityksiä. Hermeneutiikka tulee fenomenologian pariin tulkinnessa keskittyen kielelliseen ja ei-kielelliseen kommunikaatioon. Merkitykset ovat ilmaisuissa. Opinnäytetyössäni haastateltavat kertoivat omia kokemuksiaan ja näkemyksiään tutkittavan asiaan ja tehtäväni on reflektoida, tematisoida ja käsitteellistää merkityksiä analyysissä ja tulkinnessa. (Laine 2001, 26–31.)

Eräs haastateltava kuvasi perheiden arkea suorittamiseksi ja esiymmärryksen mukaan otin kokemuksen vastaan ajatellen, että ymmärrän mitä hän tarkoittaa. Tutkivan otteen avulla kokemuksen merkitys laajeni käsittämään lähes koko työni tarkoitusta. Jos arki on suorittamista, millaista se silloin on perheissä ja millaisia palveluita he arkeensa

odottavat perhepalveluilta. Vastaukset laajenivat usean teeman kohdalla koskettamaan perheiden elämää laajasti, kokonaisvaltaisesti.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus. Kartoitan opinnäytetyössä perheiden toiveita ja tarpeita sekä toimijoiden näkemystä liittyen Orivedellä tehtävään perhetyöhön ja toimijoiden yhteistyöhön. Tutkimuksessa keskiössä on ihminen, tutkimuksen tarve lähtee ihmisen tarpeiden selvittämisestä ja tavoite on tuottaa hyvinvointia ihmiselle huomioiden hänet mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus on lähtökohdaisesti todellisen elämän kuvaaja ja huomioi todellisuuteen vaikuttavat monet tekijät. Opinnäytetyössäni on havaittavissa laadullisen tutkimuksen tavanomaisia tunnusmerkkejä. Kokosin tietoa luonnollisissa tilanteissa, olin itse tiedon kerääjänä, tavoitteena oli monipuolinen aineiston tutkiminen, ja valitsin työhöni menetelmiä, joissa perheiden ja toimijoiden ääni pääsi esille. Haastateltavat valitsin tarkoituksenmukaisesti ja tutkimussuunnitelmani kypsyi ja muuttui työskentelyn aikana. Pyrin käsittelemään ja tulkitsemaan keräämääni aineistoa eettisen ja hyvän tavan mukaan, holistisen ihmiskäsityksen arvojen pohjalta. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 160.)

Sain tietoa perheiltä heidän toiminnasta, tarpeista ja toiveista ja ammattilaisilta näkemystä perheiden tarpeista. Aineisto tarjosi ajatusprosessin, kuultu puhe aiheutti ajattelua, joka tuotti toimintatapojen ideoimista ja kehittämistä, josta taas toivottavasti jatkuu tulevaisuudessa perheiden ja toimijoiden yhteistyön ja palautteen kautta ajatteluun ja edelleen kehittämiseen. Tämä opinnäytetyössä kokemani ketju vaatii toimintatutkimukselle tyypillistä reflektiivistä ajattelua ja voidaan rinnastaa toimintatutkimuksen reflektiivisen kehän spiraalimalliin, jossa suunnitelma etenee toiminnan havainnoinnilla ja reflektoinnilla parannettuun toimintaan ja jatkaa kulkuaan. (Heikkinen 2001, 175–178.) Tein tutkimusta kotipaikkakunnallani, haastattelin perheitä ja toimijoita ja olen itsekin perheellinen ja toimija, käytän samoja palveluja ja olen työntekijä perhetyössä. Toimintatutkimuksen ajatuksen mukaan teen tutkimusta itsestä ja muista. Tutkimuksessani vaikuttaa siis tietty näkökulma. On tärkeää koko prosessin ajan kuulla haasteltavien äänet ja kokonaisuus. Toimintatutkimustani voi kutsua myös osallistavaksi toimintatutkimukseksi, sillä prosessiin sitoutui perheitä ja toimijoita ja he toivovat jatkoa yhdessä aloitetulle kehittämistyölle. (Heikkinen 2001, 179–180.)

## 4.2 Aineiston kerääminen

Keräsin aineiston teemahaastatteluin. Valintaa määrittä tutkimukseni luonne, ihmisen mahdollisimman kokonaisvaltainen huomioiminen tiedon antajana. Koska olen osa tutkimaaani yhteisöä, oli luontevaa puhua ihmisten kanssa, olla vuorovaikutuksessa tehden havaintoja ja kerätä materiaalia haastatteluin. Teemahaastattelu keskittyy tiettyihin keskusteluteemoihin ja etenee niiden mukaan. Olin valmistanut teemahaastattelun rungon ja käytin sitä pohjana haastattelutilanteissa. Teemojen käsittelyjärjestys vaihteli, pyrin kuitenkin joka haastattelussa käymään läpi kaikki teemat. (Eskola & Vastamäki 2001, 26–27.) Teemat syntyivät tutkimuskysymyksien ympärille ja haastattelutilanteissa haastattelija ja haastateltavat täydensivät teemoja tarkentavilla kysymyksillä. Pyrin tekemään teema-alueet väljiksi, jotta jokainen voisi käsitellä teemaa oman kokemusmaailmansa ja merkitystensä kautta. Teemahaastattelu oli joustava muoto toteuttaa aineiston keruuta, mietitty runko oli välttämätön, jotta tarvittava aineisto saatiin kokoon. Teemojen muodostuksessa aloitin avauskysymyksestä, joka oli kaikille sama. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 66–67, 106–107.) Kysyin aluksi haastateltavilta, mitä perheille kuuluu Orivedellä? Tästä pääsimme käsiteltävään asiaan ja teemoissa eteenpäin. Tein teemahaastatteluja perheille ja toimijoille. Tutkimuskysymyksiin vastatakseni tarvitsin tietoa perheiden ja toimijoiden näkökulmasta.

Kaikki perheiden haastattelut olivat ryhmähaastatteluja ja toimijoiden haastattelut sekä ryhmä- että yksilöhaastatteluja. Ryhmähaastatteluiden ongelmana pidetään haastattelijan roolia. Ryhmässä roolini oli saada vuorovaikutusta ryhmän kesken, jotta keskustelua syntyi ja yksilöhaastatteluissa vuorovaikutus keskittyi haastateltavan ja haastattelijan välille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61.) Haastattelutilanteisiin liittyi erilaisia rooleja ja roolien samanaikaisuuksia. Ryhmähaastatteluissa vanhemmat olivat esimerkiksi lasten vanhempia ja edustivat perhettä, samanaikaisesti he toivat esiin näkemyksiään ammatinsa tai työnsä näkökulmasta. Mukana haastatteluissa oli vanhempia, joiden työhön haastattelujen teemat myös liittyivät. Samoin toimijoilla oli erilaisia rooleja. Ammattilaisroolin lisäksi esiin tuli vanhemman rooli tai vapaa-ajalla perhetyössä toimivan rooli. Valitessani haastateltavia mietin myös toimijoiden roolia ja odotin saavani tarvittavaa tietoa opinnäytteeseeni. Samoin haastateltavat asettivat minulle rooliodotuksia. Olin esittäytynyt opiskelijana ja perhetyössä työskentelevänä, joten haastateltavat olivat luo-

neet minusta tietyn käsityksen. Haastattelun aluksi pidin tärkeänä roolini selvittämistä työn tarkoituksen ja tavoitteen esittelyn avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 93–95.)

keräsin toimija-aineiston haastattelemalla kuuden eri yhteisön toimijoita. Tavoite oli saada mahdollisimman laaja näkemys perheiden tarpeista, toiveista ja arjesta. Haastattelut työskentelevät kaupungin perhetyössä, koulun kuraattorina, neuvolan terveydenhoitajina, seurakunnan perhetyössä, diakoniatyön pappina ja perheneuvolan perheneuvojana. Osa ammattilaisista kuuluu vapaa-ajallaan kolmannen sektorin perhetyön toimijoihin. Yksilöhaastatteluja oli 5 ja ryhmähaastatteluja 2. Ryhmähaastatteluissa osallistujia oli yhteensä 6, joten toimijoita mukana haastatteluissa oli yhteensä 11. Ryhmähaastatteluista toinen oli samassa työssä työparina toimivien haastattelu ja toinen organisaation perhetyöntekijöiden haastattelu. Valitsin yhteiseksi nimittäjäksi toimijat, sillä kaksi haastateltavaa edusti ammattiroolinsa lisäksi järjestötoimijaa Mannerheimin Lastensuojeluliitossa.

Toteutin haastattelut joulukuun 2012 ja helmikuun 2013 aikana. Soitin haastateltaville ja kysyin mahdollisuutta ja halukkuutta haastatteluun. Kerroin puhelimesta lyhyesti opinnäytetyöstäni ja haastatteluun tarvittavasta ajasta. Kaikki suostuivat haastatteluun ja he olivat kiinnostuneita aiheesta ja pitivät sitä tärkeänä. Tutkimuslupia hakiessani reaktiot olivat samankaltaiset ja sain niistä tukea ja kannustusta eteenpäin. Haastatteluajan sopiminen haastateltavien kanssa sujui joustavasti. Kolmen haastattelun aika vaihtui, syynä olivat toimijan työesteet tai oman aikatauluni muutokset. Haastattelut tehtiin toimijoiden työpaikoilla, tilat olivat rauhallisia ja haastatteluihin sopivia.

Aluksi esittelin itseni, opinnäytetyöni aiheen ja tarkoituksen ja kysyin lupaa nauhoitukseen. Nauhoitin haastattelut nauhurilla ja omalla puhelimellani. Haastatteluiden teemoja en tiedottanut etukäteen, teemat olivat toimijoille tuttuja heidän työnsä kautta ja alkuun pääsy sekä haastatteluiden eteneminen oli luontevaa. Haastattelutilanteessa annoin teemat paperilla haastateltavan nähtäviksi (LIITE 1, Teemat toimijoille). Avausteemassa keskustelimme perheiden tilanteesta ja perheiden haasteista. Seuraava teema perheiden palvelujen tarpeista ja odotuksista yhdessä avausteeman kanssa tuottivat eniten keskustelua. Tästä oli luontevaa jatkaa keskustelua perhepalveluiden kehittämiseen ja toimijoiden yhteistyöhön. Vähiten keskustelua tuli seurakunnan perhetyöstä nyt ja tulevaisuudessa ja näiden vastausten saamiseen oli tuotettava lisäkysymyksiä. Haastattelut kestivät

50 minuutista 1,5 tuntiin. Pyrin litteroimaan haastattelut mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen. Haastatteluiden purkuun aikaa meni 4 - 8 tuntia haastattelua kohti, eniten aikaa veivät ryhmähaastatteluiden purkamiset.

Perheaineiston keräsin haastattelemalla perheitä avoimissa perhepalveluissa kaupungin perhetuvassa, Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilassa ja seurakunnan perhekerhossa. Perheitä kerhoissa oli paikalla yhteensä 11. Haastateltavista oli äitejä 10 ja yksi oli isä. Soitin kerhojen järjestäjille ja kysyin lupaa haastatteluihin. Kaikille toimijoille asia sopi ja aihe sai positiivisen vastaanoton. Kerhoissa oli myös tiedotettu etukäteen tulevasta haastattelusta. Tutkimussuunnitelmani muuttui tässä kohtaa. Olin suunnitellut perheille yksilöhaastatteluja kodeissa, mutta työmäärän ja aikataulun vuoksi päädyin ryhmähaastatteluihin.

Avoimet perheille suunnatut kerhot olivat luonteva paikka tavata perheitä, sillä keskustelujen aiheina yleisestikin ovat perheiden asiat ja paikkakunnan palvelut. Avoin kerhotoiminta on minulle tuttu työmuoto lastenohjaajan työstäni ja perheemme on osallistunut vastaaviin palveluihin aikanaan toisella paikkakunnalla. Työmuotoon kuuluu matkailan kynnyksen periaate: kerhoon ei tarvitse ilmoittautua etukäteen, osallistujat saavat olla kerhossa anonymisti, henkilötietoja, edes nimeä, ei tarvitse antaa. Kunnioitin tätä periaatetta ja selvensin, ettei keskusteluun tarvitse osallistua, eikä nimiä tallenneta nauhalle. Osalle haastattelu tuli yllätyksenä, koska he eivät edellisellä kerralla olleet paikalla kuulemassa tiedotusta seuraavan kerran haastattelusta. Haastateltavat osoittivat joustavuutta lähtiessään mukaan haastatteluun. Ryhmähaastattelutilanne ajoittui kerhonrakenteessa aikaan, jolloin muutenkin oli ohjelmallinen osuus tai yhteinen keskustelu. Aluksi esittelin itseni, kerroin työstäni ja kysyin lupaa keskustelujen nauhoitukseen. Nauhoitin haastattelut yhdellä nauhurilla ja varmistuksena nauhoitin puheen myös omaan puhelimeeni. Nauhuri toimi hyvin, tosin perheitä haastateltaessa lasten äänet paikoin hankaloittivat aikuisten äänien kuuluvuutta. Valitsin tietoisesti tilanteet, joissa lapset ovat aikuisten mukana, tilanne toi omat haasteensa aikuisten keskittymiseen ja teemoissa etenemiseen.

Seurakunnan perhekerho alkaa yhteisellä osuudella ja yhteisen välipalan jälkeen lapset siirtyvät leikkitilaan ja aikuiset jäävät omaan keskusteluhetkeen. Paikalla oli kolme äitiä, joilla pienimmät lapset olivat haastattelutilanteessa mukana. Muina kertoina aikuis-



ten keskusteluhetkeä alustaa seurakunnan lapsityönohjaaja ja hän osallistui myös keskusteluun. Haastattelupaikka oli pienryhmätilaksi muutettu eteistila ja noin 45 minuutin haastattelulle paikka oli kohtalainen. Kaupungin järjestämässä perhetuvassa on oma perheiden tila, jossa perheiden haastattelu tapahtui. Tilassa on lasten leikkitilaa ja tarjolla oli välipalaa. Paikalla oli kaksi äitiä ja yksi isä lapsineen ja kerhoa ohjaava perhetyöntekijä. Tilassa ääni tuntui kaikuvan, joten tämä vaikeutti kommunikointia lasten leikin tuottaman äänen lisäksi. Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämässä perhekahvilassa oli paikalla viisi perhettä. Kerho kokoontuu kaupungin kerhotilassa. Olimme tilan pienemmässä huoneessa, jossa lapsille oli järjestetty askartelupöytä ja leikkitilaa.

Olin valmistanut teemarungon valmiiksi ja jaoin osallistujille teemat nähtäviksi (LIITE 2, Teemat perheille). Usealla aikuisella oli lapsi sylissä tai muuten huollettavana, joten teemojen silmäily paperilta onnistui hetkittäin. Osuuteni haastattelijana oli keskustelun pitäminen teemoissa, välillä puhe luonnollisesti siirtyi lasten tekemiseen ja pyrin palauttamaan keskustelua teemoihin tarkentavilla ja lisäkysymyksillä. Avauskysymys oli sama kuin toimijoille, aloitimme puhumalla perheiden arjesta Orivedellä. Eniten keskustelua aiheutti perhepalveluiden pohtiminen. Keskusteluissa haastateltavat toivat esiin, mitä palvelua he käyttävät, mitä he niiltä toivoivat ja miten palveluita tulisi kehittää. Teema, jossa keskusteltiin seurakunnan perhetyöstä, käsiteltiin osana perhepalveluita ja tarjontaa. Kaikissa perheiden ryhmähaastatteluissa istuimme pöytien ympärillä. Nauhuri oli pöydällä ja tarpeen mukaan siirsin nauhurin paikkaa. Samanlaisuutta tilanteisiin toi liikkuminen, niin aikuisten kuin lastenkin ja ääni, jota leikki, muu puhe ja liikkuminen aiheuttivat. Nämä katkaisivat keskittymistä osittain, mutta ovat myös kiinteä osa perheiden elämää ja tapaa olla. Haastattelutilanteesta kerhossa olisi saattanut tulla teennäinen, jos lapset olisivat kokonaan pois tilanteesta. Monelle aikuiselle on helpompaa välillä liikkua ja tehdä muutakin, koska arjessa ovat siihen tottuneet. Haastattelut kestivät 45 minuutista 60 minuuttiin. Ryhmähaastatteluihin osallistui useita aikuisia, joten litterointi oli hidasta kestäen 6-8 tuntia/ haastattelu.

#### 4.3 Aineiston analysointi

Aineiston lukemisessa haastateltavien käyttämä kieli edustaa todellisuutta ja haastatteluaineistot tulivat arvokkaiksi yksittäin, mutta myös yhteisön äänen edustajina. Pyrin

huomioimaan samanlaisuudet ja erot aineistossa sekä löytämään tutkittavaa asiaa selventävät seikat, ei vain omia käsityksiä ja ennakko-odotuksia tukevat asiat. (Eskola & Suoranta 2000, 138–139.) Opinnäytetyössäni on kehittämisen näkökulma mukana. Analyysissa fenomenologinen tulkinta toteutuu ajatuksessa, että tutkimusvaiheiden kautta yksittäiset ilmiöt avautuivat yleisemmiksi ja saivat syvempiä merkityksiä. Analyysissa aineistoa lukiessa saatoin irrottautua tilanteesta, jossa perhetyötä nyt tehdään, kuvittelemaan tilannetta ja toteutusmallia, jossa perhetyö voisi vastata paremmin tarpeisiin. (Eskola & Suoranta 2000, 138–139.)

Aineiston analyysitavan valinnassa jatkoin aiempien laadullisen tutkimuksen valintojeni linjaa. Analyysissa pyrin aineiston ymmärtämiseen ja vastausten löytymiseen tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 219). Analyysitapa on aineistolähtöinen ja siinä on mukana teorian ja empirian vuoropuhelua. Analyysivaiheen ja tulkintavaiheen, johon teoria tuli selkeämmin mukaan, erotin omiksi kokonaisuuksikseen opinnäytetyössäni. Analysointimenetelmäksi teemahaastattelun luontevaksi jatkoksi valikoitui teemoittelu. Teemahaastattelujeni runko tarjosi selkeän aineiston lajitteluvälineen. (Eskola & Suoranta 2000, 152.) Haastattelut tuottivat toimija-aineiston ja perhe aineiston, yhteensä 85 sivua litteroitua tekstiä. Aineistoissa on yhtäläisyyksiä toisiinsa nähden, mutta toimijoiden ja perheiden keskenään erilaiset teemat tuottivat myös erilaista tietoa. Ensimmäinen päätös aineiston analyysin suhteen oli jakaa se toimija-aineiston analyysiin ja perhe aineiston analyysiin.

Analyysin etenemisessä käytin kuutta eri vaihetta, jotka helpottivat keskeisen aineksen löytymistä (Eskola 2001, 141–153).

1. Litteroitua tekstiä syntyi 85 tekstinkäsittelyohjelmalla kirjoitettua A4 liuskaa. Purin kaiken puheen haastatteluista tekstiksi, en suorittanut mitään valikointia tässä vaiheessa. Olin tutustunut tekstiin jo haastattelutilanteessa ja litteroinnin yhteydessä. Juna- ja automatkat käytin haastatteluiden kuunteluun nauhalta. Haastatteluja luin litteroituna versioina ennen teemoittelua. Litteroinnin yhteydessä ja jälkeen tein maind map muistiinpanoja haastattelun yhteenvedona.
2. Toinen vaihe oli aineiston järjestely teemoittain. Teemat otin haastattelu rungoista. Numeroin teemat ja lukiessani litteroituja aineistoja, merkitsin paperei-

den reunaan, mihin teemaan aineiston kohta kuului. Toimijoiden teemat numeroin seuraavasti: 1) mitä kuuluu perheille Orivedellä, 2) perheiden haasteet, mitä kuuluu perheiden arkeen, 3) perheiden palvelujen tarpeet ja odotukset, 4) seurakunnan perhetyö nyt ja tulevaisuudessa, 5) perhepalveluiden kehittäminen, 6) toimijoiden yhteistyö. Toimijoiden haastattelut merkitsin T-kirjaimella, tarkemmaksi tunnistukseksi T-kirjaimen jälkeen tuli toimijan ammattinimikkeen ensimmäiset kirjaimet. Esimerkiksi perhetyöntekijän haastattelun perheiden haasteita koskeva osuus löytyi tunnisteella: Tptt2, (toimija, perhetyöntekijä, teema 2).

Perheiden haastattelut ryhmittelin saman logiikan mukaan, perheiden teemat olivat: 1) mitä kuuluu perheille Orivedellä 2) mitä/millaista palvelua/ toimintaa kaipaavat? 3) millaista toivoisit seurakunnan perhetyön olevan? 4) kehittämisehdotuksia 5) askarruttavia asioita. Perheiden haastattelut merkitsin P-kirjaimella ja ryhmähaastattelut erotin toisistaan kerhon järjestäjän nimen mukaan: srk (seurakunta), petunia (kaupungin kerho) ja MLL. Ryhmähaastatteluissa osallistujat numeroin juoksevasti. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilaan kolmantena tulleen äidin vastaukset teemaan: kehittämisehdotuksia, merkitsin tunnisteella: PMLL34 (perhe, Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvila, kolmantena tullut äiti, neljäs teema). Käsintehtyjen merkintöjen jälkeen keräsin haastatteluaineiston tekstinkäsittelyohjelmassa yhteen uudella tavalla eli teemoittain yhdeksi tiedostoksi. Eri tiedostoina olivat toimija-aineisto ja perheiden aineisto.

3. Kolmantena vaiheena oli varsinainen analyysi eli aineiston uudelleen lukeminen, tiivistäminen ja merkitysten löytyminen. Merkitsin aineistoon lukiessani huomioita.
4. Neljännessä vaiheessa pyrin poimimaan tärkeimmät kohdat aineistosta. Aloitin teemojen kokonaiskuvien muodostamisen, yhdistin ja tiivistin haastatteluiden aineistoa. Etenin teema kerrallaan, kunnes koko aineisto oli tiivistetty esitettävään muotoon.

5. Viides vaihe poikkeaa Eskolan kuuden kohdan ohjeesta. Päädyin opinnäytetyössäni esittämään aineiston ja tulkinnan eri luvuissa (vrt. Eskola 2001, 150). Päädyin tähän aineiston arvon vuoksi. Pyrin tuomaan aineiston esiin mahdollisimman puhtaana tulkinnastani, jotta haastateltavien ääni pääsee esiin. Erillisen analyysiosion avulla voivat perheet ja eri toimijat tehdä myös omia päätelmiä kootusta aineistosta, joilla on tärkeä arvo kehittämistyössä jatkossa. Viides ja kuudes vaihe yhdistyvät opinnäytetyössäni. Työstin tulkintaa analyysin rinnalla, mutta esitän ne eri luvuissa. Aineiston tulkintaa on tuloksia esittelevässä luvussa ja tarkemmin tuloksia ja niiden teoriayhteyttä pohdin omassa luvussaan.

## 5 PERHEIDEN JA TOIMIJOIDEN VUORO

### 5.1 Perheiden haastattelut

Analysointivaiheessa tiivistin teemoihin tullutta aineistoa esitettävään muotoon. Esittelen perheiden ja toimijoiden kanssa käytyä keskustelua teemoittain. Käyttäessäni määritelmää kerho, tarkoitan perhekerhoja, joissa perheiden haastattelut tapahtuivat. Teemaan ”askarruttavia asioita” ei tullut aineistoa, joten jätin teeman pois aineiston analysointi vaiheessa.

#### **Mitä kuuluu perheille Orivedellä?**

Kahdessa kerhossa kolmesta koettiin hankalana määrittää, mitä perheille yleisesti kuuluu. Esiin tuli mielipide, että perheille kuuluu hyvää ja huonoa, elämässä voi olla monenlaisia haasteita. Yhdessä kerhoista teeman keskustelun avasi äiti, joka koki arjen olevan ”suorittamista, kauheaa suorittamista”. Keskustelu jatkui arjen pohtimisen ympärillä ja keskustelussa tuli esiin, että kotona oloa ei arvosteta ja harrastuksia ja aktiviteetteja kodin ulkopuolella pitää olla paljon. Yksi äideistä koki, että nykyään osataan vaatia asioita, perheessäkin halutaan omaa aikaa ja omaa lomaa. Äiti, jolla oli sylissä perheen ensimmäinen vauva, mietti heidän elämänsä olevan sillä hetkellä ”sellaista opettelua, olemme niin nuori perhe”. Arjesta puhuttaessa yhden äidin kommentti ”Siinä on kuitenkin se toinen jakamassa sitä asiaa”, viestitti, että perheessä on kaksi aikuista kantamassa vastuuta. Yhdessä kerhossa keskusteltiin enemmän arjessa jaksamisesta ja äidit jakoivat ajatuksen, että välillä väsy ja tarvitsee tukea. Samassa kerhossa äidit puhuivat myös uuden elämänvaiheen tuottamasta yksinäisyydestä. Kun vauva on pieni ja työelämän jälkeen ollaan kotona ja mahdollisesti vielä uudella paikkakunnalla, tarvitaan voimia etsiä ystäviä tai vertaistukea.

#### **Mitä/millaista palvelua kaipaavat?**

Olin selvittänyt haastattelujen alussa, että kartoitan perheiden toiveita ja tarpeita perheyötä kohtaan. Siitä näkökulmasta perheiden koettiin olevan melko tyytyväisiä Oriveden palveluihin, tosin kehittämisideoita tuli paljon. Yhdessä kerhossa äitien keskustelussa tuli esiin ajatus, että pitää olla hyvin aktiivinen, jotta löytää uutena paikkakuntalaisena

palveluita, toisaalta taas koettiin, että palvelut on helppo löytää. Kaikissa kolmessa kerhossa kaivattiin toimintaa perheille, joissa on vauva. Yleinen mielipide oli, että perhekerhoissa on luontevampi olla vähän isomman lapsen kanssa, mutta vauvavaiheeseen kaivattiin omaa ryhmää. Tarvetta olisi saada vertaistukea ja ihan tiedollista tukea lasten erilaisiin kasvu- ja kehitysvaiheisiin. Muutto ja vauvan tulo perheeseen yhtä aikaa koettiin tilanteeksi, jossa toivottiin vertaistukea. Kaikissa kerhoissa pidettiin tapahtumia mielekkäinä ja helppoina osallistua, kahdessa kerhossa toivottiin toimintaa, johon on helppo tulla, kynnys on matala. Kahdessa kerhossa kaivattiin palvelua, jossa ryhmä vanhempia kootaan jonkin teeman ympärille, esimerkkinä aiheista olivat uhmaikä, uni-koulu ja vanhemmuuden tukeminen lapsen eri kehitysvaiheissa.

*Neuvolassa oli puhe, että alkais sellainen ryhmä uhmaikäisille. Kuulosti juuri sellaiselta, mitä tietoa ja tukea kaipais, ei ole ainoa, olisi vertaistukea. Että se on normaalia. Itsellä ei ole paljon tietoa tai ystäviä, joilla olis samanlaisia ongelmia.*

Yhdessä kerhossa kaivattiin erityisesti myös omaehtoista yhteisöllistä toimintaa, vertaistukea, kokoontumisia perheiden kotona ja yhteistä tekemistä järjestetyn toiminnan lisäksi. Tässä yhteydessä yksi äiti pohti, että parhaiten kaverin on löytänyt toisesta muualta muuttaneesta. Oman ajan merkitys tuotiin selkeästi esiin kahdessakin kerhossa, lapselle koettiin kerhotarjonnan riittävän, itselle kaivataan ”omaa aikaa, ollut henkireikä (kansalaisopiston piiri), tärkeää, että pääsee yksin tekemään jotakin”. Yhdessä kerhossa väsymisen pohtiminen toi ajatusta, että apua kotiin tarvitsee silloin, kun itse ei jaksa päivittäisiä tehtäviä.

*Siihen vaiheeseen, kun on tosi vaikeaa, kun ei itse jaksa hakea apua, yhden kaverin kanssa mietittiin, kun olis joku, joka tulis tilataksilla hakemaan ja veis sinne...ei nyt ihan, mutta niillä, joilla on kaikkein vaikeinta, tultais toiselta puolelta vastaan, kun ei jaksa edes niitä tukilappuja täyttää.*

Jatkossa keskustelussa pohdittiin, että apua tarvitsisi ajoittain ja samalla mietittiin, mikä se malli voisi olla, kun kysymys voi olla, että ”pelkästään kaupassa käyntiin olisi kaivannut apua”.

Koko perheen ulkona liikkuminen tuli esiin joka kerhossa. Kaivattiin talviaikaankin kunnossa olevia puistoja ja ulkoilureittejä ja aktiviteettejä. Tiedotuksessa koettiin ole-

van puutteita. Perheet toivoivat palveluiden löytyvän samasta paikasta internetissä ja esimerkiksi jonkin kokoontumispaikan kautta. Näistä perheiden ehdotuksista lisää kehittämisehdotuksia kohdassa.

### **Millaista toivoisit seurakunnan perhetyön olevan?**

Toiveita seurakunnan perhetyöhön tuli selkeämmin seurakunnan perhekerhossa, muissa kerhoissa teemaan vastattiin ajatellen enemmän koko Oriveden perhetyötä. Seurakunnan perhekerhossa perheille ja lapsille suunnattu kerhotoiminta pääsääntöisesti tunnettiin, lapsi kävi tai oli aloittamassa päiväkerhoa ja yhdessä oli käyty perhekerhossa ja avoimessa kerhossa, tapahtumissa, perhekirkossa ja juhlissa. Kokemus oli, että kesällä tekemistä keksi itsekkin paremmin, talvitapahtumat, esimerkiksi seurakunnan laskiaistapahtuma muistui mieleen tapahtumana, johon oli osallistuttu. Kokoontumiskerralla oli paikalla myös uusi perhe, jolle toiminta oli vieraampaa ja johon hän oli hakenut tietoa seurakunnan kotisivuilta. Yhdessä perhekerhossa esiin tuli, ettei seurakunnan perhetyöstä tiedetty juuri mitään, koska yleensä arkena ollaan työssä eikä kerhojen tarvetta ole päivällä. Eri kerhoissa oli myös samoja kävijöitä ja osa toi mielipiteensä esiin kahdessa-kin kerhossa. Kehittämisehdotukset kohdistuivat kaikille perhetyön toimijoille ja ne ovat seuraavassa kappaleessa.

### **Kehittämisehdotuksia**

Kehittämisehdotuksissa tuon esiin kaikki ehdotukset, vaikka ehdotus olisi tullut vain yhdessä kerhossa, sen arvo perhetyön kannalta voi olla yhtä tärkeä kuin joka kerhossa esiintynyt kehittämisehdotus. Käydyt keskustelut samoista teemoista olivat erilaisia eri kerhoissa, joten kehittämisehdotukset heijastavat käydyn keskustelun sisältöä, kertoen mikä asia keskustelussa sai huomiota. Osittain esiin tulee samoja asioita, kuin teemassa mitä/ millaista palvelua kaipaavat.

Kerhojen ja tapahtuminen ajankohdat herättivät keskustelua. Yhdessä kerhossa puhuttiin siitä, miten kerhot ja tapahtumat ovat samaan aikaan tai kasautuvat tietyille viikoille ja välissä on viikko tai viikkoja, jolloin toimintaa ei ole lainkaan. Kerhoja toivottiin perheille myös ilta-aikaan, toisaalta todettiin, että esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltaperhekerho loppui vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Toimintaa kaivattiin myös

viikonlopulle, jos esimerkiksi on yksin lasten kanssa, esiin tuli myös, että osa perheistä on silloin yhdessä kotona ja puhuja viittasi työssä käyvään mieheen, jolla on aikaa yhdessäoloon kotona enemmän viikonloppuna. Isän näkökulma oli, että konkreettista toimintaa on hyvä olla, jotta isätkin lähtevät mukaan, esimerkiksi mahdollisuus harjoitella luistelua lapsen kanssa on innostanut lähtemään yhdessä kerhoon.

Uuteen toimintaan tähtääviä kehittämisideoita oli toive vauva-aikaan suunnatusta kerho- ja ryhmätoiminnasta. Tilannetta vauvan kanssa kotona luonnehti tuore äiti, ”yhtäkkiä on kotona vauvan kanssa, eikä olekaan mitään toimintamallia”. Vauvaryhmää perusteltiin lauseella, ”vauvoja on syntynyt paljon ja petuniakin (kaupungin perhekerho) miettii, että mitä sitten, kun kaikki lähtee seinien sisältä liikkeelle”. Samassa yhteydessä tuli esiin toive, että uutena paikkakuntalaisena ja uutena äitinä kaipaa vertaistukea vanhempina. Vanhemmille suunnatussa ryhmätoiminnassa aiheena voisi olla uhmaikä, unikoulu ja lapsen kehitysvaiheet.

Kaikissa kerhoissa puhuttiin perhepalveluista tiedottamisesta ja internetin roolista. Internetsivuista eniten keskustelua saivat kaupungin sivut, joiden informaatiomäärää palveluista perheille pidettiin niukkana ja ajantasaisuutta puutteellisenä. Neuvolan palveluiden löytyminen ja oman alueen terveydenhoitajan selvittäminen sivujen avulla koettiin hankalaksi. Kehittämisajatuksia kaupungin, seurakunnan sivujen, ja sivuston, jolta Oriveden perheasiat voisi löytää, tuli useita.

*Paljon huonommin täältä löytyy tietoa netistä kuin esimerkiksi Tampereella. Saanut tosiaan kaivella niitä asioita (kaupunki). Eikä aina ole ajan tasalla yhteystiedot (kaupunki ja neuvola). Seurakunnan sivuilla voisi olla hakupalvelu, voisi laittaa, mitä etsii sivuilta.*

*Olisi vaikka linkkejä kaupungin sivuilla toimijoihin, ei kukaan lähde soittamaan, pitää voida lukea sivuilta se tieto. Yhden sivuston alla voisi olla kaikki perheeseen liittyvä, näkisi mitä tapahtuu missäkin. Ei ole keskitetty missään, että olis foorumi, josta sais tietoa.*

Sen lisäksi, että nettiin kaivattiin yhteistä palvelut kokoavaa foorumia, samoin palveluiden saatavuudesta yksi äiti pohti, ”aivan hankalaa välillä, kun ei saa palveluita yhdestä paikasta”.



Perheiden omaa toimintaa vertaistuen saamiseksi kehitettiin yhdessä kerhossa. Yksi äiti kertoi hyvästä kokemuksesta aikaisemmalta kotipaikkakunnaltaan, jossa itse perustettu äitien ringi toimi hyvin ja toi yhteisöllisyyttä. Äidit pohtivat ringin aloittamista ja nimen keräämistä saman tien, ”nyt vain lista kiertämään ja ringi pystyyn, sitä ringiä kaippaa moni ja seuraa”.

Kehittämisehdotuksia liikunnan ja ulkoilun suhteen tuli enemmän kahdessa kerhossa. ”Liikuntaryhmät puuttuvat kokonaan, äiti ja lapsi ja sellaiset ryhmät”, ehdotuksena tuli, että ”vauvakerhossa vois olla sellaista ohjelmaa, yksi pitää jotakin ja toinen toista, osaamista varmaan on”. Kansalaisopiston ohjelmaan ehdotettiin myös tällaista perheen yhteistä liikuntaryhmää. Liikunnan ja ulkoilun kohdalla pohdittiin kahdessakin kerhossa, että olisi hyvä jos leikkipuistoja pidettäisiin kunnossa talvella, esimerkiksi lumi aurattaisiin porteilta. Talvista ulkoilua toivottiin kehitettävän pulkkamäen teolla ja ulkoilu-reittien talvikunnossa pidolla.

### **Askarruttavia asioita**

Tähän teemaan ei tullut suoraan aineistoa, asiat tulivat esiin kehittämistoiveiden muodossa.

## **5.2 Toimijahaastattelut**

Esitän toimijoiden aineistoa teemoittain ja käsittelen aineistoa yhtenä kokonaisuutena, en tuo esiin toimijan ammattinimikettä. Päädyin samaan esitys tapaan kun perheiden kohdalla, jossa kaikki perheet edustivat yhdessä aineiston antajaa. Toimija-aineistossa ideoita ja toiveita kohdistui koko Oriveden perhetyöhön ja seurakunnan perhetyötä koskevan teeman kohdalla myös suoraan seurakunnan työhön. Seurakunnan toimintaan kohdistuvat toiveet ja kehittämisideat kerään oman teeman alle, seurakunnan perhetyö nyt ja tulevaisuudessa. Tämän yhden teeman kohdalla on erikseen muilta toimijoilta tulleet ehdotukset yhtenä ryhmänä ja seurakunnan tiimin omat pohdinnat erikseen.

## Mitä kuuluu perheille Orivedellä?

Aineiston perusteella suurelle osalle perheistä kuuluu hyvää ja toimijoiden näkökulmasta on myös perheitä, joilla menee huonosti tai todella huonosti tai eletään mainittujen ääripäiden välissä. Toimija koki, että esimerkiksi puolentoista vuoden aikana asiakasperheissä on tuen tarve lisääntynyt. Kolmen toimijan mielestä he katsovat perheiden arkea haasteiden näkökulmasta, sillä asiakkaina on apua tarvitsevia perheitä. Tarkemmin, mitä haasteet ja arkea koskettavat asiat ovat, esittelen seuraavan teeman yhteydessä.

## Perheiden haasteet, mitä kuuluu perheiden arkeen?

Haastateltavat toivat puheenvuoroissaan esiin eri tekijöitä, jotka vaikuttavat arkeen. Ryhmittelin haastatteluissa esiin tulleet perheiden elämään liittyvät haasteet seuraavasti: perhemallin, parisuhteen, vanhemmuuden, lähiverkoston ja arjen kokemisen haasteet. Perhemallien haasteita kuvaa aineistossa tieto, että työssä perheiden kanssa näkyvät erot, yksinhuoltajuus, uusperheiden arki ja ydinperheen vähentyminen perhemallina. Toimijoiden kokemus oli, että usein näissä muutostilanteissa perhe tarvitsee tukea joko tilapäisesti tai pidemmän ajan. Esimerkiksi eron jälkeinen vanhemmuus tuo haasteita. Seuraavassa kuvastuu lasten kokemus eron jälkeisestä arjesta.

*Kun lapsia jututtaa tulee esiin se, mihin minä oikeastaan kuulun, asutaan viikko isän luona, viikko äidin luona, ja että mikä se on minun paikka, onko isän vai äidin tykönä.*

Perhemallien moninaisuuteen liittyvät haasteet tulivat esiin jokaisessa toimijahaastattelussa. Parisuhteiden haasteina nähtiin vastuun kantamisen puute tai lyhytjänteisyys. Lyhytaikaiset ihmissuhteet ja sitoutumisen puute parisuhteeseen koettiin asiakastyössä parisuhteen uhkana. Parisuhteen muodostuessa perheeksi ja toisen lapsen syntyminen perheeseen on usein yhdessäolon koetinkivi. Vanhemmuuden määrittely koettiin moniulotteisena, esimerkiksi pelkkä lause vanhemmuuden hukassa olostä ei riitä selittämään, mistä on kysymys. Vanhemmuuden haasteet arjessa liittyivät aineistossa kykyyn olla vanhempi, joka näkyy esimerkiksi vuorovaikutuksessa ja rajojen ja sääntöjen vedossa. Lapsi saattaa hallita aikuisia ja aikuisen kyvyt ja taidot ovat haaste. Vanhemmuudessa kysymyksiä asettavat esimerkiksi lisääntyneet lasten ja nuorten käytösongelmat ja op-

pimisvaikeudet. Vanhemmuudessa yksi konkreettinen haaste on lasten lisääntyvä pelaaminen ja netissä vietetty aika. Toimija koki tämän haastavan vanhempia, ”kun siihen on koukuttunut, ei ole helppo vetää rajoja. Tämä on kasvava ongelma ja jokapäiväistä”. Vanhemmat tiedostavat myös oman ajan tärkeyden. Tasapainoilu vanhemmuuden sitovuuden ja oman ajan välillä saattaa olla vaikeaa.

*Vanhemmat on aika kovilla. Aikataulut ovat hurjia. Tämän ajan yhteiskunta imee aikalailla mehut ihmisestä.*

Aineistossa oli useasti mainittu lähiverkostojen vaikutus koko perheen elämään. Perheiden muuttojen ja erojen vuoksi luontaiset tukiverkostot puuttuvat tai särkyvät. Omaan kotiin jäädään esimerkiksi uudella paikkakunnalla ja tuen saaminen arkeen ei ole luontaisen verkoston kautta mahdollista. Huolta koettiin kaikkien perheiden ja erityisesti nuorten, alle 20 vuotiaiden, äitien jaksamisesta ilman tukiverkostoa. Arjen kokeminen on hyvin yksilöllistä ja siihen vaikuttavat edellä esitetyt asiat ja useat muut tekijät. Toimijoiden keskustelussa esiintyi näkemys, että perheet ovat yksin asioiden kanssa. Arki saatetaan kokea sitovaksi ja kuormittavaksi. Perhe-elämä on ”enemmän suorittamista, kuin yhdessä olemista”. Lyhytjänteisyys ja vanhempien oman ajan korostus ovat perhe-elämässä usein vallitsevia, ajan riittäminen kaikkeen tuntuu haasteelliselta. Elämään vaikuttaa perheen sosioekonominen tilanne, liittyminen yhteisöihin ja verkostoihin, työllisyys ja tulotaso. Vaikutuksensa on myös ylisukupolvisuudella: toimijat näkevät perheissä työttömyyden ja köyhyyden periytyvän vaikutuksen. Aina ei kuitenkaan suoraan voi ajatella alhaisen tulo- tai koulutustason tuovan ongelmia perheeseen.

Perheiden haasteista huolimatta toimijoilla oli kokemus, että perheet ovat avoimia omis- sa asioissaan, kun keskinäinen luottamus saadaan aikaan ja hakevat myös itse apua tilanteeseen.

### **Perheiden palvelujen tarpeet ja odotukset**

Perheiden erilaiset tilanteet luovat erilaisia vaatimuksia palveluille. Edellisessä teemassa keräsin keskustelut viiden usein esiin tulleen haasteen ympärille. Perheiden tarpeet liittyvät samoihin asioihin, perhemallin, parisuhteen, vanhemmuuden, lähiverkostojen ja arjen kokemisen haasteisiin. Kaikissa toimijoiden haastatteluissa mainittiin vertaistuen ja ammatillisen tuen tarve, joka kohdistuu kaikkiin mainittuihin ryhmiin. Vertaistukea ja

ammattillista tukea kaivataan parisuhteen ongelmissa ja perheen ja sen jäsenten eri kehitysvaiheissa kipukohtineen, aivan tavallisista tilanteista aina kriisitilanteisiin saakka. Ammatillisen tuen paikka on ryhmätoiminnan lisäksi perhekohtaisessa tuessa. Palvelut pitäisi olla lähellä ja maksuttomia, parisuhteen ongelmissa Tampereelle hakeutuminen tai palvelun hinta voi olla este avun hakemiselle. Ero-, yksinhuoltaja-, uusperhe ja surun kohdannut perhe toivovat vertaistukea toisilta perheiltä ja ammatillista tukea, myös sellaista, joka ei vaadi lastensuojeluilmoituksen tekoa. Perheet odottavat apua vanhempana olemiseen keskustelun kautta.

*Keskustelu ei sinänsä muuta mitään mutta jäsentää ajatuksia ja suhteellistaa ajatuksia. Jos perheessä on ongelmia, niin oma suhteellisuuden taju katoaa, mihin pitää puuttua, mitä pitää tehdä, sellaisten asioiden puhuminen ja jäsentäminen auttaa.*

Keskustelumahdollisuuden lisäksi perheet toivovat toiminnallista yhdessäoloa ja tietoa perheen ja sen jäsenten eri kehitysvaiheista. Toimijat tuovat esiin, että perheet tarvitsevat käytännöllistä apua arkeen. Lähiverkostojen vähyyden tai puuttumisen vuoksi kodin- ja lasten hoitoon kaivataan apua aivan normaalissa arjessa ja haasteiden kohdatessa. Orivedellä on paljon muualta muuttaneita ja kiinnittyminen toimintaan ja verkostoihin voi olla hankalaa, perheitä helpottaisi palvelujen löytyminen yhdestä paikasta. Vuorovaikutuksen tukemiseen koettiin kehittämistarvetta, esimerkiksi alle vuoden ikäisen lapsenperheille varhaiseen vuorovaikutukseen. Perhepalveluihin kohdistuu perheiden ja yhteistyökumppaneidenkin taholta välillä suuria odotuksia, odotetaan tilanteen korjaantuvan asiantuntija-avulla, vaikka todellisuus on, toimijan lauseen mukaan ” tuki on arjessa, meillä mietitään tukitoimia täällä ja mitä voi tehdä kotona ja mitä muuta tarvitaan”. Perheet tarvitsevat palveluita saadakseen tukea ja välineitä arjessa selviämiseen.

### **Seurakunnan perhetyö, nyt ja tulevaisuudessa**

Toimijoiden haastatteluissa seurakuntaan kohdistuivat erityisesti toiveet ryhmätoiminnan järjestämisestä. Erityisesti parisuhteen tukemiseen ja ero- ja yksinhuoltaja ja uusperhe vaiheeseen toivottiin ryhmätoimintaa. Tarve on sekä vertaistuesta että ammatillisesta tuesta. Paikkakunnalle muuttavilla perheillä on nähty olevan omat haasteensa lähiverkostojen puuttuessa ja samalla tavalla vertaistuellinen ryhmä auttaisi sopeutumista ja kotiutumista. Toiveita ryhmätoiminnan sisällöksi tuli myös perheiden mielenterveys- ja päihdeongelmien käsittelystä sekä surun kohdatessa. Tuli esiin näkemys, että akuuttia

tukea suruun voi saada, mutta huoli oli, että suru jää usein hoitamatta perheissä. Seuraavissa toimijan lauseissa tulee esiin tämä huoli.

*Surutapauksissa tai monesti ajattelee niitä joista toinen vanhempi kuolee, harvoin ne tulevat meillekään, onko kriisiapu niin hyvää, vai jääkö se ilman tukea. Tulee kyllä niitäkin, joissa suru on selkeästi jäänyt käsittelemättä. Joku perhe on sanonut, että olisi ollut ihan lastensuojelun tarpeessa, ei osannut sanoa, oliko antanut lapsille ruokaa. Alussa saa tukea ehkä lähimmiltä, mutta jatkossa apu saattaa jäädä saamatta.*

Perheiden lasten huomioinnissa toiveita on myös vanhempien lasten tarpeissa. Varhaisnuorten ja nuorten kohdalla itsetuntoon ja minäkuvan kehittymiseen toivottiin tukea. Seurakunnan matalankynnyksen koko perheen toimintaa, perhekerhoja ja tapahtumia, pidetään hyvänä ja ennaltaehkäisevänä ja sen lisäämistä ilta-aikaan toivottiin. Yhtenä kysymyksenä oli konkreettinen toive ryhmätoiminnan järjestämisestä vanhemmille päiväkerhon aikana, jolloin vanhempi voisi saada vertaistukea ja tarvittaessa ammatillista neuvoa ja tukea vanhemmuuteen. Leirit ja retket koettiin hyvinä ennaltaehkäisevinä toimina ja perheiden yhteisiä leirejä ja retkiä toivotaan. Seurakunnan toiminnasta toivottiin myös enemmän tietoa ja markkinointia ja myös aktiivisempaa yhteydenottoa toimijoihin. Osa toimijoista pohti, että seurakunnan palveluilla olisi paikkansa esimerkiksi asiakkaan palvelusuunnitelmaa tehdessä, jatkossa tätä luvattiin pohtia.

Haastattelin seurakunnan omaa perhetyön tiimiä ja pohdinnoissa olivat hyvin samat teemat kuin muiden toimijoiden ehdotuksissa seurakunnan toimintaan. Keskustelussa oli esillä seurakunnan linjaukset, joissa perhetyön kysymykset ja niihin vastaaminen kuuluvat painopistealueisiin. Tiimi pohti vertaistuellisen ja ammatillisen tuen tarvetta perheen eri elämänkaaren vaiheissa ja tarpeita on hyvin monenlaisia. Ryhmätoimintaa tai luentoja esimerkiksi suruun, parisuhteeseen, lapsen ja perheen eri kehitysvaiheisiin, tunteiden tunnistamiseen on järjestetty ja järjestetään tarpeiden mukaan. Keskustelussa mietittiin ryhmätoiminnan järjestämistä edellä mainittujen lisäksi myös murrosikäisten vanhemmille ja murrosikäisten perheille. Ryhmätoiminnan lisäksi seurakunta pitää tärkeänä pyyntöjä keskusteluavusta perheiden haasteissa sekä perheissä kotona tehtävään työhön. Seurakunnan perhetyöhön kuuluvat keskusteluavun antaminen, yhteisöllisyyden mahdollistaminen ja taloudellinen avustaminen, ne ovat keskeisesti osa toimintaa, niiden tuominen perheiden saataville luontevasti esimerkiksi perhekerhon yhteydessä

toi pohdintaa. Pohdinnan alla on kohderyhmien tavoittaminen ja saaminen ryhmiin ja luentoihin mukaan.

*Seurakunnan tulisi olla kuulolla, periaatteessa, että jos alkaa miettimään vertaisryhmiä ja niiden järjestelyjä kannattaa tukea, ne ei resursseja kauheasti vie, mutta miten se kohderyhmä löydetään, lehdestä ei lueta.*

Erittäin tärkeäksi nähdään kaikessa ennaltaehkäisevä toiminta. Seuraavat lauseet ovat pohdintaa ennaltaehkäisevästä työstä parisuhdetyössä, mutta antavat käsityksen keskustelussa olleesta ajatuksesta palvelujen oikea-aikaisuudesta.

*Tavallaan kun ei mene hyvin, mutta ei ole kriisikään, miten puuttua silloin, olla tukena ja apuna, auttaa niitä löytämään yhteistä säveltä.*

Tätä puuttumista ja ennaltaehkäisyä tehdään perhetyössä, sen tehostamista ja kohdentamista matalankynnyksen ja muussa toiminnassa pohdittiin. Keskustelu käsitteli myös seurakunnan resursseja vastata perhetyön tarpeisiin ja verkostoitumisen jatkamista toimijoiden kesken. Oman perhetyön tiimin toiminnan tehostaminen ja muiden toimijoiden kutsuminen tiimiin on tulevaisuuden tavoite.

### **Perhepalveluiden kehittäminen**

Perhepalveluiden kehittäminen kohdistui alueille, joissa perheiden tarpeet ovat ja on edellä mainittujen asioiden keräämistä uudelleen. Tässä osiossa käytän enemmän toimijoiden haastatteluiden suoria lainauksia kuin aiemmin. Parisuhteen tukemiseen keskityttiin jokaisessa haastattelussa. Huolta kannettiin tuen vähyydestä ja vaikeasta saannista. Erään toimijan näkemys tilanteesta, jos pari on eroamassa, kuvaa muitakin keskusteluja aiheesta.

*Täällä jos haluaa erota, niin saa erota ihan rauhassa, kukaan ei tule kysymään missään vaiheessa, mitä apua tarvitsee.*

*Tarve on lisääntynyt resursseja ei ole, aiemmin parityötä on tehty enemmänkin, pystyttäis tukemaan parisuhdetta se on kulmakivi siinä elämässä, tärkeää työtä.*

Perhepalveluiden kehittämistarvetta koettiin tarvittavan perhetilanteen muuttumiseen ja erotilanteisiin, niiden ennaltaehkäisyyn ja eron jälkeiseen uudenlaisen perheen elämään ja myös perheen eri jäsenten tukemiseen. Erityistä kehittämistä toivottiin myös murrosikäisen perheen tukiryhmiin. Erilaisten kriisien ja odottamattomien arjen muutosten yhteyteen perhepalveluiden reagointia ja lisä resurssia kaivattiin.

*Jos tavallinen ihminen on kriisissä, niin jo se, että löytää ihmisen, joka voisi auttaa, on tosi työlästä. Tärkeää olisi olla näkyvillä ja markkinoida ja tavoittaa. Jokin perhefoorumi. Kykenee ehkä yhden puhelun soittamaan, ja palvelu onkin Kangasalla, ei saa tarvittavaa ihmistä kiinni. Tulee hylätyksi tulemisen kokemus ja vaatii niin paljon voimaa soittaa uudelleen ja jää ehkä soittamatta.*

Palveluiden toimiminen lähellä ja oleminen tavoitettavissa on perheiden muuttuvassa arjessa tärkeää ja luo turvaa. Tukihenkilö ja tukiperhetoiminnan kehittäminen koettiin tärkeänä erilaisissa muutoksissa ja tuen tarpeissa helpottamaan arkea ja palveluiden saamista. Toimijoista osa kaipasi vanhaa lasten perheisiin suunnattua kotiapua ja katsoivat sen saatavuuden lisäämisen akuutteihin tilanteisiin olevan kehittämisen tarpeessa.

Erilainen ryhmätoiminta, vertaistuki ja ammatillinen tuki olivat keskusteluissa erittäin vahvasti perhepalveluiden kehittämisen kohteena. Ryhmätoiminnan kehittäminen kohdistuu perheen elämänkaareen, sen solmukohtiin ja kehitys- ja kasvuvaiheisiin.

*Perhepalveluiden kehittäminen meidän työssä voisi olla lasten tukea ja sosiaalisten taitojen kehittämiseksi sellainen ryhmätoiminta. Ryhmähoito tai ryhmätyö, ei vaan ole resursseja siihen, jos saataisiin resursseja, jotta voitaisiin käynnistää ryhmiä ja terapiaa. Se olisi tärkeää.*

Resursseina oli esimerkkeinä koulupsykologin virka ja perhetyöntekijöiden palkkaamisia eri peruspalveluihin. Ryhmätoiminnan kehittämisajatukset kohdistuivat avoimiin ryhmiin, joissa aiheet perheen ympärillä vaihtelevat, tietyille ryhmille tai tiettyjen aiheiden ympärille koottaviin avoimiin ryhmiin tai suljettuihin ryhmiin, joihin osallistujat yhteistyössä kutsutaan. Ryhmätoiminnan kohdentamisessa ja kohderyhmän löytymisessä sekä yleensä perhepalveluiden markkinoinnissa mietittiin kehittämistä, kokoavaa ”perhefoorumia”, kuten haastatteluissa tuli esiin.

## Toimijoiden yhteistyö

Haastatteluissa kohdistui paljon pohdintaa ja ajatuksia toimijoiden yhteistyötä kohtaan. Aineistossa oli paljon kokemuksellisuuteen ja esimerkkeihin perustuvaa puhetta yhteistyöstä. Kokemuksia edustivat esimerkiksi ajatukset, että yhteistyö tekee toimijoista tasavertaisia, se lisää perhetyön vaikuttavuutta ja luo turvaa perheille. Yhteistyössä voimana nähtiin pienellä paikkakunnalla toimijoiden fyysinen läheisyys, useat toimijat kokivat myös yhteistyön olleen jo pitkäaikaista ja toinen toisensa tunnetaan. Toisaalta toisilla oli tunne, että toimitaan kuitenkin erillisinä, vaikka yhteistyö antaisi laajemman pohjan tukea perhettä. Kokemus oli yhteistyön olevan järkevää toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa, saadaan yhdistettyä osaamista ja useamman toimijan yhteistyö tapahtuman tai kohdennetun ryhmätoiminnan järjestämisessä voi madaltaa kynnystä osallistua toimintaan. Toimijoiden ajatusta yhteistyöstä kuvaa seuraavat lauseet.

*Kentän kehittäminen siltä kannalta, että tehtäis työtä yhdessä perheen hyväksi, perheen kanssa. Eikä tehtäis kukin tahoillaan.*

*Ihmisistäkin kiinni, toisen kanssa helpompi tehdä työtä, toimijoistakin paljon kiinni, miten se toimii. Pääsääntöisesti toimii. Ja jos on itse aktiivinen, niin sitä löytyy.*

Tärkeänä pidettiin yhteistyökumppaneista huolehtimista, yhteydenpito vaatii aktiivisuutta ja perustyön määrä tuntui estävän yhteistyösuhteista huolehtimista.

Konkreettisia esimerkkejä yhteistyöstä olivat esimerkiksi parisuhdetyössä luentotoiminnan järjestäminen ja muun vertais- ja ammatillista tukea sisältävän ryhmätoiminnan tai muun tukityön suunnittelu yhteistyössä ja toteutus esimerkiksi eri toimijoiden parityönä. Osaamista koettiin löytyvän kaupungista, olemassa olevan osaamisen tehokas käyttöön otto nähtiin myös kustannuksia säästävänä. Toimijoiden paikallisuus ja tuttuus nähtiin myös turvallisuutta lisäävänä tekijänä.

Pohdittaessa toimijoiden kokoontumisen muotoja, esiin tuli, että toimijat ovat kokoon-tuneet erilaisissa tiimeissä ja suuri osa kaipasi koko kentän tapaamista aika-ajoin. Kaivattiin perhetyön asioiden ja paikkakunnan tilanteen kartoittamista esimerkiksi kerran kaudessa, keskustelua ja myös vertaistukea. Perhetyön kentässä toimijat kuuluvat kolmen eri kunnan alaisuuteen, yhteinen paikallinen perhetyön toimijoiden kokoontuminen



nähtiin tärkeänä, jotta paikallisuus työssä säilyy ja tavoitteet ovat selvillä. Seurakunnalla on tarkoitus tehostaa perhetyön tiimiään toimijoiden kutsumisella mukaan.

Toimijat ajattelivat yhteistyötä ennalta ehkäisevän ja varhaisen puuttumisen näkökulmasta ja siinä pidettiin tärkeänä toimijoiden toisensa työn ja yhteystietojen tuntemista, verkoston olemassaoloa. Toimijalle tieto verkoston tuesta antaa toimintavarmuutta. Valitsin pitkän puheenvuoron kuvaamaan toimivan yhteistyön tärkeyttä huolen esiintyessä perheen kohdalla.

*Pitäisi olla yhteistä verkostoitumista kaupungin sisällä, kun puhutaan jostain perheestä, niin ihan suoria numeroita, kehen ottaa yhteyttä. Toimijat tietäis, se kouluampuminen oli hyvä esimerkki, oli kaikki tarjoamassa apua ja otti oman paikkansa, koululla oli perheneuvolasta, mielenterveys-toimistosta, seurakunnalta, SPR:ltä, niinku tää, että pienimuotoisemmin, mutta vastaavaa, esimerkiksi, kun joku perhe olis eroamassa, selvitettäis, mitä voitais tehdä, tee sä se, mä teen tämän. Joku ottais yhteyttä perheeseen, tehtäis vähän aikaa työtä ja katsottais mikä on auttanut, mikä ei, Kun ajattelee perheitä, joissa on päädytty huostaanottoon, joka taas maksaa ihan hirveästi, jos olis aikaisemmin puututtu, vaan on katottu että menee vaan huonoon suuntaan, olis pitäny puuttua aiemmin.*

Tilanteissa, joissa asiakas jo on palvelujen piirissä, ja mukana on vahvempi tuen tarve, koettiin, että perheen asioissa on tärkeää toimia perhelähtöisesti ja luoda verkosto tarpeen mukaan.

*Näen että on tärkeää, että kussakin tilanteessa räätälöidään se oikea toimiva verkosto. Ei niinkään verkostokokouksia, sitäkin tietysti jonkin verran. Aina ne verkostot tarpeen mukaan.*

Osa koki, että salassapitosäännökset estävät työtä perheen parhaaksi. Toimijat korostivat, että on tilanteita, joissa salassapito on ehdoton, ja yleisissä kokoontumisissa eivät asiakasasiat ole nimillä esillä. Toimijoita kuitenkin koskettaa samat lait salassapidosta ja ammattietiikasta ja jos on perheen lupa, perheen asioissa voi toimia yhteistyössä.

*Kun perheen kanssa sopii, salassapitoasiat menettää merkityksensä, kun perheeltä kysytään lupa toimia perheen hyväksi, kun se tietää, että noi auttais.*

Puheenvuoroissa tui esiin, että salassapitoon vedoten ei ole saatu tietoon perheen kanssa tehtyjä tavoitteita ja toimija koki, ettei hän voi edistää perheen hyvinvointia tietämättä

tavoitteita. Toive oli, että yhteistyö helpottaisi perheen kulkua palvelusta toiseen, tarvittavat tavoitteet ja asiat olisivat tiedossa. Tietoa toisista toimijoista kaivattiin, esimerkiksi seurakunnalla tiedettiin olevan tarjottavaa perhetyöhön ja yksittäisen perheen tukemiseen avointen palveluiden lisäksi, kuitenkin tarkempi tieto puuttui.

*Seurakunnallakin on paljon tarjottavaa, se pitäisi käyttää enemmän hyödyksi. On asiantuntemusta ja valmiuksia tarjota, miten se saataisiin mukaan tähän kaupungin palveluihin ja yhteistyöhön.*

Puheenvuoroissa huomioitiin perheen aktivointi omissa asioissaan, pohdittiin, miten saadaan perheet kiinnostumaan laajemmin kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Koettiin, että perheillä on yhteistyöhalua toimijoiden kanssa ja halua toimia vertaistuessa tuen antajana ja saajana. Yhteistyö nähtiin myös perheiden kesken tärkeänä tekijänä.

## 6 TULOKSET

### 6.1 Perheiden kertomaa

Luvussa viisi kävin läpi teemoittain haastatteluaineiston ja pyrin tuomaan kattavasti esiin haastateltavien äänet. Tulokset ovat haastattelujen tiivistelmä, etsin teemojen keskeisen sisällön ja esitän sen tuloksina taulukon muodossa. Perheiden teemoja on taulukossa kolme, päädyin jättämään teeman millaista toivoisit seurakunnan perhetyön olevan pois, koska haastateltavat kohdistivat toiveet ja kehittämisideat yleisesti perhetyölle. Perheiden taulukkoa voi lukea omina pystysarakkeina teemoittain ja teemat mitä/millaista palvelua/toimintaa kaipaavat ja kehittämis ehdotuksia voidaan lukea myös rinnakkain, sillä toiveet ja tarpeet johtavat vieressä oleviin kehittämistarpeisiin.

## TAULUKKO 2. Perheiden haastatteluiden tuloksia

<b>Mitä kuuluu perheille Orivedellä?</b>	<b>Mitä/millaista palvelua/toimintaa kaipaavat?</b>	<b>Kehittämisehdotuksia</b> (seurakunnan osuus myös tässä, koska perheet eivät yksilöineet, kenelle suuntaavat ehdotukset ja toiveet)
<ul style="list-style-type: none"> <li>- hyvää ja huonoa, vaikea sanoa toisten puolesta, elämässä monia haasteita arki on suorittamista.</li> <li>- harjoittelua uuteen elämänvaiheeseen</li> <li>- välillä väsyä ja tarvitsee tukea</li> <li>- yksinäisyyttä perhetilanteiden muuttuessa ja uutena kuntalaisena</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- vertaistukea ja tietoa lapsen kasvussa ja kehityksessä, parisuhteessa ja vanhemmuudessa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- tuen saanti uutena paikkakuntalaisena lähiverkoston puuttuessa</li> <li>- tukea äitiyteen ja muuttuvaan vanhemmuuteen, tiedon tarvetta</li> </ul>
	- ryhmiä eri teemoihin	- vauvavaiheen ryhmä, uhmaikäisten vanhemmille ryhmä, toiminnallisia ryhmiä yhdessä lasten kanssa
	- perhetapahtumia ja perhekerhoja lisää	- kerho- ja muuta ryhmätoimintaa iltaisin ja viikonloppuisin
	- tukea päivittäisiin töihin, kun väsyä, hengähdystä, omaa aikaa	- mahdollisuus lastenhoitoapuun ja muuhun kotiapuun
	- omaehtoisen toiminnan viriämistä	- perheiden omat ringit
	- perhepalveluiden ja tiedotuksen kokoamista samaan paikkaan	- perhefoorumi kokoamaan palvelut ja tiedotuksen fyysisesti ja netissä - toiminnan ajankohtien miettiminen, ei päällekkäisyyksiä, eikä pitkiä välejä
	- perheliikunnan lisääminen	- ryhmiä, talvikunnossa pito puistoon, ulkoilureitit, mäki talvella, liikuntaryhmiä.

Perheiden haastatteluiden tuloksista saan vastauksia tutkimuskysymyksiini, joihin palaan alaluvussa 6.3.

## 6.2 Toimijoiden kertomaa

Toimijoiden haastattelujen tulokset ovat teemoittain, taulukkoa luetaan teema kerrallaan ylhäältä alaspäin. Tulokset ovat tiivistyneet haastatteluaineistosta. Toimijoiden taulukko on kahdella eri sivulla.

TAULUKKO 3. Toimijoiden haastatteluiden tuloksia

<b>Mitä kuuluu perheille Orivedellä?</b>	<b>Perheiden haasteet, mitä kuuluu perheiden arkeen?</b>	<b>Perheiden palvelujen tarpeet</b> (Vierisen sarakkeen perheiden haasteet luovat palvelujen tarpeet)
<ul style="list-style-type: none"> <li>- suurelle osalle hyvää, osalle huonoa tai todella huonoa</li> <li>- elämää ääripäissä ja enemmän niiden välissä</li> <li>- tuen tarve lisääntynyt 1,5 vuoden aikana, arjessa useita haasteita.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- perhemalliin liittyvät, erolanteet, yksinhuoltajuus, ydinperheiden vähentyminen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- perhemalliin, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, lähiverkostoon ja arjen kokemiseen liittyvät haasteet luovat palveluille tarpeet ja odotukset</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- parisuhteeseen liittyvät, sitoutumisen ja vastuunkantamisen puute, lyhytjännitteisyys, lyhyet ihmissuhteet, perheeksi muotoutuminen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- vertaistuki elämän eri asioissa</li> <li>- ammatillinen tuki, ryhmissä ja perhekohtaisesti</li> <li>- lyhyt- ja pitkäkestoinen tuki</li> <li>- keskusteluapu</li> <li>- käytännön apu</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- vanhemmuuteen liittyvät, kyky toimia vanhempana, tiedot ja taidot, vuorovaikutus, rajojen ja sääntöjen asettaminen, lapsi hallitsee vanhempaa, lasten käytös- ja oppimishaasteet, netin käyttö, sitovuuden ja oma ajan välinen tasapaino</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- odotukset palveluille realistisiksi, tuen saaminen arkeen</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- lähiverkostoon liittyvät, muuttojen ja perhetilanteiden muuttumisen vuoksi verkosto puuttuu tai särkyä, luontainen tuki puuttuu, jaksaminen vaikeutuu</li> </ul>	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- arjen kokemiseen liittyvät, perheet yksin asioidensa kanssa, arki suorittamista, perheissä useita jaksamiseen vaikuttavia asioita, ajan riittämisen ja hallinnan ja vanhemmuuden ongelmia, lyhytjännitteisyyttä, työllisyyden ja tulotason vaikutus kokemiseen</li> </ul>	

TAULUKKO 3. Toimijoiden haastatteluiden tuloksia (jatkuu)

Seurakunnan perhetyö, nyt ja tulevaisuudessa	Perhepalveluiden kehittäminen (koko kenttä)	Toimijoiden yhteistyö
- <i>muiden toimijoiden toiveet seurakunnalle:</i> - vertaistuellinen ryhmätoiminta, aiheena esim. parisuhde, ero- ja yksinhuoltaja perheet, kriisit - toimintaa illaksi ja viikonlopuksi ja lastenkerhojen aikaan -leirit ja retket	- parisuhdetyön kehittäminen, perhemallien huomiointi, ero-, yksinhuoltaja ja uusperheet - ryhmätoiminnassa yleisen ja kohdennetun toiminnan kehittäminen - vertaistuki ja ammatillinen tuki perheen kehitysvaiheissa	- koko perhetyön kentän tapaamista ajoittain kaivataan - henkilöt vaihtuvat, tietojen ja työn sisältöjen päivitykset tärkeitä - tieto toisesta ja yhteistyö auttavat ennaltaehkäisevän työn toteutuksessa - paikallisuuden säilyttäminen, kun perhetyössä useampi kunta järjestäjänä
- ammattilaisen tuki perheille, keskusteluapua	- valmius tukea kriiseissä ja äkillisissä muutoksissa	- yhteistyön koetaan lisäävän vaikuttavuutta perheiden asioissa, turvallisuuden tunnetta toimijoille ja perheille, tasa-arvoisuutta - ammatillisuutta koetaan olevan toimijoilla paljon, sen hyödyntämistä yhteistyössä perheiden hyväksi kaivataan - yhteistyön laajempaa käyttöä perheiden asioissa pidetään tärkeänä
- tiedotuksen ja yhteyden oton lisääminen	- kotiapu arjen töihin	- yhteistyö edellyttää aktiivisuutta ja kumppaneista huolehtimista
- seurakunta perhetyöstään - matalan kynnyksen toiminnan ylläpito ja kehittäminen, ennaltaehkäisevä toiminta:	- perhepalveluiden koonti ja markkinointi	- perheen kanssa toimivat toivovat perheen tavoitteiden tietämistä - kun on perheen lupa, salassapito ei estä tiedonvaihtoa perheen hyväksi
- erilaisten perheiden ja perheiden ryhmätoimintojen tarpeet, parisuhdetyön ja luentojen kehittäminen		- perhetyön suunnittelun ja toteutuksen pohdinta - parityöskentelyt ja yhteistyö ryhmissä ja perhekohtaisessa tuessa
- kohderyhmän tavoittaminen ja seurakunnan eri palvelumuotojen saaminen perheiden tavoitettaviksi		

Toimijoiden teemakohtaisista tuloksista saan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Seuraavassa alaluvussa esitän vastaukset samassa taulukossa.

### 6.3 Vastauksia tutkimuskysymyksiin

Perheiden ja toimijoiden haastatteluaineistot ovat tiivistyneet antaen vastauksia tutkimuskysymyksiin. Yhdistän samaan taulukkoon molempien ryhmien haastattelujen tuloksia. Pyrin tässä tuomaan esiin seurakuntaan kohdistuvat odotukset ja haastatteluissa olevat vastaukset, miten seurakunta voisi tarpeisiin vastata. Nämä olivat kysymykset lähtiessäni opinnäytetyötä tekemään. Haastatteluissa tuli paljon keskustelua perhetyöstä ja perheet kohdistivat toiveensa ja tarpeensa kaikille perhetyön toimijoille. Nämä toiveet ja odotukset kohdistuvat siis myös seurakunnalle. Pyrin tuomaan myös niitä esiin, eli toiveita koko kentälle ja kaikille toimijoille. Haasteiden ja tarpeiden kokonaiskuva saamiseksi on perehdyttävä edellä oleviin taulukoihin 2 ja 3. Haastatteluaineiston tiivistäminen ja keskeisten tarpeiden ja toiveiden löytäminen auttoi minua löytämään synteesejä, jotka antavat vastausta tutkimuskysymyksiin.

TAULUKKO 4. Vastauksia tutkimuskysymyksiin

<b>Millaista perhetyötä seurakunnalta odotetaan?</b> (toimijat ja perheet)	<b>Miten seurakunta voi vastata/vastaa kohde-ryhmän tarpeisiin ja olla perhelähtöinen?</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- matalankynnyksen toimintaa, kerhot, tapahtumat, leirit, retket</li> <li>- muut perheryhmät, vanhemmuuden tukemista</li> <li>- parisuhdetyötä</li> <li>- perhekohtaista tukea</li> <li>- vertaistuen mahdollistavaa</li> <li>- yhteisöllistä ja yksilöllistä</li> </ul>	<p>srk vastaa tarpeisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- seurakunta tarjoaa perheille: matalankynnyksen ennaltaehkäisevää toimintaa, mm. kerhoja, tapahtumia, leirejä, parisuhdetyötä ja diakoniatyön palveluja</li> <li>- olemalla perheen matkakumppani ja hengellinen tuki</li> <li>- olemassa olevaa toimintaa ylläpitämällä ja kehittämällä tarpeita vastaavaksi</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- ammatillista tukea, keskusteluapua, tukea arkeen</li> <li>- valmiutta tukea kriiseissä ja elämän muutoksissa</li> <li>- perhetyön yhteistyö- ja moniammatillisessa verkostossa toimimista</li> </ul>	<p>miten srk voi lisäksi vastata:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- huomioimalla koko perhetyön haastealueet toiminnassa: perhemalliin, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, lähiverkostoihin ja arjen kokemiseen liittyvät, (yhteenvedo taulukko 2 ja 3)</li> <li>- kehittämällä kohdennettua ja yleistä ryhmätoimintaa haasteisiin</li> <li>- kehittämällä muuta tukea perheille</li> <li>- seurakunnan perhetyöllä ja työmuotojen yhteistyöllä vastataan tarpeisiin</li> <li>- yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa, huomioidaan haastatteluissa kerätty aineisto (yhteenvedo yhteistyöstä, taulukko 3)</li> </ul>

## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

### 7.1 Vastauksista johtopäätöksiin

Opinnäytetyössäni kartoitin perheiden perhetyön tarpeita ja kehittämistoiveita. Aineiston käsittelyvaiheessa ja ensimmäisten tiivistysten yhteydessä perheaineistosta havaittiin, että eniten puheessa käsiteltiin vertaistukeen ja erilaiseen ryhmätoimintaan liittyviä tarpeita. Eniten toiveita ryhmätoiminnan sisällöksi tuli liittyen lapsen kasvun ja kehityksen vaiheisiin, vanhemmuuteen, parisuhteeseen ja lähiverkoston puuttumiseen. Toinen paljon puhuttu teema käsitteli perhepalveluiden löytymistä yhdestä paikasta, niin fyysisesti kuin internetissä. Keskustelua oli myös konkreettisesta tuesta arkeen vanhemman väsyessä ja lähiverkoston puuttuessa. Perheet kohdistivat toiveet ja tarpeet koko perhetyön toimijakenttään, joten toimijoilla on yhteinen haaste vastata perheiden tarpeisiin.

Toimijoiden haastatteluaineistossa tuli esiin hyvin laajasti perhetyöhön ja sen kehittämiseen liittyvää keskustelua. Perheiden haasteet ja palvelujen tarpeet sijoittuivat ryhmiin, jotka sisällön mukaan nimesin perhemalliin, parisuhteeseen, vanhemmuuteen, lähiverkostoon ja arjen kokemiseen liittyviksi tekijöiksi. Samat pääryhmät toistuivat myös seurakunnan palveluissa, palveluiden kehittämisessä ja toimijoiden yhteistyössä. Kaikissa ryhmissä oli selkeästi esillä ryhmätoiminnan tarve erilaisiin perheen elämänkaaren vaiheisiin liittyen, lisäksi perhekohtainen tuki. Toimijoiden puheessa tuli esiin perhepalveluiden kokoaminen yhteen ja toimijoiden yhteistyö perhepalveluverkoston ja palveluiden kehittämiseksi. Yhteistyötä pidettiin tärkeänä perheiden parhaaksi työskentelyn, työn vaikuttavuuden, paikallisuuden säilyttämisen, moniammatillisuuden hyödyntämisen ja työn ennaltaehkäisevän otteen vuoksi. Yhteistyön osuus vastauksena tutkimuskysymykseen, miten seurakunta voi vastata perhetyölle esitettyyn tarpeeseen, muodostui erittäin merkittäväksi.



Johtopäätökset esitän selvyuden vuoksi luettelona.

1. Seurakunnan perhetyö vastaa osaltaan opinnäytetyössä esiin tulleisiin tarpeisiin ja toimii yhteistyössä toimijoiden kanssa.
  - olemassa olevassa toiminnassa tarpeiden huomiointi ja painotus sisällöissä
  - ryhmätoiminta: perheryhmiä liittyen vanhemmuuden, vuorovaikutuksen ja parisuhteen tukemiseen
  - perhekohtaisen tuen toimintamuotojen kehittäminen
  - yhteistyötä toimijoiden kesken
  - perhetyön yhteiset tavoitteet oppivassa organisaatiossa
2. Haasteisiin vastaaminen edellyttää toimijoiden yhteistyötä.
  - perheiden tarpeisiin vastaaminen yhteistyössä: ryhmätoiminta, perhekohtainen tuki
  - toimijoiden yhteistyömallin luominen tai päivittäminen
  - asiakaslähtöinen moniammatillinen yhteistyö

Perhetyö on työtä perheiden hyväksi monin tavoin ja työn peruslähtökohtana ovat perheiden elämästä lähtevät tarpeet (Järvinen ym. 2012, 13; Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28). Opinnäytetyössäni haastattelin perheitä ja toimijoita selvittääkseni perheiden tarpeet, toiveet ja työn kehittämisideat. Toimijoiden ja perheiden haastatteluissa oli samankaltaisuuksia ja eroja.

Perheet kuvasivat realistisesti arjesta tulevia tarpeitaan ja toiveitaan ja osoittivat aktiivisuuttaan ja halua vaikuttaa omissa asioissaan kannanotoilla ja toiveella myös omaehtoisesta perheiden toiminnasta toimijoiden palveluiden ohella. Toimijat osoittivat puheenvuoroissaan laajaa ammatillisuutta ja halua toimia perheiden parhaaksi. Elämä muodostuu arjen todellisuudesta päivittäisistä tehtävistä ja tärkeää on elämänhallinta, tunne ja kokemuskin siitä, että selvitään eteenpäin. Tilapäisesti tai pysyvämminkin elämänhallinta voi hukkua tai häiriintyä eri tekijöistä johtuen ja tuntuu, että hyvinvointi on uhattuina ja elämä on raskasta. (Järvinen ym. 2012, 112–119.) Arki koettiin suorittamisena ja ajatuksena, että välillä väsyä. Perheiden toiveissa oli saada tarvittaessa apua arjen sujumiseen perhekohtaisesti ja ennaltaehkäisevää ryhmätoimintaa. Perheet kokivat haasteita vanhempana toimimisessa lapsen- kasvu ja kehitysvaiheissa, parisuhteessa ja lähiverkoston puuttumisessa. Toimijoiden haastatteluissa nämä samat tuen tarpeet olivat esillä

ja lisäksi toimijoilla tuli esiin perhemallin haasteet. Tukea koettiin kaivattavan ero-, yksinhuoltaja ja uusperheissä juuri perhemallin muuttuessa ja tukea olisi tärkeä saada jo ennen muutosta. Perhe-elämä ei enää rakennu vain ydinperheen ympärille, perheet ovat monimuotoisia ja perheen määrittäminen on hyvin perhekohtaista (Vilen ym. 2012, 13). Perheiden yksinäisyys koettiin toimijoiden haastatteluissa yhdeksi keskeiseksi asiaksi. Perheen ja läheisten vuorovaikutus on tärkeää perheen hyvinvoinnissa (Törrönen 2012, 9-10). Lähiverkoston puuttuessa luontaisen avun ja tuen saaminen vaarantuu.

Perhetyön keskeiset periaatteet ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Perhetyössä asiakasta kuunnellaan ja kunnioitetaan ja perhe nähdään oman arken-  
sa asiantuntijana. (Järvinen 2012, 231–235.) Perhetyö on toimintaa monimuotoisten perheiden ja perheen jäsenten hyväksi. Työllä tuetaan jaksamista ja kohtaamiseen sisältyy yhteyden kokemus ja nähdäksi ja kuulluksi tuleminen. (Minä perhetyön tekijä 2009, 7-9.) Orivedellä painotetaan ennaltaehkäisevää toimintaa lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa ja kaupungin toimintaperiaatteisiin kuuluu palvelujen tarjoaminen asukkaille ammattitaitoisesti ja monipuolisesti. (Kaupunkistrategia 2016, 13.) Seurakunta ja järjestöt huomioivat perheet toimintansa painopisteissä. Orivedellä on kaikki mahdollisuudet vastata perheiden toiveisiin ja tarpeisiin yhteistyöllä ja kukin omalla osuudellaan. Perhetyön kentällä tehtävä yhteistyö sai paljon toiveita ja haasteita haastatteluissa kummaltakin haastatellulta ryhmältä. Haastattelujen tulokset velvoittavat toimijoita erityisesti ennaltaehkäisevään työhön perhetyössä. Orivedellä on jo paljon tehty perhetyötä ja yhteistyötä, jolla on ollut ja on vaikuttavuutta.

Resursseja kaivataan lisää kaikilla sektoreilla. Useat organisaatiot työskentelevät leikatuilla budjeteilla, joten työntekijöitä tuskin saadaan lisää. Perhetyön toimijoilla on taitoa vastata perheiden tarpeisiin. Yhteistyötä toimijoiden kesken ja organisaatioiden sisällä voidaan tehostaa työskentelemällä oppivana organisaationa. Olemassa olevat ja tulevaisuuden haasteet edellyttävät organisaatioilta kykyä vastata niihin. Yhteiset päämäärät ja tarvittava osaaminen on määriteltävä. Osaamisen ja tiedon antaminen organisaation käyttöön ja uuden oppiminen toisen jakaman tiedon kautta auttaa tunnistamaan organisaation ja työntekijöiden mahdollisuuksia käyttää resurssejaan päämäärien saavuttamiseen. (Vrt. Rekola 2008, 148–151.) Perhetyössä tarvitaan usean asiantuntijan tietoa ja kokemusta, jotta perheiden elämän eri osa-alueet ja tarpeet osataan huomioida. Kapea-alaisuudesta tulisi pyrkiä laajempiin näköaloihin moniammatillisen osaamisen

avulla. Kaiken lähtökohtana tulisi olla seurakunnan sisällä ja toimijoiden yhteistyössä yhteinen näkemys tehtävästä perhetyöstä. Haasteisiin ei kykene vastaamaan yksi organisaatio, yksi työala tai yksi työntekijä. Osaamisen ja kokemuksen jakaminen ja yhdistäminen yhteiseksi voimavaraksi on välttämätöntä. Seurakunnan sisällä ja yhteistyön kentällä oman tiedon ja kokemuksen yhteiseen käyttöön antaminen kasvattaa perhetyön toteuttamisen mahdollisuutta. Lisäksi työ on saatava yhteistyön kohteliaisuusvaiheesta kuntien ja toimijoiden välisen yhteistyön kolmanteen vaiheeseen, eli yhteistyö on oltava osana strategioita. Lähtökohta on, että toimijat toteavat ja hyväksyvät riippuvuuden muista toimijoista toiminnan toteuttamisessa ja työhön saadaan lisäarvoa. (Suomen Kuntaliitto 2002, 14.)

## 7.2 Johtopäätökset ja seurakunta

Esitän johtopäätöksissä, että seurakunta toimii osana perhetyön toimijoita ja perheiden tarpeet ja toiveet sekä kehittämisideoiden toteutuksen pohtiminen on kohdistettu seurakunnalle ja kaikille toimijoille. Kirkon strategia Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö, nimeää seurakunnan tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi perheen, jota tulee tukea sen vaikeuksissa ja ristiriidoissa. (Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö 2007, 38.) Seurakunta on matkakumppani perheelle, samoin kuin seurakunta on hengellisessä elämässä matkakumppani. Toiminnassa seurakunta voi huomioida esiin tulleet perheiden tarpeet ja vastata niihin kohdentamalla perheiden matalankynnyksen toiminnan sisältöjä tarvetta vastaavaksi. Haastatteluissa tuli paljon toiveita ja tarvetta ryhmätoiminnalle, jossa erityisesti käsitellään jotakin aihetta, esimerkiksi vuorovaikutusta, lapsen uhmaikää tai murrosikäisen perheen elämää. Parisuhteen tukemiseen liittyvää ryhmätoimintaa toivottiin paljon, myös tähän seurakunta voi järjestää ryhmämuotoista toimintaa ja esimerkiksi leirejä. Käytössä on ollut aiemmin työssä mainitut parisuhteen palikat ja virtaa välillä – koulutus. Toiminnassa on mietittävä myös kohdennetumman ryhmätoiminnan järjestämistä perheille.

Ryhmätoiminnan lisäksi perheiden tarpeet kohdistuivat perhe- ja yksilökohtaiseen tukeen. Tarvetta on keskustelutuelle ja käytännön arjen tukemiselle. Diakoniatyö tekee perheiden tukemista omassa työssä ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Keskusteluapua antavat diakonit ja papit. Perheitä kohdataan lapsi- ja perhetyössä ja muissa työmuo-

doissa. Perhekohtaisen tuen ja perhetyön lisääminen vaatisi lisäresurssia tai töiden uudelleenjärjestelyjä ja toimenkuvan tarkistuksia. Perheiden tarpeiden kartoittaminen tiedostaminen ei vielä ratkaise asiaa, tarvitaan myös tarpeisiin vastaamista.

Diakonia kuuluu kirkkojärjestyksen (KJ 4 § 3) mukaan kaikille seurakuntalaisille ja seurakunnan työntekijöille ja perustuu kristillisestä rakkaudesta nousevaan palvelutyöhön, mutta jos perhelähtöisyys on perhetyön lähtökohta, on perheillä oikeus saada heidän tavoitettavissa olevia työntekijöitä. Perheiden huomiointi työn painotuksissa on lain vaatiman lastensuojelun ennaltaehkäisevän työn tekemistä ja korjaavan työn kehittämistä. Perhetyön tehtävä seurakunnassa on vahvistaa perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioittamista (Minäkö perhetyön tekijä 2009, 9).

Toimintamuodoissa perheen tukemiseksi on mahdollisuus kehittää tai luoda uusia. Pohdittavina mahdollisuuksina vastata perhekohtaiseen tukeen on kotikäyntityön ja etsivän työn kehittäminen. Seurakunnan toimintasuunnitelman painopisteet erilaisten perheiden kohtaamisesta antavat tukea perhekohtaiseen työhön. Seurakunnassa perheen tukena voi olla työpari, esimerkiksi diakoni ja lapsityöntekijä tai vapaaehtoinen vastuunkantaja ja kohtaamisessa yhdistyy eri alojen asiantuntemus perheen parhaaksi. Parityöskentelyssä voi olla työparina myös eri toimijoiden edustajat tarvittaessa, esimerkiksi diakoni ja terveydenhoitaja tai perhetyöntekijä. Työntekijöiden ja vapaaehtoisten ammattitaidon yhdistäminen on työtä perheen parhaaksi. Lisäresurssia tarvitaan, mutta realistista on, että sitä ei saada, tärkeää on pohtia, miten olemassa olevilla resursseilla vastataan perheiden tarpeisiin.

Seurakunta tekee välitöntä perhetyötä viikko- ja kausitoiminnassaan koko perheille ja välillistä perhetyötä kohdistuen perheen jäseniin on eri työalojen työssä (vrt. Järvinen ym. 2012, 112–113). Välillinen toiminta perhetyössä voi tulevaisuudessa olla perhetyötä tekevien muiden toimijoiden tukemista esimerkiksi antamalla tiloja toimintaan ja järjestämällä toimijoiden kanssa yhdessä säännöllistä tai projektiluontoista toimintaa. Esimerkkejä tällaisesta välillisestä toiminnasta seurakunnassa on partion kokoontuminen seurakunnan tiloissa ja suunnitelma osallistumisesta koulujen kerhohankkeeseen järjestämällä kerhoja kouluilla. Seurakunnan vapaaehtoisten ohjaaminen ja innostaminen perhetyöhön seurakunnan toiminnoissa ja eri toimijoiden perhetyössä on tulevaisuudes-

sa huomioitava työmuoto. Toteutettaessa perhetyötä nykyisillä resursseilla yhteisen päämäärän luominen ja siihen sitoutuminen ovat tärkeitä.

### 7.3 Johtopäätökset ja yhteistyö

Toisessa johtopäätöksessä on käsittelyssä toimijoiden yhteistyö. Perheiden tilanteet ja tarpeet ovat luoneet Orivedellä olevan toimijoiden yhteistyön, olemassa olevaa yhteistyötä ja toimintaa tarvitaan edelleen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa pidetään tärkeänä kehittämisen kohteena perheille suunnattuja matalankynnyksen ennaltaehkäiseviä palveluita. Palveluiden kehittämisessä tärkeänä tavoitteena on jokaisen toimijan vastuu huolten tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen varhaisessa vaiheessa. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009, 58–62.) Yhteistyö, jota perheiden tarpeisiin vastaaminen edellyttää on kahdenlaista. Työtä moniammatillisessa yhteistyössä perheen kanssa tämän asioissa ja yhteistyötä palvelujen ja palveluverkoston kehittämisessä (Järvinen ym. 2012, 92–94). Lisäksi mukaan yhteistyöhön tulee ottaa perheet. Perheiden osallisuus palveluiden suunnittelussa ja arvioinnissa on huomioitava asia.

Perheiden palvelujen tarpeisiin jokainen toimija voi vastata omassa työssään omalta osaltaan. Otettaessa huomioon esiin tulleet perheiden tarpeet, tarvitaan yhteistyötä. Haastattelussa yhteistyö sai monia tärkeitä luonnehdintoja toimijoilta, esimerkiksi turvallisuutta ja tasa-arvoa lisäävänä tekijänä. Paikallisuuden säilyttämisessä ja ammatillisuuden jakamisessa yhteistyö koettiin tärkeäksi. Haastatteluiden perusteella ja hyvinvointisuunnitelmaa lukiessa varmistuu, että perhetyön resurssit ovat niukat ja ennaltaehkäisevään työhön ei riitä tarvittavaa aikaa. Haastatteluissa tämä tulee esiin toivottaessa ryhmä- ja perhekohtaista toimintaa. Koetaan, että jos saadaan perustyöhön lisää resursseja, olisi mahdollista kehittää ja tehdä ryhmä- ja yksilö työtä perheen ja sen jäsenten kanssa. Yhteistyössä on tärkeää pohtia myös toimijoiden yhteisten työntekijöiden mahdollisuutta. Perhetyössä voidaan ylittää raja-aitoja monella tavalla.

Perhetyössä kaivataan palveluverkoston kehittämistä ja palvelujen löytymistä keskitysti. Orivedellä on tehty perhekeskushanke, josta syntyi perhekeskus Petunia. Perhekeskus perustettiin hankkeen aikana vuosina 2004–2005 ja sieltä on toimintaan jäänyt hyviä käytäntöjä. Perhekeskuksen perustamisessa Orivedellä oli useita tahoja mukana.

Olisiko yksi tapa elvyttää ja päivittää yhteistyötä olemassa olevan perhekeskuksen toimintaperiaatteen avulla? Perhekeskuksen toimintaperiaatteisiin kuuluu myös työntekijöiden kohtaaminen ja moniammatillisen verkoston rakentuminen.

Opinnäytetyössäni esiin tulleet perheiden tarpeet ja haasteet asettavat perhetyölle pohdittavaa. Aineiston pohjalta tuli perheiden monenlaisen tuen tarpeet ja työn kehittämisenäkökohdan esiin. Tukea, joka tavoittaa normaalissa arjessa, tarvitaan. Edelleen työn sisältöjen kehittämistä, laajaa toimijuutta, perhelähtöisyyttä ja toiminnan vaikuttavuutta ja hyvien käytäntöjen juurruttamista tarvitaan. Perhetyön tilanteen analysointiin ja resurssien pohdintaan tarvitaan myös päättäjiä mukaan yhteistyöhön. Orivedellä oleva osaaminen ja kokemus on saatettava kaikkien perhetyön toimijoiden tietoon ja perheiden käyttöön ja yhteistyötä strategiatasolla tehostettava.

#### 7.4 Opinnäytetyö matkakumppanina

Opinnäytetyö on ollut prosessi. Parhaiten sitä kuvaa ajatus, että se on ollut minun matkakumppani jo hyvin pitkään. Haastattelemistani ihmisistä tuli merkittäviä kumppaneita, heidän äänensä muuttui sanoiksi paperille ja jakautui teemoihin. Lopulta sanat muodostivat vastauksia kysymyksiini ja johdattivat johtopäätöksiin. Opinnäytetyö on ripustautuva kumppani, se ei ole jättänyt minua rauhaan hetkeksikään viimeisen kahden kuukauden aikana.

Tämä aihe, perhetyö, oli mielessäni jo kauan. Tahdoin selvittää, mitä perheet tarvitsevat, mitä he odottavat perhetyöltä. Halusin kuulla, miten ammattilaiset näkevät perheiden tilanteet. Halusin omalta osaltani vaikuttaa siihen, että perheiden ääni tulee kuuluviin ja vaikuttaa heille suunnattuihin palveluihin. Tarkoituksella tarkastelin kirkon perhetyötä osana koko perhetyön kenttää, tahdoin selvittää myös, miten perhetyö toimii rajapinoilla ja miten toimijat hahmottavat toistensa alueita ja työtä. En tahtonut tehdä suppeaa rajausta, sillä halusin työhön tulevan kaksoisnäkökulman, sosiaalityön ja kirkon. Opinnäytetyön aiheen vuoksi tärkeää oli tarkastella myös perheen arjen muodostumista.

Perhetyön sisältö on hyvin samanlainen kirkon perhetyössä ja muualla tehtävässä perhetyössä. Kummatkin määritelmät sisältävät käsityksen työstä perheen hyväksi yhdessä

perheen kanssa ja perheen parhaaksi, käsitys ihmisestä on kokonaisvaltainen ja ihminen kohdataan tasa-arvon ja kunnioituksen lähtökohdista. Kirkon perhetyössä on jotain vielä lisäksi. Siinä ihmisellä on mahdollisuus kohdata itsensä ja toisten lisäksi myös Jumala.

Kirkossa kokonaisvaltaisuuteen kuuluu hengellisyys. Perheen kanssa työskennellessä perheen suhde uskontoon ei ole este tai edellytys perhetyölle, mutta mahdollisuus saada hengellistä tukea on läsnä. Perhediakoniasta ja diakonisesta perhetyöstä on hyvin vähän painettua tekstiä olemassa, sen määritelmästä puhumattakaan. Se on perhetyötä, jossa on mukana hengellinen ulottuvuus, se on matkakumppanuutta perheen kanssa. Perhediakoni Päivi Korhonen kertoi työn muovautuvan sen paikan tarpeiden mukaan, jossa työtä tehdään (Päivi Korhonen, henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2013). Ajateltuani lausetta se tuntuu hyvältä määritelmältä perhediakonialle. Diakoniassa kuunnellaan ihmistä, on hyvä, että työ voi muotoutua tarpeen mukaiseksi, kuuntelevan kirkon edustajaksi. Luovuttamatonta siinä on lisäksi kristilliset arvot ja toiminta ihmisten kärsimyksen vähentämiseksi ja elinolosuhteiden parantamiseksi (Diakoniatyön eettiset ohjeet i.a.). Sosiaalialan ammattilaisen eettisissä ohjeissa ja diakoniatyöntekijän eettisissä ohjeissa on samoja teemoja ihmisarvon ja ihmisoikeuksien puolustamisesta, oikeudenmukaisuudesta, kokonaisvaltaisuudesta ja itsemääräämisoikeudesta (Diakoniatyön eettiset ohjeet i.a.; sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet i.a, 5-9).

Opinnäytetyötä tehdessäni punnitsin valmiuksiani toimia diakonina ja sosionomina. Koulutus antaa kaksoispätevyyden ja se tuo lisää vastuuta. Kuunnelllessani haastateltaviani, lukiessani kirjallisuutta, tutustuessani organisaatioihin, lakeihin, strategioihin, tutkimuksiin ja yhdistäessäni opintojen tuomaa tietoa ja aiempaa kokemustani, pohdin, millainen ammattilainen olen ja miten minä vastaisin haastateltavien kertomiin tarpeisiin ja haasteisiin, miten minä toimin ammattilaisena ja osana organisaatiota ja yhteistyöverkostoa. Kävin läpi sosiaalialan kompetenssit, yleiset kompetenssit ja diakoniatyöntekijöiden ydinosaamisalueet. Tekemässäni kartoituksessa tarvitsin useiden kompetenssialueiden tietoa ja löysin itsestäni kehittämiskohteita. Opinnäyteyöni kehitti konkreettista tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta, hankittava teoria syvensi yhteiskunnallista tietoa, yhteisöllistä ja vuorovaikutus- sekä organisaatio-osaamista vahvasti haastatteluni eri organisaatioissa ja perheiden kanssa. Yhteiskunnallisen tilanteen ja sosiaalipolitiikan vaikutuksen ymmärtäminen perhetyöhön syveni. Olen aina seurannut näitä yhteisvaikutuksia, mutta sosiaalipolitiikan osuus on aiemmin ollut vaikeampi lähestyt-

tävä. Reflektiivistä ajattelua ja kokonaisuuden hahmottamisen haastetta työni eteneminen ja asioiden ymmärtäminen vaati koko ajan. Opinnäytetyöni muuttui prosessin edetessä, oman itsen ja perhetyön tuntemisen kehittyminen olivat keskeisiä. Rajalliseksi koin osaamiseni ja ymmärtäiseni useasti, toisinaan taas hahmotin perhetyön mahdollisuuden toimia yhtenä perheitä tukevana toimijoiden verkostona, perheet tasavertaisina mukaan osallistaen. (Sosiaalialan koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit i.a.)

Diakoniatyön ydiosaamisalueita pysähdyin miettimään uudelleen työn loppupuolella. Ydiosaamisen keskeisinä asioina ovat ihmiset ja yhteisöt. Työskentelin perheiden ja toimijoiden kanssa, kuuntelin heitä ja pyrin keräämään heidän toiveita ja tarpeita. Työskentelin diakoniatyön keskeisten kumppaneiden kanssa. Olen seurakunnan työntekijä ja haastateltavat tiesivät minun edustavan kristillisiä arvoja ja näkökulmani oli heille selvä. Koin olevani tasavertainen ja tervetullut kumppani, perhetyöntekijä seurakunnasta. Perhetyön moniammatillisen verkoston rakenne ja toiminta selkiytyivät ja yhteistyön tarkeys osoittautui toimijoiden mielestä perusasiaksi työssä. Olen aina uskonut yhteistyöhön, yhteisöllisyyteen ja perheiden oman äänen tärkeyteen ja nämä asiat saivat vahvistusta. Avoin oppiva organisaatio seurakunnan sisällä ja yhteistyökumppaneiden kanssa olisi hyvä tuki ja työväline. Se voisi olla myös tapa jatkossa käsitellä perhetyön kysymyksiä ja toteuttamista.

Tuloksissa tuli esiin monia tarpeita liittyen asiakastyön osaamiseen. Pohdin, miten perheiden tarpeisiin vastataan. Menetelmiä on samoja kirkon ja muiden toimijoiden työssä. Perheiden tilanteiden kartoituksiin on toimijoilla mahdollisuus käyttää kaikkien toimijoiden tiedossa olevia menetelmiä, esimerkiksi varhaisen puuttumisen mallia ja huolen vyöhykkeitä. Kirkon perhetyössä on käytössä myös neljän ikkunan menetelmä, jossa ennaltaehkäisevä, voimistava ja korjaava työn tarve huomioidaan perhekohtaisesti. Mahdollisuuksia yhteisiin toimintamalleihin on monia. Yhteistyön kautta ja toimijoiden ammattitaidolla uskon, että haasteisiin voidaan vastata. Perheiden tarpeet herättivät paljon diakonisen asiakastyön osaamisen pohdintaa ja reflektointia. Tehdyn opinnäytetyön jälkeen uskon, että koulutus ja elämä valmistavat toimimaan sosionomina ja diakonina. (Diakoniatyön ydiosaaminen i.a.)

Perheet haluaisivat löytää palvelut yhdestä paikasta internetissä ja myös fyysisesti samasta paikasta. Toimijat toivoivat myös perhetyön kokoamista yhteen paikkaan. Orive-



dellä on jo perhekeskus. Unelma olisi saada Orivedelle kaikkien toimijoiden ja perheiden yhteinen tila. Voiko nykyinen perhekeskus tulla yhteiseksi tilaksi, perheiden paikaksi? Vai halutaanko Orivedelle hanke, joka yhdistää toimijat ja perheet? Kaiken perustana ovat kuitenkin yhteiset tavoitteet ja osaamisen ja kokemuksen antaminen yhteiseen käyttöön ja jaetusta tiedosta oppiminen.

On hyvä muistaa, että kuka tahansa meistä on ja voi olla lastensuojelun tai muun perhetyön tuen tarpeessa ja jokaista voi auttaa ennaltaehkäisevä toiminta. Kun apua tarvitsee ja välittäminen tulee lähelle, sen merkitystä ei voi ohittaa. Lähelle tulemista on myös pohdittava, miten ja kenen näkökulmasta lähelle tullaan, perheen ehdoilla vai organisaation. Perheen tarpeita on kuunneltava ja perheen on annettava olla toimija omassa asiassaan. Organisaatio tavoittaa harvoin saman merkityksen auttajana ja tukijana kuin oma lähiverkosto. Organisaatio tai toimija voi kuitenkin tavoittaa halutessaan paljon ihmisen arjesta, olemalla läsnä ja tuomalla ammatillisen osaamisen ja hakemalla sitä yhteistyöverkoston kautta lisää. Organisaatio voi tuntua jäykältä ja kylmältä, voi tuntua, että kuilu organisaation ja perheen välillä on suunnaton, eikä sitä voi ylittää. Sen kuilun yli on mentävä asiakkaan luo ja keksittävä ylitystapa. Ei yksin, vaan toisten kanssa. Toisilta reunalta selvinneiltä toimijoilta ja perheiltä saa arvokasta tietoa ja tukea. Ammattilaisen ei pidä kaihtaa perheidenkään neuvoja ja kokemuksen kuuntelemista. Ammattilaisuus kasvaa kumppanuudessa, toisten ammattilaisten ja perheiden kanssa ja tieto kerääntyy eri kanavien kautta. Opiskelu kirjoista on yksi kanava, oma kokemus opettaa ja toisen kuuntelu avaa usein suurimman viisauden. Tuota kaikkea koin työtä tehdessäni ja eniten opin kuuntelemalla, pohtimalla ja pysähtymällä.

Toivon, että opinnäytetyöstäni kuuluisi perheiden ja toimijoiden yhteinen ääni: perhetyö tarvelähtöiseksi ja tuki arkeen.

## 8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Luotettavuuden ja eettisyyden arvioinnissa on kysymyksessä koko opinnäytetyöprosessi. Laadullisessa tutkimuksessa on selvää tutkijan roolin subjektiivisuus ja luotettavuuden arviointi kohdistuu tutkijaan (Eskola & Suoranta 2000, 210). Useassa kohdassa prosessia mietin ja pohdin ratkaisuja, joita oli tehtävä. Ensimmäisenä ratkaisuja tehdessäni oli mielessä suhde aineistoon, etten tehtävillä päätöksillä ja valinnoilla ohita aineistoa ja sen merkitystä. Luotettavuuden kannalta on tärkeää, miten aineiston keräsin, miten sitä käsittelin ja päätyminen johtopäätöksiin. Kuvasin luvussa neljä tutkimusprosessin ja pyrin läpinäkyvyyteen koko ajan. Haastattelutilanteissa ja litterointivaiheessa en jättänyt mitään aineistosta pois, analyysissa käsittelin koko aineistoa pyrkien toistamaan tiivisyksissä ja tuloksissa haastateltavien äänen. Teemahaastattelut ja aineistolähtöinen analyysi sopivat mielestäni hyvin tutkimukseeni, jossa keskeistä oli perheiden ja toimijoiden näkemys perheiden haasteista ja tarpeista.

Opinnäytetyöni tavoite on edelleen, että saaduilla tuloksilla ja tekemilläni johtopäätöksillä olisi merkitystä käytännön perhetyön kannalta. Toivon, että saadut tulokset vaikuttaisivat työn toteuttamiseen käytännössä. (Eskola & Suoranta 2000, 219.) Sen vuoksi koko prosessin luotettavuutta oli tarkasteltava, miten kokosin oikean tiedon haastateluista, ymmärsinkö oikein sanat ja merkitykset. Vastaavatko johtopäätökseni haastateltavien käsitystä asiasta? Haastatteluja analysoidessani mietin, miten vastauksiin vaikuttaa vastaajien sukupuoli. Perheiden edustajia oli kahdeksan naista ja yksi mies. Toimijoissa vastaajissa oli samoin yksi mies. Miten erilaiseksi aineisto olisi muodostunut, jos enemmistö vastaajista olisikin ollut miehiä? Vaikuttiko vastauksiin se, että perhekerhoon tulijat ovat usein jaksavia ja aktiivisia äitejä? Millaisiksi palvelujen tarpeet ja toiveet olisivat muodostuneet jossakin toisessa tilanteessa? Pohdin tilanteita, joissa tiedon keräsin, vaikutinko minä haastateltavaan tai oliko haastateltavien määrä riittävä. Kävin läpi opinnäytetyöni uskottavuutta suhteessa koko prosessiin ja pohdin, vahvistuuko saamani näkemys muiden vastaavanlaisten tutkimusten valossa (Eskola & Suoranta 2000, 213–214). Eettinen pohdinta liittyi paljon ammattietiikan ja ammattitaidon kanssa yhteneviin teemoihin (Eskola & Suoranta 2000, 59). Osa ammatillisuutta oli pohtia, miten laadin raporttia aiheesta ja miten käsittelin aineistoa. Olen saanut aineiston ihmi-

sen kohtaamisessa, viettäessäni aikaa hänen kanssaan. Aineiston arvo ei muutu haastattelun jälkeen, sitä tulee kunnioittaa samoin, kuin ollessa kasvotusten ihmisen kanssa.

Opinnäytetyön eettisyyteen liittyvät tutkimusluvut. Opinnäytetyöhöni kysyin luvat toimijoilta ja myös kerhoilta, joissa haastattelut tein. Kirjalliset lupa-anomukset tein kaupungin sosiaalitoimelle ja seurakunnalle. Kangasalan psykososiaalisissa palveluissa lupaan riitti puhelinkeskustelu ja Kangasalan sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa luvan sain sähköpostiviestinä. Haastatteluissa ei käsitelty asiakastietoja, enkä julkaissut nimiä analyysin yhteydessä, näistä perusteluista johtuen luvat myönnettiin.

Saman kartoituksen voi tehdä uudelleen. Haastattelut voi tehdä perhekerhoja lukuun ottamatta samoille ihmisille ja edetä vaihe vaiheelta samalla tavalla kuin tässä opinnäytetyössäni. Se ei kuitenkaan tuota samoja tuloksia. Ihminen muuttuu ja asiat muuttuvat koko ajan, samaa hetkeä ei voi toistaa. Siinä on ihmistutkimuksen arvo, ainutlaatuisuus ja siksi tutkimusta on arvioitava suhteessa luotettavuuteen ja eettisyyteen.

## LÄHTEET

- Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet 2001. Diakoniatyöntekijöiden liitto. Viitattu 12.3.2013. <http://www.dtl.fi/www/page/382>.
- Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen 2010. Ydinosaamiskuvauksia. Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille. Viitattu 14.3.2013. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2B8D94>.
- Ehkäisevää kuntoutusta perheille perhekeskuksessa – hanke 2004–2005. Loppuraportti 30.11.2005. <http://www.orivesi.fi/?pid=16633&cg=12&sg=7407&lang=fi>.
- Eskola, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen Evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.
- Heikkinen, Hannu L.T. 2001. Toimintatutkimus. Toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–185.

- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus: Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holopainen, Jussi 2008. Hengellisestä matkasta ja matkakumppanuudesta. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 355–386.
- Häggman-Laitila, Arja 2006. Perhepalvelut työntekijöiden ja perheiden arvioimina. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja, Sarja A: tutkimukset ja raportit.
- Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 28–48.
- Jallinoja, Riitta 2000. Perheen aika. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Jallinoja, Riitta 2006. Perheen vastaisku. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2006. Suomalainen yhteiskunta. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192–232.

Kangasalan kunta. Psykososiaaliset palvelut. Viitattu 15.3.2013.  
[http://www.kangasala.fi/sosiaali\\_ja\\_terveys/psykososiaaliset-palvelut/](http://www.kangasala.fi/sosiaali_ja_terveys/psykososiaaliset-palvelut/).

Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v.11993. Finlex. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>.

Korhonen, Päivi 2013. Perhediakoni, Kangasalan seurakunta. Kangasala. Henkilökoh-  
 tainen tiedonanto 25.3.2013.

Koskenvesa, Esko 2002. Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä, Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 35–58.

Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola, Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreet-  
 tisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–43.

Lainiala, Lasse 2010. Perhepolitiikan uudet tuulet - Perheen paluu. Perhebarometri 2010. Väestöntutkimuslaitos, katsauksia E39/2010. Väestöliitto. Hel-  
 sinki: VL-markkinointi Oy. Viitattu 19.3.2013.  
[http://www.vaestoliitto.fi/tieto\\_ja\\_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/perhetutkimus/perhebarometri2/](http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/perhetutkimus/perhebarometri2/).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Finlex. Viitattu 17.3.2013.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>.

Lapsi on osallinen – Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä, Kirkon kasvatus ja nuorisotyö. Kirkkohallitus 2008. Viitattu 20.3.2013.  
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content449514>.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009. Oriveden kaupunki, lapsiperheiden palvelut. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/?pid=7407&cg=12&sg=7407&lang=fi>.

Lastensuojelulaki 2007, 12.2.20120/88. Finlex. Viitattu 17.3.2013.  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Launonen, Pekka 2008. Kasvattava ja palveleva kirkko – kristillinen lapsi ja nuorisotyö historian murrosvaiheissa. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 221–254.

Mattila, Kati-Pupita 2003. Lapsidiakonian käsikirja. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Oriveden yhdistys. Viitattu 18.3.2013.  
<http://orivesi.mll.fi/toiminta/>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vuosikertomus 2011. Viitattu 18.3.2013.  
<http://www.mll.fi/mll/vuosikertomukset/>.

Meidän kirkko – kasvamme yhdessä 2010. Kirkon Suomen evankelisluterilaisen kirkon kasvatuksen linjaus 2015. Viitattu 22.3.2013.  
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content311720>.

Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö 2007. Suomen evankelisluterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015. Kirkkohallitus 2007. Viitattu 21.3.2013.  
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content2656A1>.

Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010. Suomen evankelisluterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus. Kirkkohallitus 2010. Viitattu 8.12.2012.  
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content401510>.

Minäkö perhetyön tekijä? Suuntaviivoja perhelähtöisen työtteen vahvistamiseen seurakunnassa 2009. Kirkkohallituksen julkaisuja 2009:10. Helsinki: Kirkkohallitus.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä, Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 87–103.

Oriveden kaupunki. Terveyspalvelut. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/?pid=10683&cg=5&lang=fi>.

Oriveden kaupunki. Sosiaalityöpalvelut. Tiedote Tampere-Orivesi yhteistoiminta-alueelle. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/?pid=14504&cg=5&sg=132&lang=fi>.

Oriveden kaupunki. Tervetuloa Orivedelle. Viitattu 15.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/>.

Oriveden kaupunkistrategia 2016. Kaupunginvaltuusto 26.10.2009, Oriveden kaupunki. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/files/Muut/Kaupunkistrategia%202016.pdf>.

Oriveden kaupunkistrategia 2016. Kaupunginvaltuusto 26.10.2009, Oriveden kaupunki. Viitattu 16.3.2013.  
<http://www.orivesi.fi/files/Muut/Kaupunkistrategia%202016.pdf>.

Peurala, Tuija 2013. Vt. sosiaali- ja terveysjohtaja, Oriveden kaupunki. Orivesi. Henkilökohtainen tiedonanto 26.3.2013.



Perhekeskustoiminnan kehittäminen 2008. PERHE – hankkeen loppuraportti 22.8.2008.

Viitattu 17.3.2013.

[http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/\\_julkaisu/1066285](http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1066285).

Reijonen, Mikko (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rekola, Leena 2008. Asiantuntijoiden yhteistyön johtaminen. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 145–160.

Rönkkö, Leena & Rytönen Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sakasti. evl.fi–kirkon palvelijoille. Kirkon perhetyö. Viitattu 8.12.2012.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content386525>.

Sevón, Eija & Notko, Marianne (toim.) 2008. Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudemus.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Talentia Ry. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 19.3.2013.

[http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/\\_julkaisu/1823395](http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1823395).

SOTKANet, THL, tilasto- ja indikaattoripankki. Lastensuojelun indikaattorit. Viitattu 29.3.2013

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionount=1&currentEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a78>

4c430d82ea8ea6f11b34f07b507fa25e1ddc753&indCount=9&yearCount=4.

SOTKANet. THL, tilasto- ja indikaattoripankki. Perheet yhteensä. Viitattu 18.3.2013.

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionount=1&currentEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d82ea8ea6f11b34f07b507fa25e1ddc753&indCount=1&yearCount=4>.

SOTKANet. THL, tilasto ja indikaattoripankki. Väestö ja väestöennuste. Viitattu 18.3.2013.

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionount=1&currentEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d82ea8ea6f11b34f07b507fa25e1ddc753&indCount=14&yearCount=4>.

Suomen Kuntaliitto 2002. Kunta ja seurakunta – yhteistyössä yhteisön hyväksi. Suomen Kuntaliitto ja Kirkkohallitus. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Talous- ja toimintasuunnitelma vuodelle 2013. Oriveden seurakunta.

Tapiolinna, Mika 2013. Kirkkoherra, Oriveden seurakunta. Orivesi. Henkilökohtainen tiedonanto 16.1.2013.

Thitz, Päivi 2006. Diakonian yhteisölliset merkitykset. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B raportteja 32.

Tilastokeskus. Kuntien avainluvut. Viitattu 16.3.2013

<http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/562.html>.

Tilastokeskus 2011. Lapsiperheiden määrä pienenee tasaisesti. Viitattu 15.3.2013.

[http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2011/02/perh\\_2011\\_02\\_2012-11-09\\_kat\\_003\\_fi.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_kat_003_fi.html).

Törrönen, Maritta 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.

Vaarama, Marja 2011. Sosiaalipolitiikan nykytila. Teoksessa Elina Palola & Vappu Karjalainen (toim.) Sosiaalipolitiikka. Hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 15-29.

Vilen, Marika; Seppänen, Paula; Tapio, Nina & Toivanen, Riikka (toim.) 2010. Koh-  
taamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapa-  
ja.

Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Jaana  
Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino,  
7-38.

Yesilova, Katja 2007. Perheen puolesta. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.)  
Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 39-63.

## LIITTEET

### LIITE 1. Teemat toimijoille

#### **SEURAKUNNAN PERHETYÖ AMMATILAISEN NÄKÖKULMASTA**

- ⊙ Mitä kuuluu perheille Orivedellä?
- ⊙ Perheiden haasteet, mitä kuuluu perheiden arkeen?
- ⊙ Perheiden palvelujen tarpeet ja odotukset
- ⊙ Seurakunnan perhetyö, nyt ja tulevaisuudessa
- ⊙ Perhepalveluiden kehittäminen
- ⊙ Toimijoiden yhteistyö

### LIITE 2. Teemat perheille

#### **MITÄ SINÄ/PERHEESI TOIVOT PERHETYÖLTÄ?**

- ⊙ Mitä kuuluu perheille Orivedellä?
- ⊙ Mitä/millaista palvelua/toimintaa kaipaavat?
- ⊙ Millaista toivoisit seurakunnan perhetyön olevan?
- ⊙ Kehittämisehdotuksia:
- ⊙ Askarruttavia asioita:

KUVIO 1. Perhetyö ja perheiden erilaiset tarpeet. (Rönkkö & Rytönen 2010, 33.)

TAULUKKO 1. Perhetyön päämäärät ja tavoitteiden aihealueet. (Minäkö perhetyöntekijä 2009, 11).

TAULUKKO 2. Perheiden haastatteluiden tuloksia

TAULUKKO 3. Toimijoiden haastatteluiden tuloksia

TAULUKKO 4. Vastauksia tutkimuskysymyksiin